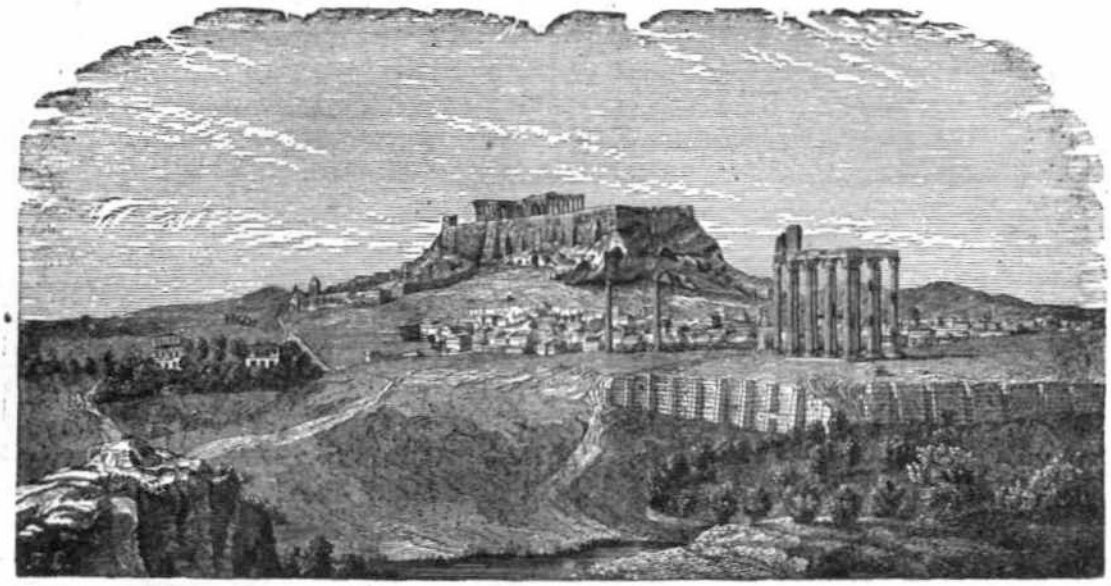

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1866. ΤΟΜΟΣ ΙΖ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 392.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ.

Α'.

Τὸ ἀνεύθυνον καὶ ἀκαταζήτητον τῶν βουλευτῶν διὰ τὰς γνώμας καὶ τὰς ψήφους αὐτῶν, κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των, εἶναι ἀναγκαία συνέπεια τῆς νομοθετικῆς αὐτῶν ἐντολῆς, ἥτις, γενικὴ οὖσα, στενῶς μετὰ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι ἑκάστου βουλευτοῦ συνέχεται. Ἄρα ἀπῃτεῖτο ἐνταῦθα πλῆρες καὶ ἀπεριόριστον τὸ καθιερούμενον ὑπὸ τοῦ 10 ἄρθρου τοῦ συντάγματος δικαίωμα παντὸς πολίτου τοῦ ἐκφέρειν τὰς ἰδίας σκέψεις· οὕτω δὲ πραγματοποιεῖται καὶ ἡ θεωρία, ὅτι ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνεύθυνος. Καὶ ὄντως, ὅπως ἐκληρθῇ νόμος τις ὡς τῆς γενικῆς βουλήσεως ἡ ἔκφρασις, ἀνάγκη ἡ διττὴ βούλησις, ἡ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀποτελοῦσα, ἤτοι ἡ τῶν ἐκλογέων καὶ ἡ τῶν βουλευτῶν, νὰ ἦναι κατά τε τὴν συζήτησιν καὶ τὴν ψηφοφορίαν ἐλευθέρα. Ὅθεν βουλευταὶ οὐδέποτε πρέπει νὰ καταδιώκωνται οὔτε ποινικῶς οὔτε πολιτικῶς ἐπὶ ἀποζημιώσει, καί περ νόμους ψηφίσαντες ἐπιζημίους εἰς τὸν λαὸν ἢ ἐναντίους εἰς τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐθνικὴν βούλησιν· ἀπόκειται δὲ εἰς τοὺς ἐκλογεῖς, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς βουλευτικῆς περιόδου, νὰ μὴ περιβάλωσι καὶ αὖθις διὰ τῶν ψήφων των τὸν ἀνίκανον ἢ κακοήθη ἀναδειχθέντα αὐτῶν ἐντολοδόχον. Οὐδ' ἂν σύμπασα ἡ Βουλὴ ψηφίσῃ νόμον προφανῶς ἀντισυνταγματικόν, δὲν ὑπόκειται εἰς εὐθύνην. Ἀλλ' ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ βουλευτοῦ ἀπὸ τῆς δικαστικῆς καταδιώξεως δὲν ἐγγυᾶται ἱκανῶς καὶ περὶ τῆς πλήρους τοῦ βήματος ἐλευθερίας, ἥτις δυνατὸν πολυτρόπως νὰ περισταλῇ ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῆς Βουλῆς. Μόνην ἐγγύησιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ βήματος παρέχει ἡ τοῦ τόπου ἐλευθερία, ἥτις τελεῖ μετ' αὐτῆς ἀλληλέγγυος. Ὀρθῶς δὲ ἀνέκραξε τῷ 1816 ὁ Βιλὲλ ἐν τῇ γαλλικῇ Βουλῇ, ὅτι « τὸ βουλευτικὸν βῆμα ἀνάγκη εἴτε νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τόπου, εἴτε, τούτου ὑποδουλωθέντος, νὰ καταδικασθῇ εἰς σιγήν. » Τίς ἄλλος χαλινὸς εἰς τὴν καταπιεστικὴν τῶν ὑπουργικῶν πλειονοτήτων τάσιν ἢ ἡ δημοσιότης; Πῶς ἄλλως δὲ ἀσφαλίζεται ἡ δημοσιότης ἢ διὰ τοῦ τόπου; Ἐν ταῖς νεωτέραις κοινωνίαις, λέγει ὁ Ρογεκολλάρδος, μὴ δυναμένου τοῦ λαοῦ ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας αὐτοῦ νὰ συνέρχεται πρὸς κοινὴν διάσκεψιν, ἡ ἐλευθέρα δημοσίευσις τῆς ἀτομικῆς ἑνὸς ἑκάστου γνώμης εἶναι οὐ μόνον ὁ ὅρος τῆς δημοσίας ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναγκαία ἀρχὴ (principe) τῆς ἐλευθε-

ρίας ταύτης, διότι μόνον δι' αὐτῆς μορφοῦται ἐν τῷ ἔθνει γενική τις γνώμη περὶ τῶν πραγμάτων καὶ συμφερόντων αὐτοῦ (α). Ὡς εἴδομεν δὲ ἐν 10 ἄρθρῳ, ἡ τοῦ τύπου ἐλευθερία εἶναι τὸ κριτήριον τῶν ἐλευθέρων κυβερνήσεων, ἤτοι τὸ διακριτικὸν αὐτῶν στοιχεῖον· αὐτὴ μόνη ἀσφαλίζει τὴν πολιτικὴν καὶ ἀστικὴν ἐλευθερίαν· αὐτὴ, περιστέλλουσα τὰ πολιτικὰ σώματα καὶ τὰ ὑπουργεῖα ἐντὸς τῶν κατὰ τὸ σύνταγμα ὁρίων αὐτῶν, προλαμβάνει τὰς ἐπαναστάσεις, τὸ τελευταῖον τοῦτο τῶν τυραννουμένων λαῶν καταφύγιον.

Τὸ 62 ἄρθρον τοῦ συντάγματος (β), ληφθὲν σχεδὸν κατὰ γράμμα ἐκ τοῦ 44 ἄρθρου τοῦ βελγικοῦ συντάγματος, κηρύττει ἀνεύθυνον τὸν βουλευτὴν διὰ τὴν γνώμην ἢ ψῆφον, ἣν ἔδωκεν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ. Ἄρα καὶ ἂν ἡ ἀγόρευσις περιέχῃ ὕβρεις, ἢ καθόλου προσβολὰς καθ' οἱουδήποτε προσώπου, δι' αὐτὰς οὐδέποτε εἶναι καταδικωκτέος ὁ βουλευτὴς, οὐδὲ τῇ ἀδείᾳ τοῦ εἰς ὃ ἀνήκει σώματος. Ὡσαύτως ἀκαταδίωκτος εἶναι ὁ βουλευτὴς δι' ἐξυβριστικὴν ἀγόρευσιν γενομένην παρ' αὐτοῦ ἐγγράφως ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, ἐὰν ἐπιτρέπῃ ὁ κανονισμὸς τοὺς γραπτοὺς λόγους, ἢ ἐὰν ἐτυπώθη καὶ διενεμήθη ἡ ἀγόρευσις τῇ ἀδείᾳ τῆς Βουλῆς. Τοὐναντίον δύναται νὰ καταδιωχθῇ ὑπὸ τοῦ παθόντος, ἢ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ὁ βουλευτὴς ἐν παντὶ καιρῷ, διαρκούσης δὲ τῆς συνόδου τῇ ἀδείᾳ τῆς Βουλῆς, ἐὰν ἐδημοσίευσε καὶ διένειμε τὴν ἀγόρευσιν αὐτοῦ ἄνευ ἀδείας τῆς Βουλῆς, ἢ ἐὰν, παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ, συνέταξε γραπτὸν τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ διένειμεν εἰς ἀντίτυπα αὐτὸν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐὰν ἐτύπωσε καὶ διένειμε λόγον, ὃν δὲν ἐξεφώνησεν ἐν τῇ Βουλῇ. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι καταδιωκτέος ἐστὶ καὶ πᾶς τρίτος δημοσιεύων ἐξυβριστικὸν λόγον βουλευτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ δημοσιογράφος, ὁ καλῇ πίστει καταχωρίζων ἐν τῇ ἐφημερίδι αὐτοῦ τὰ ἐν τῇ βουλευτικῇ συνεδριάσει γενόμενα. Τὸ ἀνεύθυνον καὶ ἀκαταζήτητον, ὡς πρὸς τὰς ἀγορεύσεις, παρακολουθεῖ καὶ τὴν πρέσβευσιν, τὴν πεμπομένην ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ λαλοῦσαν κατ' ἐντολὴν αὐτῆς. Κατὰ τὸ παλαιὸν σύνταγμα, οἱ γερουσιασταὶ οὐδὲ κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δικαστικῶν αὐτῶν καθηκόντων ἦσαν ὑπεύθυνοι δι' ἣν ἤθελον δώσῃ γνώμην ἢ ψῆφον· διότι τὸ 55 ἄρθρον ἔλεγε καθόλου « κατὰ τὴν ἐνέργειαν *τῶν βουλευτικῶν* του καθηκόντων », ἐν ᾧ ἄλλως ἤθελεν εἴπῃ, « κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν *τῶν νομοθετικῶν* του καθηκόντων. » Ὁ βουλευτὴς, ὁ ποιήσας ἔκθεσιν ἐπὶ ἀναφορᾶς πολίτου, περιεχούσης τι ἀξιόποινον, μένει βεβαίως ἀκαταδίωκτος· περὶ δὲ τοῦ ἂν καταδιώκεται ὁ ποιήσας τὴν ἀναφορὰν, λαλοῦμεν κατωτέρω. Ἐὰν, ἐναντίον τῆς ἀπαγορευτικῆς διατάξεως τοῦ 62 ἄρθρου τοῦ συντάγματος, καταδιωχθῇ βουλευτὴς, ἡ περὶ τούτου ἀπόφασις εἶναι αὐτοδικαίως ἄκυρος καὶ ἀνεκτέλεστος.

Τὸ γαλλικὸν σύνταγμα τοῦ 1814 καὶ τὸ τοῦ 1830 παρέρχονται ἐν σιγῇ τὸ περὶ ἀνευθύνου τῶν βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν, εἰ καὶ τὰ προηγούμενα τῆς Γαλλίας συντάγματα, καὶ μάλιστα τὸ τοῦ 1791, εἶχον ἀνάλογόν τινα καὶ ἔτι πλατυτέραν τῆς τοῦ ἡμετέρου ἄρθρου διάταξιν. Ἀλλ' ὁ ἐκδοθεὶς τὴν 17 μαΐου 1819 νόμος ἐν Γαλλίᾳ ἐθέσπισε διὰ τοῦ 21 ἄρθρου τὴν ἀρχὴν, ὅτι οἱ ἐκφωνούμενοι ἐν ταῖς Βουλαῖς λόγοι, ὡς καὶ αἱ ἐκθέσεις καὶ τὰ ἄλλα ἔγγραφα, τὰ ἐκτυπούμενα τῇ ἀδείᾳ τῶν Βουλῶν, δὲν δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς καταδίωξιν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ νόμου τούτου ἦν ἐν Γαλλίᾳ καταδιωκτέος ὁ βουλευτὴς καὶ γερουσιαστὴς, ὅστις ἤθελε τυπώσῃ καὶ διανείμῃ, ἄνευ ἀδείας τοῦ σώματος, λόγον ὃν ἐξεφώνησεν ἐν αὐτῷ (α). Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ προνόμιον τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου μόνον ἐντὸς τοῦ Κοινοβουλίου ἰσχύει, καταδιωκομένου τοῦ μέλους τῆς Ἄνω ἢ Κάτω Βουλῆς, ὅπερ ἤθελε δημοσιεύσῃ λίβελλον ὡς ἀποτελοῦντα μέρος τοῦ ἀπαγγελθέντος παρ' αὐτοῦ ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ λόγου. Τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, καὶ περὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τῶν μελῶν αὐτοῦ διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου, ἀνατρέχουσι μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἐδουάρδου Γ', ἀνεγνωρίσθησαν δὲ καὶ κατὰ τύπους ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Δ'. Ἡ δὲ τελευταία ἀπόπειρα πρὸς περιστολὴν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου ἐγένετο ἐν ἔτει 1641 ἐπὶ Καρόλου τοῦ Α'. Ὁ νεώτερος περὶ τούτων θεσμὸς εἶναι τὸ statut 2, κεφ. 2, τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Γουλιέλμου καὶ τῆς Μαρίας, τὸ ὁρίζον, « ὅτι ἡ ἐλευθερία τῶν ἀγορεύσεων, τῶν συζητήσεων καὶ τῆς διαγωγῆς ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς οὐδεμίαν καταδίωξιν ἢ διακώλυσιν ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ δικαστηρίῳ ἢ τόπῳ, ἢ ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ (β).

Κατὰ τὸ εἰρημένον statut τοῦ 1689, τὸ Κοινοβούλιον τῆς Ἀγγλίας διετήρησεν ἐν ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα οὐ μόνον τοῦ δίδειν τὴν ἄδειαν εἰς καταδίωξιν μέλους τινὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ τιμωρεῖν αὐτὸ τοῦτο διὰ προστίμου καὶ φυλακίσεως· ἡ δὲ Κάτω Βουλὴ ἐποιήσατο ἔστιν ὅτε χρῆσιν καὶ τῆς ἐκ τοῦ περιβόλου αὐτῆς ἀποπομπῆς βουλευτοῦ. Οὕτως ἀπεβλήθη τῷ 1714 ἐκ τῆς Βουλῆς ὁ Richard Stiele, ὡς δημοσιεύσας λίβελλον κατὰ τῶν ὑπουργῶν· εἶναι δὲ γνωσταὶ καὶ αἱ ἐπανειλημμέναι ἀποπομπαὶ τοῦ περιβοήτου Wilkes, ὅστις, ἀποβληθεὶς τὴν 19 ἰανουαρίου 1764 καὶ τρὶς ἔπειτα ἐκλεχθεὶς βουλευτὴς, δὲν ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῆς Βουλῆς (α). Νεώτερον δὲ παράδειγμα τοῦ ὑπερόγκου τούτου κοινοβουλευτικοῦ δικαιώματος εἶναι ἡ τῷ 1810 γενομένη ἐπιτίμησις καὶ φυλάκισις ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Λονδίνου τοῦ βουλευτοῦ Burdett καὶ ἡ τῷ 1814 ἀποπομπὴ τοῦ λόρδου Κόχραν (β). Καὶ ἐν Γερμανίᾳ δύναται βουλευτὴς ν' ἀποπεμφθῇ παρὰ τοῦ σώματος, εἰς ὃ ἀνήκει (γ).

Ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προμνημονευθέντος συντάγματος, οὐδεμίαν δικαιοδοσίαν εἶχεν ἡ Βουλὴ ἐπὶ τῶν μελῶν αὐτῆς, μὴ δυναμένη νὰ τιμωρῇ αὐτὰ μήτε διὰ προστίμου, μήτε διὰ φυλακίσεως καὶ ἔτι ὀλιγώτερον δι' ἀποπομπῆς· ἐστιγματίσθη δὲ πρεπόντως ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῆς ἱστορίας ἡ διαπραχθεῖσα τῷ 1823 αὐθαίρετος καὶ σκανδαλώδης ἀποπομπὴ τοῦ βουλευτοῦ Μανουήλ. Μόνη δὲ ἡ Γερουσία εἶχε τὸ δικαίωμα, κατὰ τὸ 29 ἄρθρον τοῦ συντάγματος, νὰ δικάζῃ ἕνεκα κακουργημάτων καὶ πλημμελημάτων τὰ ἴδια αὐτῆς μέλη. Οὐδεμία δὲ ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι οὐδὲν καθ' ἡμᾶς ἔχει δικαίωμα ἡ Βουλὴ νὰ τιμωρῇ δι' οἱασδήποτε ποινῆς, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον δι' ἀποπομπῆς ἐκ τοῦ σώματος, βουλευτήν· διότι οὐδὲν ἄτομον, οὐδεμία καθεστηκυῖα ἀρχὴ, δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ἢ νὰ οἰκειοποιηθῇ δικαιώματα καὶ προνόμια μὴ ῥητῶς διὰ νόμου ἀνεγνωρισμένα. Κατὰ τοῦτο ἡ Ἑλλὰς πλεονεκτεῖ καὶ αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας, μηδέποτε, μηδὲ παρ' αὐτῆς τῆς Βουλῆς, γινομένης καταδιώξεως βουλευτοῦ διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ λεχθέντα· τὸ δικαίωμα τῆς Βουλῆς συνίσταται μόνον εἰς τὸ παρέχειν, κατὰ τὸ 63 ἄρθρον, τὴν ζητουμένην ἄδειαν πρὸς καταδίωξιν βουλευτοῦ ἐνώπιον τῶν ἁρμοδίων δικαστηρίων, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἀποτρέπειν διὰ τῆς πειθαρχικῆς αὐτῆς ἐξουσίας τὰς ἐν ταῖς συνεδριάσεσι παρεκτροπὰς τῶν μελῶν αὐτῆς, καθ' ἃ θέλομεν διαλάβῃ μετ' ὀλίγον.

Καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ ἐπικρατεῖ τὸ ἀκαταζήτητον τῶν μελῶν τῶν Βουλῶν διὰ πάνθ' ὅσα ἂν λεχθῶσιν ἐν τοῖς βουλευτηρίοις· τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει καὶ περὶ τῶν μελῶν τῶν Βουλῶν τῶν κατὰ μέρος πολιτειῶν τῆς ὁμοσπονδίας. Κατὰ τὸν κ. Μὸλ (α), καὶ ἐν ταῖς πλείσταις τῆς Γερμανίας πολιτείαις μένουσιν ἀκαταδίωκτοι οἱ βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ δι' ὅσα ἂν εἴπωσιν ἀπὸ τοῦ βήματος. Ἀλλ' ἐν Σαξωνίᾳ, Ἀννοβέρῳ, Βυρτεμβέργῃ, Ἀσσίᾳ Κασσέλῃ, Βεϊμάρῃ καὶ Βαλδέκῃ ὑπάρχουσιν ὡρισμέναι τινὲς ἐκφράσεις, δι' ἃς κατηγοροῦνται οἱ βουλευταί· ἴσως εἶναι τῷ ὄντι συμφέρον νὰ ἔχωσιν αἱ Βουλαὶ τὸ δικαίωμα τοῦ τιμωρεῖν ὡρισμένον τι εἶδος ἐξυβρίσεων. Καὶ ὅμως τῷ 1866 ἐνηργήθη, κατὰ παραγγελίαν τοῦ ὑπουργείου τῆς Πρωσσίας, ἀνάκρισις κατὰ βουλευτῶν τινων δι' ὕβρεις γενομένας παρ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ βήματος, τὸ δὲ Ἀκυρωτικὸν, εἰς ὃ περιῆλθεν ἡ ὑπόθεσις, ἐπηρεαζόμενον ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἐξέδωκε τὴν 29 ἰανουαρίου 1866 ἀπόφασιν, δι' ἧς, ἐναντίον τοῦ § 86 τοῦ συντάγματος, ἐνέκρινε τὴν ἐπιχειρηθεῖσαν ἀνάκρισιν. Τούτου λαβοῦσα γνῶσιν ἡ Βουλὴ, ἀπεδοκίμασε διὰ μεγίστης πλειονοψηφίας τὰ γενόμενα· ἀλλ' ἡ βασιλεία μετὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἐξέδωκε διάταγμα, δι' οὗ διέκοψε τὰς ἐργασίας τῆς Βουλῆς!

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ἔσχον τὸ δικαίωμα δυνάμει ῥητῶν νόμων, ἀπὸ 17 μαΐου 1819, 25 μαρτίου 1822 καὶ 8 ὀκτωβρίου 1830, νὰ δικάζωσιν αὐταὶ αὗται τὰς γινομένας κατ' αὐτῶν διὰ τοῦ τύπου παρ' οἱουδήποτε προσώπου προσβολὰς καὶ ἐξυβρίσεις· ὑπάρχουσι δὲ καὶ παραδείγματα ἐνασκήσεως τοῦ φοβεροῦ τούτου δικαιώματος, ὅπερ περιέστελλε μεγάλως τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἁρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν προσβολῆς καθ' οἱονδήποτε τρόπον γενομένης, οὐ μόνον κατὰ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου σώματος ἢ τῆς πλειονότητος ἢ μειονότητος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑνὸς ἑκάστου βουλευτοῦ ἢ γερουσιαστοῦ ὑπὸ τὴν πολιτικήν του ἰδιότητα, εἶναι τὸ σῶμα, εἰς ὃ ἀνήκει ὁ προσβληθείς. Ἔχουσι προσέτι αἱ Βουλαὶ τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρῶσι τοὺς παραμορφόνοντας τὰ πρακτικὰ αὐτῶν καὶ τοὺς λόγους τῶν ῥητόρων, καταδικασθέντος καὶ τῷ 1831 τοῦ συντάκτου τοῦ Χρόνου ὑπὸ τῆς Κάτω Βουλῆς εἰς χρηματικὴν ποινὴν καὶ εἰς φυλάκισιν διὰ τοιοῦτον λόγον, ὅπερ ὅμως δὲν ἀποτρέπει τὰς ἐφημερίδας τοῦ νὰ ἐκθέτωσιν ἑκάστοτε τὰς ἀγορεύσεις κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν συμπαθείας (β). Ἀλλ' ἡ αὐ-

(α) Duvergier de Hauranne, hist. parlement. II, σελ. 252 ἐπ.

(β) « Βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται οὐδ' ὁπωσδήποτε ἐξετάζεται ἕνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων. »

(α) Chassan, traité des délits et contraventions, I, §. 101.

(β) Hallam, hist, parlement. IV, 5. Blackston, I, 2. Guizot, hist. des origines du gouvern. représentatif, II, σελ. 411, ἐπ.

(α) Blackston, I, 2. Russel, de la constitut. anglaise, σελ. 334. Ὅρα καὶ πολλὰ ἄλλα ἀποπομπῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπανέδου ἐν τῇ Βουλῇ μετὰ δευτέραν ἐκλογὴν, παραδείγματα παρὰ Ed. Fischel, la constitution d'Angleterre, II, σελ. 267.

(β) Αἱ Βουλαὶ τῆς Ἀγγλίας, ὡς ἐνασκοῦσαι καὶ συντακτικῆς συνελεύσεως ἐξουσίαν, ἔχουσι μεγάλας περὶ τῶν προνομίων αὐτῶν ἀξιώσεις, πρεσβεύουσαι ὅτι οὐδεμία ἄλλη ἐξουσία δύναται νὰ κατακρίνῃ οἱαοδήποτε πράξεις των, οὐδὲ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ δικαστήρια δὲν ἀνεγνώρισαν πάντοτε τὴν παντοδυναμίαν ταύτην. Ἴδε παρὰ Fischel, 11, σελ. 273 ἐπ. τὰς μεταξὺ Βουλῆς καὶ δικαστηρίων συγκρούσεις ὡς ἐκ τῶν ἐπὶ ἐξυβρίσει καταμηνύσεων καὶ ἀγωγῶν τοῦ Zoudale κατὰ ὑπαλλήλων τῆς Βουλῆς. Αἱ Βουλαὶ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς διακριτικῆς των ἐξουσίας κατά τε τῶν ἰδίων μελῶν καὶ κατὰ ἰδιωτῶν ἀξιοῦσιν, ὅτι οὐδόλως δεσμεύονται ὑπὸ τῶν διαδικαστικῶν τύπων τῶν ὑφισταμένων νόμων.

(γ) Bluntschli, γεν. δημόσιον δίκαιον, I, σελ. 343.

(α) Δημόσ. καὶ ἀλληλεθν. δίκαιον καὶ πολιτικὴ, σελ. 315.

(β) Blackston, I, 2. Chassan, § 326. Fischel, II, σελ. 287.

θαίρετος αὕτη τῶν Βουλῶν ἐξουσία κατακρίνεται ὑπὸ τοῦ Βρούγγαμ καὶ ἄλλων ὡς ἀντισυνταγματικὴ, ἅ τε δὴ στεροῦσα τὸν κατηγορούμενον τῆς τε δικαιοδοσίας τῶν ἐνόρκων καὶ τῆς προστασίας τῶν ὑφισταμένων νόμων (α).

Παρ' ἡμῖν ὅμως ἡ Βουλὴ οὐδέποτε ἔσχε τοιοῦτον δικαίωμα· οὐδὲ λογιζόμεθα ἀξιοπρεπὲς εἰς αὐτὴν νὰ ἀποδοκιμάζῃ καὶ στηλιτεύῃ, διὰ τῆς καταχωρίσεως ἐν τοῖς πρακτικοῖς (β), ἐξυβρίσεις γενομένας κατ' αὐτῆς παρ' ἐφημεριδογράφων ἢ ἄλλων προσώπων. Οὐδὲ διὰ νόμου δύναται νὰ δοθῇ ἐν τῷ μέλλοντι τῇ Βουλῇ τοιοῦτο δικαίωμα οὔτε ἐπὶ προσβολῶν διαπραχθεισῶν διὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἀγορεύσεων, ἐκθέσεων, ἢ ψηφορριῶν, οὔτε καθόλου ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἢ τῶν τοῦ τύπου (τῶν μὴ ἀφορώντων εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον), διότι ἀντίκεινται εἰς τοῦτο ῥητῶς τὰ ἄρθρα 62 καὶ 95 τοῦ συντάγματος. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδοθῇ διὰ νόμου εἰς τὴν Γερουσίαν, κατὰ τὸ παλαιὸν σύνταγμα, ἡ ἐκδίκασις τῶν τῆς ἐσχάτης προδοσίας ἐγκλημάτων, καθὸ πολιτικῶν καὶ ὑπαγομένων εἰς τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ 95 ἄρθρου τοῦ συντάγματος· οὐδ' ἔχουσιν ἐπιῤῥοὴν τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ γινόμενα, διότι ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ συνηγοροῦσι τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ἔθιμα, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἐπέτρεπε ῥητῶς τοιαύτην δικαιοδοσίαν τὸ 28 ἄρθρον τοῦ συντάγματος αὐτῆς — Δέον ἐν τούτοις νὰ συμπληρωθῇ ἡ ποινικὴ ἡμῶν νομοθεσία, τιμωρουμένων ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ἀλλὰ δι' ἰδίων ποινῶν, τῶν τε προσβολῶν ἤτοι ἐξυβρίσεων κατὰ τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς πλειονότητος ἢ μειονότητος αὐτῆς, καὶ τῶν γινομένων καθ' ἑνὸς ἑκάστου βουλευτοῦ, ὡς τοιούτου, προσβολῶν καὶ ἐπιθέσεων ἢ αἰκιῶν. Τὴν σήμερον μόνη διάταξις, ἐφαρμοζομένη ἐν μέρει εἰς τὰς κατὰ τῆς Βουλῆς προσβολὰς, εἶναι ἡ τοῦ 30 ἄρθρου τοῦ περὶ τύπου νόμου τοῦ 1838, ἡ τιμωροῦσα τὴν προσβολὴν τῆς τιμῆς πολιτικοῦ σωματείου· ἀπαιτεῖται δὲ πρὸς καταδίωξιν, κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον, βούλημα (καταγγελία) τοῦ ὑβρισθέντος σωματείου.

Τὸ γαλλικὸν σύνταγμα τοῦ 1791 ἔλεγεν, « ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι οὐδέποτε δύνανται νὰ καταδιωχθῶσι δι' ὅ,τι εἶπον, ἔγραψαν, ἢ *ἔπραξαν* ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων των ». Ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον ἄρθρον κηρύττει ἀνεύθυνον τὸν βουλευτὴν μόνον δι' ἀγόρευσιν ἢ ψῆφον δοθεῖσαν ἐν τῷ σώματι. Ἄρα ἐὰν βουλευτὴς καταστῇ ἔνοχος ἄλλου τινὸς ἐγκλήματος ἐντὸς τοῦ βουλευτικοῦ περιβόλου, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος, οἷον τραύματος κτλ, εἶναι καταδικωκτέος ἐνώπιον τῶν ἁρμοδίων δικαστηρίων τῇ αἰτήσει εἴτε τοῦ παθόντος, εἴτε τῆς ἐκπροσωπούσης τὴν δημοσίαν τάξιν κυβερνήσεως, καὶ τῇ ἀδείᾳ τοῦ σώματος.

Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ἕκαστον πολιτικὸν σῶμα κέκτηται τὴν ἀστυνομίαν τοῦ τόπου τῶν συνεδριάσεων, τοῦθ' ὅπερ συνεπάγεται τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιτιμήσεως καὶ πειθαρχίας ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελῶν· ἀλλ' ὅπως ἐπιβάλῃ κυρίως ποινὴν, ἤτοι ὅπως προσβάλῃ τὸν δημόσιον τοῦ πταίσαντος χαρακτῆρα, δέον νὰ ἔχῃ ἐκ νόμου τὸ δικαίωμα, ἤτοι ἐκ νομοθετικῆς πράξεως, ψηφισθείσης ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ ἐπικυρωθείσης ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ Βουλαὶ ἔχουσιν, ὡς προείρηται, ἐπὶ τῶν ἰδίων μελῶν δικαίωμα οὐ μόνον ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ καὶ φυλακίσεως, ἡ δὲ Κάτω Βουλὴ καὶ δικαίωμα ἀποπομπῆς. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἐπιτιμήσεως, μετὰ φυλακίσεως ἢ καὶ ἀποπομπῆς, ὑπάρχει παραδεδεγμένον καὶ ὑπό τινων κατὰ μέρος πολιτειῶν τῆς βορείου Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας· ἡ δὲ Συμμαχικὴ Πράξις τῆς συμπολιτείας ταύτης, ὡς ἐβελτιώθη τῷ 1787, φέρει, ὅτι « ἑκάστη Βουλὴ θέλει συντάξει τὸν κανονισμὸν αὐτῆς, θέλει τιμωρεῖ τὰ ἴδια μέλη δι' ἀπρεπῆ διαγωγὴν καὶ δύναται, διὰ πλειονοψηφίας τῶν δύο τρίτων, νὰ ἀποβάλῃ καὶ μέλος αὐτῆς. » Ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προμνημονευθέντος συντάγματος αὐτῆς, εἰς οὐδετέραν τῶν Βουλῶν ἐδόθη τοιοῦτο δικαίωμα. Αἱ μόναι ποιναὶ, ἃς ἐδικαιοῦτο ἡ Βουλὴ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς μέλος αὐτῆς, ἦσαν α) ἡ ἀνάκλησις εἰς τὴν τάξιν, εἴτε ἁπλῆ, εἴτε μετὰ καταχωρίσεως ἐν τοῖς πρακτικοῖς, εἴτε μετ' ἐπιτιμήσεως· β') ἡ διακοπὴ, ἢ καὶ ἀπαγόρευσις τοῦ λόγου καθ' ὅλην τὴν συνεδρίασιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος. Ἡ δὲ Γερουσία ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλῃ τὴν διακοπὴν ἢ ἀπαγόρευσιν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀνάκλησιν εἰς τὴν τάξιν. Ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι, κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῶν ἐπὶ Ὄθωνος Βουλῶν, ἡ μὲν Γερουσία εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς διακοπῆς ἢ καὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ λόγου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος καθ' ὅλην τὴν συνεδρίασιν, πρὸς δὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακλήσεως τοῦ γερουσιαστοῦ εἰς τὴν τάξιν ἄνευ ἢ μετὰ καταχωρίσεως ἐν τοῖς πρακτικοῖς (α), ἡ δὲ Βουλὴ εἶχε τὰ αὐτὰ δικαιώματα, καὶ προσέτι τὴν καταχώρισιν τῆς παρεκτροπῆς τοῦ βουλευτοῦ ἐν τοῖς πρακτικοῖς καὶ τὴν ἐπὶ τῇ παρεκτροπῇ ἀποδοκιμασίαν· ἡ ἐξουσία δ' αὕτη τῆς Βουλῆς διετηρήθη αὐτῇ καὶ διὰ τοῦ γενομένου τῷ 1864 νέου κανονισμοῦ (β). Αὐστηρότεραι τῶν κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῆς Ἑλλάδος ποινῶν μόνον διὰ νόμου, κατὰ τοὺς ἐκτεθέντας ἀνωτέρω περιορισμοὺς, δύνανται νὰ ἐπιτραπῶσιν. Ἀλλ' ἀμφισβητεῖται μεγάλως, ἐὰν καὶ νομοθετικῶς δύναται νὰ ψηφισθῇ ὡς ποινὴ ἡ ἀπὸ τοῦ σώματος ἀποπομπὴ τοῦ πρὸς αὐτὸ ἁμαρτήσαντος βουλευτοῦ, διότι οὕτως ἐνδέχεται νὰ νοθευθῇ ἡ τοῦ σώματος συγκρότησις, ἀποπεμπούσης τῆς πλειονότητος τὰ ἀπαρέσκοντα αὐτῇ μέλη τῆς μειονότητος· οὐδ' ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο τὸ παράδειγμα τῶν γιγνομένων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα τὸ Κοινοβούλιον μετὰ τοῦ Βασιλέως ἐνασκεῖ καὶ συντακτικῆς ἐξουσίας δικαιώματα.

Ὡς πρὸς τὸ ἐν τῇ Βουλῇ ἀκροατήριον ὁ πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα, κατὰ τοὺς ἄχρι τοῦδε κανονισμοὺς, νὰ διατάξῃ τὴν ἀποβολὴν τῶν διὰ κραυγῶν ἐπιδοκιμασίας ἢ ἀποδοκιμασίας ταραττόντων τὴν τάξιν καὶ ἐν ἀνάγκῃ τὴν σύλληψιν αὐτῶν καὶ παράδοσιν εἰς τὴν ἁρμοδίαν πρὸς τιμώρησίν των ἀρχήν· πρὸς δὲ, θορύβου γενομένου ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ, ὁ πρόεδρος ἐὰν δὲν δυνηθῇ νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν τάξιν, δύναται τῇ συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς νὰ διατάξῃ τὴν ἐκκένωσιν αὐτοῦ. Τὸ πρώτιστον τοῦ προέδρου καθῆκον εἶναι, εἴ περ τι καὶ ἄλλο, νὰ ἀσφαλίσῃ τοὺς βουλευτὰς ἀπὸ παντὸς ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου ἐπηρεασμοῦ· οἱ βουλευταὶ ἀγορεύοντες καὶ ψηφοφοροῦντες πρέπει νὰ ἀναλογίζωνται τὴν ἐντύπωσιν, ἣν θέλει ἐμποιεῖ ἡ διαγωγή των εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, τουτέστιν εἰς τὴν νοήμονα καὶ ἀνεξάρτητον τῶν πολιτῶν τάξιν, καὶ οὐχὶ τὴν γοητείαν ἢ τὴν ἀτασθαλίαν τοῦ συσσωρευομένου ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ὄχλου. Οἱ διαπρύσιοι τῶν ἐν τῇ Βουλῇ γινομένων κήρυκές εἰσιν οἱ ἐφημεριδογράφοι, οὐχὶ δὲ τὸ ἐκ συνθήματος μετὰ κομματαρχῶν ἢ αὐλικῶν προσερχόμενον πλῆθος ὅπως φωνασκοῦντες ἐκφοβίζωσιν ἢ ἐνισχύωσι τοὺς ἀσθενεῖς τὸν χαρακτῆρα βουλευτάς. Καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀποδοκιμασία ἢ ἐπιδοκιμασία πρέπει αὐστηρῶς καὶ ἀνενδότως νὰ περιστέλληται. Τοσαύτη εἶναι ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἀστυνομικὴ ἐν τοῖς ἀκροατηρίοις ἐπιτήρησις, ὥστε οἱ βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ ὑπολαμβάνονται ὡς ἐν μυστικῇ συνεδριάσει ἐργαζόμενοι.

Β'.

Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, οἱ βουλευταὶ δὲν καταδιώκονται διὰ τὰς ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἀγορεύσεις καὶ ψήφους των, ὡς ἐκπληροῦντες ἐθνικῆς κυριαρχίας ἔργα· ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀπαραβίαστοι δι' ὅσα ἂν διαπράξωσιν ἐκτὸς τῆς ἑαυτῶν ἕδρας ἐγκλήματα. Ἐν τούτοις δὲν ἠδύναντο οἱ βουλευταὶ νὰ ὦσι πράγματι ἀνεξάρτητοι κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, ἐὰν μὴ ἐπροστατεύοντο κατὰ πάσης κακοβουλίας ἢ ἐπιβουλῆς τοῦ τυχόντος ἰδιώτου ἢ καὶ αὐτῆς τῆς κυβερνήσεως. Ἡ κυβέρνησις ὡς ἐπηρεάζουσα τὰς εἰσαγγελικὰς ἢ καὶ ἀνακριτικὰς ἀρχὰς, ἠδύνατο νὰ εὑρίσκῃ προφάσεις εἰς ποινικὰς καταδιώξεις, ὅπως ἐκφοβίζῃ, ἐκδικῆται ἢ καὶ ἐξαιρῇ τοῦ νομοθετικοῦ περιβόλου βουλευτὴν αὐτῇ ἀπαρέσκοντα, καὶ οὕτω νὰ ἐνεργῇ βαρυτάτην καὶ ἐπικίνδυνον ἐπὶ τῶν διασκέψεων τῆς Βουλῆς ἐπιῤῥοήν. Ὅθεν ὀρθῶς τὸ σύνταγμα κατέστησε τὸ βουλευτικὸν σῶμα φρουρὸν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀνεξαρτησίας. Εἰς αὐτὸ ἀπόκειται, ἐφ' ὑψηλῆς καὶ ἀμερολήπτου θέσεως ἱστάμενον, νὰ διευκολύνῃ ἀφ' ἑνὸς χάριν τῆς δημοσίας τάξεως τὴν καταστολὴν τῶν ἐγκλημάτων, νὰ ματαιόνῃ δὲ ἀφ' ἑτέρου τὰς ἀνυποστάτους ἢ ἐμπαθεῖς κατηγορίας.

Τὸ ἀναγραφὲν ὑπὸ τοῦ 63 ἄρθρου (α) τοῦ συντάγματος προνόμιον, τοῦ νὰ μὴ καταδιώκηται βουλευτὴς ἄλλως ἢ ἀδείᾳ τῆς Βουλῆς, ἀποτελεῖ πολιτικὴν ἐγγύην, τεθεῖσαν χάριν οὐχὶ τοῦ προσώπου τοῦ βουλευτοῦ, ἀλλὰ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, ὅπερ συμφέρει εἰς πάντας ἐλευθέρως νὰ ἐνασκῆται· διὰ τοῦτο καὶ ὑφίσταται μόνον καθ' ὅσον διαρκεῖ ἡ βουλευτικὴ σύνοδος. Ἄρα οἱ βουλευταὶ δύνανται νὰ καταδιωχθῶσι καὶ συλληφθῶσιν ἄνευ ἀδείας μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Βουλῆς καὶ ἀμέσως τὴν ἐπιοῦσαν τῆς λήξεως τῆς συνόδου ἢ τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς. Ἐν Γαλλίᾳ ἀνεφύη τὸ ζήτημα, ἂν ἀπαιτεῖται ἡ ἄδεια τῆς Βουλῆς κατὰ βουλευτοῦ, οὗ δὲν ἐπεκυρώθη εἰσέτι ἡ ἐκλογή. Τὸ Ἀκυρωτικὸν ἔλυσεν ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα (β), εἰ καὶ ἀναγνωρίσαν ὡς ἀναγκαίαν τὴν ἄδειαν ὅταν κατὰ πρῶτον ἐκλεχθέντες οἱ βουλευταὶ, καταγίνωνται εἰς τῶν ἐκλογῶν τὴν ἐξέλεγξιν καὶ τὴν κατάρτισιν τῆς Βουλῆς. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δικαίως κατακρίνεται, ὡς μηδόλως δικαιολογοῦσα τὴν διάκρισιν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ Βουλὴ ἐξελέγχει πάσας τὰς ἐκλογὰς, καὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν, καταρτισθείσης αὐτῆς, ἀναφαίνονται μεμονωμέναι τινὲς ἐκλογαὶ ἐκκρεμεῖς (γ). Ἀνάλογον ζήτημα ἠδύνατο νὰ προκύψῃ καὶ ἐπὶ γερουσιαστοῦ διορισθέντος μὲν ὡς τοιούτου ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, μήπω δὲ δεκτοῦ γενομένου ἐν τῇ Γερουσίᾳ (δ).

(α) Καὶ τῷ 1832 ὁ ἐκδότης τοῦ Morning—Post ἐφυλακίσθη τῇ διαταγῇ τῆς Ἀνω Βουλῆς, ὡς δυσφημήσας τὸν Καγγελάριον λόρδον Βρούγγαμ. Fischel, I, σελ. 144.

(β) Ὅρα περὶ τοιούτων ἀποδοκιμασιῶν εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς παρ' ἡμῖν Βουλῆς τῆς Α'. Περιόδου, Α. συνόδου, ἐν σελ. 53 τοῦ α τόμου, ἐν σελ. 447 τοῦ β' τόμου, καὶ ἀλλαχοῦ.

(α) Παλ. κανονισμὸς Γερουσίας, ἄρθρ. 27, 28—30, 69 καὶ 84.

(β) Παλ. κανονισμὸς Βουλῆς, ἄρθρ. 26, 27 καὶ 32. Ὅρα καὶ ἀποδοκιμασίαν διαγωγῆς βουλευτοῦ ἐν Πρακτικοῖς τοῦ 1859, περιοδ. ε, σύνοδ. γ', τόμ. Ι, σελ. 702.

(α) « Βουλευτὴς, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου, δὲν καταδιώκεται, οὐδὲ συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται ἄνευ ἀδείας τοῦ σώματος· τοιαύτη ἄδεια δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα. Προσωπικὴ κράτησις δὲν ἐνεργεῖται κατὰ βουλευτοῦ διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου, τέσσαρας ἑβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως καὶ τρεῖς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτῆς. Ἐὰν βουλευτὴς τύχῃ διατελῶν ὑπὸ προσωπικὴν κράτησιν, ἀπολύεται ἀνυπερθέτως τέσσαρας ἑβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνόδου. »

(β) Arrêt du 10 avril 1847. (Devill. 1847. 1, 305).

(γ) Faustin Hélie, instruct. crim. 1152. Séance de la chambre du 20 avril 1847.

(δ) Faustin Hélie, 1149. Berriat S. Prix, σελ. 212.

Ἡ ἄδεια τῆς εἰς δίκην εἰσαγωγῆς βουλευτοῦ εἶναι ἀναγκαία ἐπὶ πάσης ἀξιοποίνου πράξεως, ἤτοι οὐ μόνον ἐπὶ κακουργημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλημμελημάτων καὶ πταισμάτων· διότι τὸ ἄρθρον τοῦ συντάγματος λέγει καθόλου, ὅτι « βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται κτλ. » Οὕτως ἐξηγήθη καὶ τὸ 45 ἄρθρον τοῦ βελγικοῦ συντάγματος, ὅπερ μάλιστα φέρει « en matière de repression ». Τοὐναντίον τὰ ἀντιστοιχοῦντα ἄρθρα 29 καὶ 44 τοῦ γαλλικοῦ συντάγματος τοῦ 1830, φέροντα τὰς λέξεις « en matière criminelle », ἐξηγήθησαν ὅτι μόνον τὰ κακουργήματα καὶ πλημμελήματα περιλαμβάνουσιν (α). Ὡς ἐκ τῆς περιοριστικῆς δὲ ταύτης ἑρμηνείας τῶν ἄρθρων τοῦ γαλλικοῦ συντάγματος ἐπεκράτησεν ἐν Γαλλίᾳ, ὅτι, ἀφοῦ διὰ τὰ πταίσματα δὲν ἀπαιτεῖται ἄδεια τῆς Βουλῆς, κατὰ μείζονα λόγον εἶναι περιττὴ διὰ τὰ πειθαρχικὰ παραπτώματα, τὰ πραττόμενα ὑπὸ βουλευτῶν ὡς δικηγόρων καὶ καθόλου ὡς ὑπαλλήλων (β). Καὶ παρ' ἡμῖν ἡ λύσις αὕτη, εἰ καὶ μὴ δοκοῦσα τοσοῦτον εὐχερὴς ἕνεκα τῆς γενικωτέρας τοῦ ἡμετέρου ἄρθρου ἐκφράσεως, εἶναι ἡ ὀρθοτέρα, διότι αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ ἐξέρχονται τοῦ κύκλου τοῦ ποινικοῦ δικαίου· δοθείσης δὲ ἀφορμῆς τῷ 1851 ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος ὑπ' ἀριθ. 2487 βουλεύματος τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, δι' οὗ ἐπεβλήθη πειθαρχικὴ ποινὴ εἰς τὸν εἰσαγγελέα καὶ βουλευτὴν κ. Μητζάκην, ἐγένοντο μακραὶ συζητήσεις ἐν τῇ Βουλῇ, ἥτις ὅμως ἀπέρυγε νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα. Ἐὰν ὅμως καταδικασθῇ βουλευτὴς εἰς πειθαρχικὴν ποινὴν κρατήσεως, οἷον στρατιωτικὸς, φρονοῦμεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐνεργηθῇ ἡ κράτησις αὐτοῦ διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου, εἰμὴ τῇ ἀδείᾳ τῆς Βουλῆς (γ). Καθόλου δὲ ἀπόφασις καταψηφίζουσα ποινὴν κρατήσεως, φυλακίσεως, εἱρκτῆς, δεσμῶν ἢ θανάτου, δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ βουλευτοῦ διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου, ἐκτὸς ἂν δοθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἢ ἂν εἶχεν ἤδη δοθῇ παρ' αὐτῆς ἡ ἄδεια τῆς συλλήψεως ἢ καταδιώξεως αὐτοῦ, ἢ ἂν ὑπῆρξεν αὐτοφώρου κακουργήματος περίπτωσις, περὶ οὗ λαλοῦμεν κατωτέρω. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῶν πραττομένων ἐν τοῖς ἀκροατηρίοις τῶν δικαστηρίων ἢ παρουσίᾳ ἐνεργούσης δικαστικῆς ἢ ἀνακριτικῆς ἀρχῆς ἀξιοποίνων πράξεων, ἤτοι ὅτι ἀπαιτεῖται πρὸς καταδίωξιν βουλευτοῦ ἄδεια τῆς Βουλῆς, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ αὐτοφώρου κακουργήματος.

Τὴν ἄδειαν τῆς εἰς δίκην εἰσαγωγῆς ζητεῖ παρὰ τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς εἴτε ὁ παρ' ἐφέταις εἰσαγγελεὺς διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης, εἴτε αὐτὸς ὁ παθὼν (α), οὐδὲ δίδει αὐτὴν αὐτεπαγγέλτως ἡ Βουλή (β). Ἐὰν ἡ Βουλή, μετὰ τὴν γνωμοδότησιν τῆς κατὰ τὸν κανονισμὸν εἰσηγητικῆς ἐπιτροπῆς, δώσῃ τὴν ἄδειαν, ὁ βουλευτὴς, περὶ οὗ πρόκειται, δύναται παραχρῆμα νὰ καταδιωχθῇ ἢ συλληφθῇ, τῆς ἀδείας τῆς εἰς δίκην εἰσαγωγῆς συνεπαγομένης καὶ τὴν ἄδειαν τῆς κατὰ νόμον συλλήψεως καὶ φυλακίσεως· ἐὰν δὲ ἀρνηθῇ αὐτὴν, ἡ ἄρνησις δὲν ἔχει ἄλλο ἀποτέλεσμα, ἢ νὰ ἀναστείλῃ τὴν καταδίωξιν διαρκούσης τῆς συνόδου· ὥστε ἅμα ληξάσης ταύτης, δύναται νὰ γείνῃ ἔναρξις ἢ ἐξακολούθησις τῆς καταδιώξεως ἄνευ οὐδενὸς κωλύματος. — Τὸ ἄρθρον τοῦ συντάγματος ὂν γενικὸν δὲν ἀποκλείει τὴν ἰδέαν, ὅτι δύναται ἡ Βουλὴ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν καταδίωξιν ἄνευ τῆς συλλήψεως, ἢ ἀφοῦ ἐπέτρεψε προσωρινῶς τὴν σύλληψιν, δύναται νὰ ἀρνηθῇ τῆς καταδιώξεως τὴν ἄδειαν· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα δυσκόλως δικαιολογοῦνται.

Ἐπὶ πάσης καταδιωκτέας πράξεως ἀπαιτεῖται, ὡς προείρηται, ἡ ἄδεια τῆς Βουλῆς, εἴτε ἡ πρᾶξις ἐγένετο κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκπληρώσεως τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων, εἴτε πρὸ αὐτοῦ, εἴτε μετ' αὐτόν. Ἡ πολιτικὴ ἐγγύη, ἥτις προστατεύει τὰς πράξεις τῶν βουλευτῶν, περιλαμβάνει πάντα τὸν βίον αὐτῶν, διότι ἡ πολιτικὴ ὑπηρεσία, ἣν προτίθεται νὰ προστατεύσῃ, ἀποτελεῖ προσωπικὸν δικαίωμα, οὗτινος ἡ ἐνάσκησις ἤθελεν ἀνασταλῇ ὑπὸ τῆς καταδιώξεως. Ἀδιάφορον δὲ εἶναι, ἂν ὁ βουλευτὴς διατελεῖ ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἀπουσιάζει ἐκ τῆς Βουλῆς. — Κατὰ ὑποδίκου, ὅστις ἀνεδείχθη βουλευτὴς, δεν δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀνάκρισις καὶ προφυλάκισις, εἰμὴ τῇ ἀδείᾳ τῆς Βουλῆς. Οὐδ' ἀπόφασις ποινικὴ, καί τοι τελεσίδικος γενομένη πρὶν ἢ ὁ καταδικασθεὶς ἀναδειχθῇ βουλευτὴς, δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ κατ' αὐτοῦ, εἰμὴ τῇ ἀδείᾳ τῆς Βουλῆς, ἥτις διὰ πολιτικοὺς λόγους δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἄδειαν, ἤτοι δύναται νὰ ἀναστείλῃ διαρκούσης τῆς συνόδου τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως (γ). — Ἅμα ἀθωωθεὶς, ἢ ἀπολυθεὶς διὰ βουλεύματος, ὁ εἰς δίκην εἰσαχθεὶς βουλευτὴς, ἀναλαμβάνει αὐτοδικαίως τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ἕδραν του.

Ἡ διοριζομένη ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐπιτροπὴ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα· δύναται δὲ καὶ νὰ καλέσῃ παρ' αὐτῇ τὸν καταγγελλόμενον βουλευτὴν, ἵνα δώσῃ οὗτος, ἂν θέλῃ, πληροφορίας— Ἡ παρεχομένη ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἄδεια τῆς εἰς δίκην

(α) Moniteur, 21 avril 1847.

(β) Chassan, traité des délits et contraventions de la parole, I, 112.

(γ) Ὅρα τὰς ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεις.

(α) Faustin Hélie, 1153.

(β) Πρακτ. Βουλῆς, 1846, τομ. 4, σελ. 2981 ἐπ. Ὅρα Chassan, 108.

(γ) Assemblée Nationale, séance du 3 août. 1850· affaire de U. Hennequin.

εἰσαγωγῆς δὲν συνεπάγεται καὶ κατ' οὐσίαν ἔγκρισιν τῆς καταδιώξεως· δι' αὐτῆς ἡ Βουλὴ δὲν ἐκδηλοῖ γνώμην περὶ τῆς ἐνοχῆς, ἀλλ' ἀποφαίνεται ἁπλῶς, ὅτι οὐδεὶς πολιτικὸς λόγος ὑπάρχει κωλύων τὴν καταδίωξιν. Ἀλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Chassan (α), δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ἡ χορηγουμένη ἄδεια ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῶν δικαστηρίων· διότι εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι δὲν ἤθελεν ἐκληρθῇ ἡ δοθεῖσα ἄδεια ὡς ἐμφαίνουσα ἔμμεσόν τινα ἀπόφασιν, καὶ μάλιστα προκειμένου περὶ ἀδείας εἰς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην δι' ἐξύβρισιν ἐγγράφως γενομένην. Καὶ ἀληθῶς ἂν ἡ Βουλὴ ἤθελε λογισθῇ *ἐκ πρώτης ὄψεως* τὴν καταγγελλομένην πρᾶξιν ὡς ἀθῴαν, ἢ ἂν ἐπείθετο ὅτι ὁ βουλευτὴς, εἰς ὃν ἀποδίδεται ἡ καταγγελλομένη πρᾶξις, δὲν εἶναι ὁ ἐνεργήσας αὐτὴν, οἷον ὁ ὑπογράψας τὸ ἐξυβριστικὸν ἔγγραφον, δὲν ἤθελε χορηγήσῃ τὴν ἄδειαν. Οὕτως ἡ γαλλικὴ Βουλὴ δὲν ἔδωκε τῷ 1835 τὴν ἄδειαν πρὸς καταδίωξιν τοῦ Κορμενίνου, ὅστις ἠρνήθη ὅτι εἶχεν ὑπογράψῃ τὸ ἐξυβριστικὸν ἔγγραφον καὶ ὅτι εἶχεν ἐπιτρέψῃ τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ. Ἐκ τούτων δ' ὁρμώμενος ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς προσθέτει, ὅτι τὰ βουλευτικὰ σώματα πρέπει μετὰ πολλῆς περισκέψεως νὰ δίδωσι τὴν ἄδειαν· πραγματευόμενος δὲ τὸ ζήτημα, ἂν ἡ Βουλὴ ὀφείλει νὰ παρέχῃ τὴν ἄδειαν τῆς ἐνώπιον τῆς Γερουσίας καταδιώξεως βουλευτοῦ ἐξυβρίσαντος αὐτὴν, λέγει ὅτι ἡ ἄρνησις ἢ ἡ χορήγησις τῆς ἀδείας ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἑκάστοτε μεταβαλλομένων τῆς πολιτικῆς ἀναγκῶν. Ὅθεν δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἡ Βουλὴ δύναται νὰ ἀρνηθῇ διά τε πολιτικοὺς καὶ διὰ νομικοὺς λόγους τὴν ἄδειαν, καὶ πρὸ πάντων ἂν δὲν εὑρίσκῃ τὴν καταγγελλομένην αὐτῇ πρᾶξιν ἐκ πρώτης ὄψεως ἀξιόποινον (β), ἢ ἂν ἡ περὶ ἀδείας αἴτησις στερῆται πάσης ἀποδείξεως, ἢ δὲν συνοδεύηται δι' ἀποδείξεων φερουσῶν βαθμόν τινα πιθανότητος (γ).

Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, πλὴν τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ διὰ βαρύ τι ἔγκλημα, μόνον τῇ ἀδείᾳ τοῦ σώματος δύναται νὰ συλληφθῇ καὶ κατηγορηθῇ· καὶ τῷ 1815 ἐπέτρεψεν ἡ Κάτω Βουλὴ τὴν τοῦ λόρδου Κόχραν σύλληψιν καὶ ἐκδίκασιν ὑπὸ τῶν δικαστηρίων. Ἀλλ' ὅμως εἰς τὰς Βουλὰς ἀπόκειται νὰ δίδωσιν ὅταν θέλωσι τὴν ἄδειαν, μηδόλως ἀνεχομένας νὰ ἀμφισβητηθῇ παρ' ἄλλου τινὸς ἡ τοῦ δικαιώματος τούτου χρῆσις αὐτῶν (α).

Τὸ προκείμενον 63 ἄρθρον ἐξαιροῦν τῆς ἀδείας τῆς Βουλῆς μόνον τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ *κακουργήματα*, διαφέρει κατὰ τοῦτο οὐσιωδῶς ἀπὸ τῶν ἀντιστοιχούντων ἄρθρων τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ βελγικοῦ συντάγματος, καθ' ἃ εἶναι περιττὴ ἡ ἄδεια εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκλήματα (délits), ἤτοι τά τε κακουργήματα καὶ τὰ πλημμελήματα. Ἄρα, προκειμένου περὶ βουλευτῶν, κατὰ τὴν συνεσταλμένην ταύτην ἔννοιαν πρέπει νὰ ἐξηγηθῶσι καὶ αἱ περὶ πράξεων ἐπ' αὐτοφώρῳ διατάξεις τῆς ποινικῆς δικονομίας διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου (β). Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήσαντος βουλευτοῦ δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ζητηθῇ ἄδεια τῆς Βουλῆς πρὸς περαιτέρω αὐτοῦ καταδίωξιν (γ). Ἀλλὰ τί ἐστιν ἐπ' αὐτοφώρῳ πρᾶξις; Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ θεωρητικὸν πρόβλημα, δυνάμενον νὰ λυθῇ πανταχοῦ ὁμοιομόρφως, διότι ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν εἰδικῶν ἑκάστης πολιτείας νόμων. Ἄρα ἀπόκειται εἰς τὴν νομοθετικὴν αὐθαιρεσίαν νὰ ἐκτείνῃ ἢ περιστείλῃ τὰς περιπτώσεις τῆς αὐτοφώρου πράξεως.

Βουλευτὴς καταδικασθεὶς εἰς ποινὴν ἐπισύρουσαν τὴν στέρησιν τῆς προσωπικῆς του ἐλευθερίας καὶ ζητήσας ἀναίρεσιν τῆς ἀποφάσεως διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου, δὲν ὀφείλει νὰ ἐπισυνάψῃ τὴν κατὰ τὸ 485 ἄρθρον τῆς ποινικῆς δικονομίας ἀπόδειξιν ὅτι εὑρίσκεται εἰς φυλάκισιν, ἐκτὸς ἂν εἶχε δοθῇ ἤδη ἡ τῆς καταδιώξεως καὶ φυλακίσεως αὐτοῦ ἄδεια ὑπὸ τῆς Βουλῆς (δ). — Ἐπὶ τῶν αἰτήσεων ἀδείας πρέπει ἡ Βουλὴ νὰ ἀποφαίνηται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, τοῦ ζητήματος ὄντος ἑκάστοτε προσωπικοῦ (ε).

Γ'.

Ἡ προσωπικὴ κράτησις εἶναι ἀναγκαστικὸν μέσον, δι' οὗ ἐκβιάζεται ὁ ὀφειλέτης νὰ πληρώσῃ χρηματικόν τι χρέος, ἢ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἢ παραλείψῃ πρᾶξιν τινά· ἀλλὰ τὸ προσωπικὸν συμφέρον τοῦ ἰδιώτου πιστωτοῦ πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ μόνιμον τοῦ Κράτους συμφέρον. Ὅθεν ὀρθῶς ἀναστέλλεται ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐπιβαλλουσῶν κατὰ βουλευτοῦ προσωπικὴν κράτησιν ἀποφάσεων διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου, τέσσαρας ἑβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως καὶ τρεῖς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτῆς. Τὸ

(α) Αὐτ. § 110.

(β) Chassan, αὐτ. 111. Ὅρα περὶ ἀναλόγων ἐν Ἑλλάδι περιπτώσεων Πρακτ. Βουλῆς, 1846, τομ. 1, σελ. 693, ἔτι Πρακτ. αὐτῆς τοῦ 1849, τομ. 2, σελ. 533 καὶ 659· ἔτι Πρακτ. αὐτῆς, 1850, σύνοδ. Γ', τομ. 2, σελ. 152 καὶ 439· ἔτι στενογραφ. ἐφημερίδα Συνελεύσεως κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1864.

(γ) Berriat S. Prix, ἐπὶ τοῦ 38 ἄρθρου τοῦ γαλλ. συντάγματος τοῦ 1848.

(α) Fischel, II, σελ. 292 καὶ 271 ἐπ.

(β) Ὅρα καὶ Chassan, αὐτ. § 112.

(γ) Τοιαύτην ἄδειαν ἀπῄτει τὸ 37 ἄρθρον τοῦ δημοκρατ. συντάγματος τῆς Γαλλίας τοῦ 1848.

(δ) Berriat S. Prix, σελ. 316 ἐπ.

(ε) Πρακτικὰ Γερουσίας τοῦ 1851, περίοδ. Γ. σύνοδ. Α. σελ. 362, καὶ Πρακτικ. Βουλῆς τοῦ 1859, περίοδ. ς. σύνοδ. Α. σελ. 779.

πλεονέκτημα τοῦτο τοῦ βουλευτοῦ ἐτέθη χάριν τῆς πλήρους αὐτοῦ ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ὅ ἐστι τῆς ἀταράχου ἐκπληρώσεως τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων. Ἐννοεῖται, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον οὐδ' ἄδειαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοιούτων ἀποφάσεων δύναται νὰ δώσῃ ἡ Βουλή· ἐννοεῖται ὡσαύτως, ὅτι πολιτικαὶ ἀγωγαὶ δύνανται πάντοτε νὰ κινηθῶσι κατὰ βουλευτῶν ἐνώπιον τῶν τε πολιτικῶν καὶ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων. Ἡ περὶ ἀναστολῆς τῆς προσωπικῆς κρατήσεως διάταξις ἐλήφθη ἐκ τοῦ 43 ἄρθρου τοῦ γαλλικοῦ συντάγματος τοῦ 1830. Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀπὸ Ἐδουάρδου τοῦ Α', οἱ βουλευταὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς προσωπικὴν κράτησιν διαρκούσης τῆς συνόδου καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας πρὸ αὐτῆς καὶ μετ' αὐτήν, συχνάκις δὲ, καὶ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη Βουλὴ ἔσπευσαν νὰ ἐλευθερώσωσι προσωποκρατηθέντα μέλη των, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τρόπου λίαν βιαίου, καὶ ἀφοῦ ἐτιμώρησαν αὐστηρῶς τοὺς ἐκτελέσαντας τὴν κράτησιν ὑπαλλήλους. Τὰ δὲ μέλη τῆς Ἄνω Βουλῆς, ὡς ἰσόβια, οὐδέποτε φυλακίζονται διὰ χρέη. Τὸ 45 ἄρθρον τοῦ βελγικοῦ συντάγματος ἀναθέτει μὲν εἰς τὴν κρίσιν τῆς Βουλῆς, ἂν πρέπῃ, ἢ ὄχι, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν προσωπικὴν κράτησιν βουλευτοῦ διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου (α), ἀλλ' ἐνδέχεται φατριαστικὴ πλειονότης νὰ ποιήσῃ σκανδαλώδεις κατὰ τοῦτο ἐξαιρέσεις — Ἡ ἐν τέλει τοῦ ἄρθρου προστεθεῖσα διάταξις, περὶ ἀπολύσεως τοῦ ἤδη ὄντος ὑπὸ κράτησιν βουλευτοῦ, ἐλήφθη ἐκ τῆς γαλλικῆς νομολογίας—Ἀπηλλαγμένος ὡσαύτως τῆς προσωπικῆς κρατήσεως μένει ὁ πρώην βουλευτὴς τρεῖς ἑβδομάδας μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς ἢ τὴν λῆξιν τῆς βουλευτικῆς περιόδου· διότι καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας ὑπῆρξε λῆξις, ἤγουν ἀποπεράτωσις τῆς συνόδου—Διαρκούσης τῆς συνόδου οὐδὲ διὰ λειπομαρτύριον ἐκτελεῖται κατὰ βουλευτοῦ ἀπόφασις, διατάττουσα τὴν διὰ βίας προσαγωγήν του, ἄνευ ἀδείας τῆς Βουλῆς (β). Ἐννοεῖται, ὅτι οὐδὲ ἡ δι' ἀποφάσεως διαταχθεῖσα ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησις, ὡς συνέπεια ποινῆς, διακωλύει τὸν βουλευτὴν τοῦ νὰ προσέλθῃ καὶ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ.

ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ.

(α) Ἴδε μακρὰς ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τούτου συζητήσεις τῆς Συνελεύσεως ἐν ἐπισ. ἐφημ. αὐτῆς, ς', σελ. 528 — 530 καὶ 534—537.

(β) Ὅρα ἀπόφασιν Ἀρείου Πάγου ὑπ' ἀριθ. 2 τοῦ 1849.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΥΠΟ

Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ.

Συμπόσιον.

Τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα λαμβάνει συνείδησιν ἑαυτοῦ ἐν τῇ Πλατωνικῇ Φιλοσοφίᾳ, ἥτις, ἀνελίττουσα τα ποικίλα στοιχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ ὑποβάλλουσα εἰς τὴν βάσανον τῆς περφωτισμένης τὰς μεταφυσικὰς, πολιτικὰς, ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀρχὰς ἐφ' ὧν ἠρείδετο ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ἀποπειρᾶται ἵνα, ἐκτριβομένου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας του τοῦ ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων καὶ τῶν περιστάσεων περιχυθέντος εὐρῶτος, παράσχῃ αὐτῷ νέαν λαμπηδόνα καὶ στιλπνότητα· ἀλλ' ἡ πραγματίωσις τῆς ἀποπείρας ταύτης ἐπεφυλάττετο ὑπὸ τῆς Προνοίας εἰς ἄλλην ἐποχὴν, εἰς ἄλλην κοινωνικὴν μόρφωσιν, στηριζομένην ἐπὶ τῶν θεμέθλων τοῦ χριστιανικοῦ θρησκεύματος. Ὅθεν ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία ὑπὸ ἐσωτερικὴν μὲν ἔποψιν ἢ καθ' ὕλην θεωρουμένη παρίσταται ὡς ἡ ἀνακεφαλαίωσις τοῦ πρωτογόνου ἑλληνισμοῦ, συνάμα δὲ ὡς τὸ προανάκρουσμα καὶ τὸ προοίμιον τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ὑπὸ ἐξωτερικὴν δὲ ἢ κατ' εἶδος, ἀναδείκνυται ὡς ὄργανον συντελεστικώτατον εἰς τὴν τῆς διανοίας ἐνάσκησιν καὶ στόμωσιν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας ἐφ' ὅσον διὰ τῆς αὐστηρότητος τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου, διὰ τῆς κατά τε τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος ἐξακριβώσεως τῶν ἐννοιῶν, διὰ τῆς ταυτοχρόνου ἐφαρμογῆς τῶν δύο λογικῶν ἐργασιῶν, τῆς ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως, ὀξύνει τὸν νοῦν προπαιδεύουσα αὐτὸν ὅπως ἠρέμα καὶ βαθμιαίως ὁρμώμενος ἐκ τῶν ἐμπειρικῶν καὶ ὁσημέραι εἰς τὰς αἰσθήσεις ὑποπιπτόντων ἀντικειμένων, προβαίνῃ εἰς ἀνεύρεσιν τῶν μεταφυσικῶν ἐκείνων ἰδεῶν, ἐξ ὧν ἤρτηται ἡ γνῶσις, ἡ συναρμολογία καὶ ἡ συστηματοποίησις τῶν καθ' ἕκαστα.

Ἐντεῦθεν οὖν ἀναγνωρίζοντες τὸ βάθος καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, καὶ προτιθέμενοι ὅπως ἐπιχειρήσωμεν ὅσον ἔνεστι σαφεστέραν ἔκθεσιν τῶν ἐν αὐτῇ διαλαμβανομένων θεωριῶν, τῶν πρὸς ἀλλήλας ἐνυπαρχουσῶν σχέσεων καὶ τῶν πρὸς ἀπόδειξιν αὐτῶν ἐφαρμοζομένων λογικῶν μέσων, δυνάμεθα νὰ διεξαγάγωμεν εἰς πέρας τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην εἴτε κατιόντες εἴτε καὶ τὸ ἀνάπαλιν ἀνιόντες· ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασι, πρὸς ἔκθεσιν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας δυνάμεθα νὰ τραπῶμεν δύο πορείας ἀντιθέτους· διότι ἢ προτάττοντες τὸ ἐξαγόμενον τῶν πλατωνικῶν μελετῶν μας καὶ προδιατυποῦντες τὰς ἔκ τε τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς τῆς

πρωτοτύπου συγγραφῆς καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν περὶ ταύτην ἀσχοληθέντων νεωτέρων σοφῶν ἀνδρῶν σχηματισθείσας ἀρχὰς καὶ κρίσεις μας, κατερχόμεθα μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἔρευναν τῶν καθ' ἕκαστα, καὶ ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν ἰδεῶν μας προσδιορίζομεν τοὺς σχετικοὺς αὐτῶν χαρακτῆρας καὶ ἰδιότητας· ἢ ἀντιστρόφως ἐκ προοιμίων ἐφιστάντες διαδοχικῶς τὴν προσοχήν μας ἐπὶ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, καὶ ταῦτα πρῶτον φιλοπόνως ἐπεξεργαζόμενοι διὰ τῆς λεπτομεροῦς ἀναλύσεως τοῦ θέματος καὶ τοῦ ἐμπεριεχομένου τῶν πλατωνικῶν διαλόγων καὶ διὰ τῆς μετ' ἐπιστασίας ἀνιχνεύσεως τῆς σημασίας καὶ τοῦ σκοποῦ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν προεξομαλύνομεν τὴν ὁδὸν ὅπως μετὰ τὴν εἰδικὴν γνῶσιν τῶν μερῶν τούτων προβῶμεν ἀνιόντες διὰ τῆς ἐξαγωγῆς θετικῶν πορισμάτων εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἐφ' οὗ ἱστάμενοι εὐσυνόπτως καθορῶμεν τὴν τοῦ ὅλου πλατωνικοῦ ἀρχιτεκτονήματος συμμετρικὴν κατασκευὴν καὶ εὔρυθμον διάταξιν.

Ἐκ τῶν δύο οὖν τούτων ὁδῶν ἡ δευτέρα φαίνεται ἡμῖν προτιμητέα ἐκτὸς ἄλλων λόγων, διότι δι' αὐτῆς μάλιστα κατέχομεν πεδίον ἀσφαλὲς καὶ ἐπιτήδειον πρὸς βασιμωτέραν χρῆσιν τῶν ἐνεργειῶν μας, διότι δι' αὐτῆς περιστρεφόμενοι ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς θετικότητος καὶ ὑποβάλλοντες ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἀναγνωστῶν σειρὰν γεγονότων ἀναντιῤῥήτων καὶ προσιτῶν τοῖς πᾶσιν, οἷά εἰσιν αἱ *ὑποθέσεις* τῶν πλατωνικῶν διαλόγων καὶ ἐκτιθέντες εἰς τὴν κρίσιν των τὰς *διασαφήσεις* καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἐκποριζομένας σκέψεις καὶ συμπεράσματα, παραλαμβάνομεν αὐτοὺς οἱονεὶ μάρτυρας καὶ κριτὰς τῶν ἐργασιῶν μας, συμπαρακολουθοῦντας ἡμῖν κατά τε τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἐμπεριεχομένου καὶ τὴν ἀναγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς, ὑφ' ὧν καθοδηγουμένη ἡ πλατωνικὴ διάνοια ἐναπέθετο εἰς τὰ ἀθάνατα ἔργα της τὰς διαδοχικὰς στιγμὰς τῆς δαιμονίας αὐτῆς ἀναπτύξεως.

Ὑπὸ τὴν δᾷδα λοιπὸν τῆς ἐμπειρικῆς ταύτης μεθόδου ἀποπειρώμενοι καὶ ἡμεῖς ἵνα διευκρινήσωμεν τὸ οὐσιῶδες ἀντικείμενον ἑκάστου πλατωνικοῦ διαλόγου, τὴν ὑπὸ τὰς ἐντέχνους περιελίξεις καὶ συστροφὰς πολλάκις διαλανθάνουσαν συῤῥαφὴν καὶ ἀλληλουχίαν τῶν μερῶν του, ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ ὅλου οἰκονομίαν καὶ ἑνότητα, κρίνομεν λυσιτελὲς ἵνα προκαταρκτικῶς ἐπασχοληθῶμεν εἰς ἐκεῖνον τὸν διάλογον, ὅστις, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ συζητουμένου θέματος ἐξάγεται, χρησιμεύει ἐν εἴδει εἰσαγωγῆς καὶ προπαιδείας εἰς τὴν φιλοσοφίαν, πραγματευόμενος περὶ τοῦ ἔρωτος, ἤτοι περὶ τῆς τάσεως ἐκείνης, δι' ἧς ὁ φθαρτὸς ἄνθρωπος ἐπιδιώκει τὸ ἀκρότατον τέρμα του, τὴν ἀϊδιότητα, ἥτις ἔγκειται μὲν εἰς τὴν ἀναπτέρωσιν τῆς διανοίας πρὸς τὸ ὄντως ὄν, εἰς τὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν αὐτοῦ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, περαίνεται δὲ διὰ τῆς φιλοσοφικῆς μελέτης καὶ ἀσκήσεως. Ὡς τοιοῦτον δὲ προεισαγωγικὸν διάλογον θεωροῦντες μάλιστα καὶ τὸν ἐπιγραφόμενον « Συμπόσιον », ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως τούτου, ἄλλως τε διακρινομένου διὰ τὸ ἁπλοῦν καὶ ὁμαλὸν τῆς ὑφῆς, τὸ χαρίεν καὶ ἀφελὲς τοῦ λεκτικοῦ, τὸ ποικίλον καὶ δραματικὸν τῶν διαλεγομένων προσώπων καὶ τὸ ζωηρὸν καὶ εἰκονικὸν τῆς διηγήσεως. Ἀλλὰ πρὶν ἢ φέρωμεν τὰς ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ διαλόγου τούτου ἀναγκαίας κρίσεις μας καὶ *διασαφήσεις*, δέον νὰ προτάξωμεν περιληπτικὴν καὶ σαφῆ ἀνάλυσιν τῆς *ὑποθέσεως*.

Ὑπόθεσις τοῦ διαλόγου. — Ὁ διάλογος οὗτος δὲν εἶναι *ἄμεσος* διότι δὲν παριστάνονται ἐν αὐτῷ πρόσωπα ἀπ' εὐθείας συνδιαλεγόμενα, ἀλλ' *ἔμμεσος* ἢ διήγησις διαλόγου προγενεστέρου. Ἀπολλόδωρος, εἷς ἐκ τῶν τοῦ Σωκράτους ἑταίρων, ὅστις ἄλλοτε εἶχε πληροφορηθῆν παρὰ τοῦ συνεταίρου του Ἀριστοδήμου τὰ περὶ τοῦ Συμποσίου, Ἀγάθων ὁ τραγικὸς ποιητὴς, ἑορτάσας τὰ ἐπὶ τῇ πρώτῃ τραγῳδίᾳ του ἐπινίκια, παρεσκεύασε τῇ ὑστεραίᾳ εἰς τοὺς φίλους του, τὸν Φαῖδρον, τὸν Παυσανίαν, τὸν Ἐρυξίμαχον, τὸν Ἀριστοφάνη, τὸν Σωκράτη καὶ ἄλλους, ἐπαναλαμβάνει κατὰ προτροπὴν φίλων ὅσα πρώην διηγήθη περὶ τοῦ Συμποσίου ἐκείνου πρὸς Γλαύκωνα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Πλάτωνος.

Οἱ συνδαιτυμόνες, διηγεῖται ὁ Ἀπολλόδωρος πρὸς τοὺς φίλους του, ὡς ἤκουσε παρὰ τοῦ Ἀριστοδήμου, συνέθεντο ἀλλήλοις μετὰ τὸ δεῖπνον ὅπως, κακοδιάθετοι ὄντες ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν προτεραίαν γενομένης εὐωχίας, μὴ ἐπιδοθῶσι καὶ νῦν αὖθις εἰς τὴν οἰνοποσίαν, ἀλλὰ μᾶλλον συνδιατρίψωσι διαλεγόμενοι. Ὡς θέμα δὲ τῆς συνδιαλέξεώς των ἐκλέξαντες τὸ τοῦ ἔρωτος, ὁμοθύμως παραδέχονται ἵνα ἐγκωμιάσωσι τὸν θεὸν δεξιόθεν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κατὰ διαδοχὴν ἕκαστος.

Ὁ Φαῖδρος οὖν πρῶτος κατακείμενος ἐν τῷ συμποσίῳ κατάρχει ἐγκωμιάζων τὸν ἔρωτα διά τε τὴν ἀρχαιότητα τοῦ γένους του, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡσίοδος ὅτι ἐγεννήθη μετὰ τὸ χάος, καὶ διὰ τὴν θαυμαστὴν ἐπίῤῥοιαν ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν παροξύνων αὐτὰς εἰς τὴν ἀρετήν. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τοῦ λόγου του ἀρύεται πολλὰ παραδείγματα ἐκ τῆς παραδόσεως, οἷον τὸ τῆς Ἀλκήστιδος, ἥτις διὰ τὸν πρὸς τὸν Ἄδμητον τὸν ἄνδρα της ἔρωτα ἔστερξε μόνη ν' ἀποθάνῃ, ἀποποιηθέντων καὶ αὐτῶν τῶν γονέων του νὰ ὑποστῶσι τὸν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ των θάνατον· διὸ οἱ θεοὶ ἐκτιμήσαντες τὴν γενναίαν αὐτῆς πρᾶξιν παρεχώρησαν αὐτῇ τὸ γέρας ἐκεῖνο, ὅπερ σπανίως δωροῦνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους

τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν Ἀχιλλέα, τὸν τῆς Θέτιδος υἱόν, ἐτίμησαν καὶ τὸν ἀπέπεμψαν εἰς Μακάρων νήσους, διότι καίτοι πληροφορηθεὶς παρὰ τῆς μητρός του ὅτι ἂν θανατώσῃ τὸν Ἕκτορα, τὸν φονέα Πατρόκλου τοῦ ἐραστοῦ του, θέλει ἀποθάνειν, ἂν ὅμως δὲν τὸν θανατώσῃ, ἐπαναστρέψας εἰς τὰ ἴδια θέλει τελευτήσειν γέρων, προετίμησε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ ἐραστοῦ Πατρόκλου καὶ μὲ θυσίαν αὐτῆς τῆς ζωῆς του, καὶ οὐχὶ μόνον ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποθάνῃ ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἐκ τούτων οὖν συμπεραίνει ὁ Φαῖδρος ὅτι ὁ ἔρως εἶναι μεταξὺ τῶν ἄλλων θεῶν καὶ πρεσβύτατος καὶ τιμιώτατος καὶ ἱκανώτατος νὰ παρέχῃ ἀρετὴν καὶ εὐδαιμονίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ζῶντας καὶ μετὰ θάνατον.

Μετὰ τὸν λόγον τοῦ Φαίδρου ἕπεται ὁ τοῦ Παυσανίου, παραλειπομένων ἄλλων τινῶν μεσολαβησάντων, οὓς ἐπιλαθόμενος ὁ Ἀριστόδημος δὲν διηγήθη πρὸς τὸν Ἀπολλόδωρον.

Ὁ Παυσανίας, ἐπανορθούμενος τὸν λόγον τοῦ Φαίδρου ἁπλῶς ἐγκωμιάσαντος τὸν ἔρωτα, παρατηρεῖ ὅτι ὤφειλε προηγουμένως νὰ διακρίνῃ δύο ἔρωτας τὸν μὲν χυδαῖον καὶ πάνδημον, τὸν δὲ εὐγενῆ καὶ οὐράνιον, ὡς ἡ Ἀφροδίτη ἥτις δὲν ὑπάρχει ἄνευ τοῦ ἔρωτος εἶναι διττή, ἡ μὲν πρεσβυτέρα καὶ ἀμήτωρ, θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ, ἣν καὶ ἐπονομάζομεν Οὐρανίαν· ἡ δὲ νεωτέρα θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Διώνης, ἣν καλοῦμεν Πάνδημον. Αὕτη δὲ ἡ διάκρισις εἶναι ἀναγκαία καὶ οὐσιώδης· διότι ὡς πᾶσα πρᾶξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη δὲν εἶναι οὔτε καλὴ οὔτε αἰσχρά, ἀλλὰ προσδιορίζεται ἐκ τῆς καλῆς ἢ αἰσχρᾶς χρήσεως, οὕτω καὶ πᾶς ἔρως δὲν εἶναι καλὸς οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμίων, ἀλλ' ὁ προτρέπων τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ καλῶς καὶ τιμίως ἐρᾷν. Οἱ μὲν οὖν φαῦλοι τῶν ἀνθρώπων, ὀπαδοὶ ὄντες τοῦ πανδήμου ἔρωτος, ἐρῶσιν ἄνευ διακρίσεως φίλου τὰ σώματα μᾶλλον ἢ τὰς ψυχάς, καὶ μᾶλλον τὰ ἀσθενέστερα τὸν νοῦν, ἢ τὰ ἐρρωμενέστερα, ἀποβλέποντες εἰς τὴν διαβατικὴν ἀπόλαυσιν τῆς αἰσθητικῆς ἡδονῆς, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὐρανίου ἔρωτος ἔπιπνοι τρέπονται ἐπὶ τὸ ἄρρεν, τὸ φύσει ἐρρωμενέστερον καὶ νοημονέστερον, σκοπὸν προτιθέμενοι ἵνα συνδιάγωσι τὸν βίον ἅπαντα μετὰ τῶν ἐρωμένων των. Ὑπὸ ταύτην λοιπὸν ἢ ἐκείνην τὴν ἔποψιν θεωρούμενος ὁ ἔρως παρίσταται ψόγου ἢ ἐπαίνου ἄξιος· διὸ καὶ οἱ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς περὶ τούτου ἐπικρατοῦντες θεσμοὶ καὶ ἔθιμα ποικίλλουσι διαφέροντες. Ἐν μὲν Ἤλιδι καὶ Βοιωτίᾳ ἰσχύει ἀπολύτως ἡ παιδεραστία· ἀπεναντίας δὲ παρὰ τοῖς Ἴωσι καὶ ἄλλοις λαοῖς τυραννουμένοις ἀπαγορεύεται αὕτη μετὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς φιλογυμναστίας, διότι δὲν συμφέρει εἰς τοὺς ἄρχοντας νὰ ἐμφορῶνται οἱ ὑπήκοοί των ὑπὸ μεγάλων φρονημάτων, οὐδὲ νὰ συνάπτωσι πρὸς ἀλλήλους ἰσχυρὰς φιλίας καὶ ἑταιρίας, ὧν ἡ παγίωσις ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ἔρωτα. Ἀλλὰ τὸ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπικρατοῦν ἔθος περὶ τοῦ ἔρωτος, λέγει ὁ Παυσανίας, εἶναι πολὺ κάλλιον καίτοι μᾶλλον ποικίλον καὶ πολύπλοκον. Ὁ ἔρως αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν δὲν νομίζεται οὔτε καλὸς οὔτε αἰσχρός, ἀλλὰ καλὸς μέν, ἐὰν ἐρᾷ τις κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τιμιότητος, αἰσχρὸς δέ, ἐὰν τοὐναντίον. Ὅθεν ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἐραστὴν ὅ,τι εἰς οὐδένα ἄλλον, νὰ παραβαίνῃ καὶ αὐτὸν τὸν ὅρκον του, ἀφ' ἑτέρου οἱ παῖδες ἐπιτηροῦνται ὑπὸ παιδαγωγῶν ἕνεκα τῆς καταχρήσεως τοῦ πανδήμου ἔρωτος. Τότε μόνον λοιπὸν θεωρεῖται ὁ ἔρως παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις νόμιμος, ὅτε ὁ ἐραστὴς καὶ ὁ ἐρώμενος συνέρχονται εἰς ταὐτόν, ὁ μὲν ἐραστὴς καταβάλλων πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ὅπως παροξύνῃ αὐτὸν εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, ὁ δὲ ἐρώμενος ὀργῶν πρὸς σοφίαν καὶ ἐκπαίδευσιν. Ἐκ τῶν εἰρημένων οὖν ἕπεται ὅτι ὁ οὐράνιος ἔρως εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξιος καὶ εἰς ἰδιώτας καὶ εἰς πόλιν, ἀναγκάζων τὸν ἐρῶντα καὶ τὸν ἐρώμενον ν' ἀγωνίζωνται ὅλαις δυνάμεσι πρὸς ἀμοιβαίαν μόρφωσιν καὶ ἠθικοποίησιν.

Τὸν Παυσανίαν παυσάμενον τοῦ λόγου ὤφειλεν, ὡς εἶπεν ὁ Ἀριστόδημος πρὸς τὸν Ἀπολλόδωρον, νὰ διαδεχθῇ ὁ Ἀριστοφάνης· ἀλλ' οὗτος κωλυόμενος ὑπὸ λυγγὸς ἐπισυμβάσης αὐτῷ ἢ ἕνεκεν πολυφαγίας ἢ ἄλλου τινὸς αἰτίου ἀπευθύνεται πρὸς τὸν παρακαθήμενον ἰατρὸν Ἐρυξίμαχον, προτείνων αὐτῷ ἢ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς λυγγὸς ἢ ν' ἀναλάβῃ ἀντ' αὐτοῦ τὸν λόγον, ἕως οὗ παύσῃ ἡ λύγξ. Ὁ Ἐρυξίμαχος, ἀποδεχθεὶς ν' ἀναπληρώσῃ ἐν τοσούτῳ αὐτὸς τὸ κενὸν, ὑπαγορεύει συνάμα εἰς τὸν Ἀριστοφάνη τὰ πρὸς θεραπείαν κατάλληλα μέσα.

Ὁ Ἐρυξίμαχος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιδοκιμάζων τὴν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου γενομένην διάκρισιν τοῦ διπλοῦ ἔρωτος, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐπικρίνων τὴν στενὴν σημασίαν, ἣν ἀπέδωκεν αὐτῷ περιστείλας τὴν δύναμίν του ἐντὸς τῶν ὁρίων μόνης τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ζητεῖ ἵνα ἐπεκτείνῃ αὐτὴν εἴς τε τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ, καθόλου δ' εἰπεῖν εἰς πάντα τὰ ὄντα, ἧς τέλος ἐστὶν ἡ τῶν ἐναντίων καὶ τῶν πρὸς ἄλληλα διαφερομένων φιλία καὶ ὁμόνοια. Ἄρχεται δὲ ἐφαρμόζων τὴν θεωρίαν ταύτην ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ τέχνης, τῆς ἰατρικῆς. Ὡς ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, λέγει, δεσπόζεται ὑπὸ διπλοῦ ἔρωτος, τοῦ οὐρανίου καὶ τοῦ πανδήμου, οὕτω καὶ τὰ ἡμέτερα σώματα ἐλαύνονται ὑπὸ διπλῆς ἐπιθυμίας καὶ κλίσεως, τῆς μὲν ὑγιεινῆς, τῆς δὲ νοσώδους. Ἔργον δὲ τῆς ἰατρικῆς εἶναι τὴν μὲν νὰ προάγῃ καὶ νὰ ἐνισχύῃ, τὴν δὲ ν' ἀποτρέπῃ καὶ ν' ἀποκρούῃ. Ἡ ἰατρικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ τέχνη τοῦ συντηρεῖν τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ

τῶν ἐν τῷ σώματι ἐναντιωτάτων, μεταξὺ τοῦ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, τοῦ πικροῦ καὶ γλυκέος, τοῦ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ, ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ μεταξὺ τῆς *πλησμονῆς* καὶ *ἐκκενώσεως*, ἐκλαμβανομένων τῶν ὅρων τούτων κατὰ τὴν πλατυτέραν αὐτῶν σημασίαν. Αὕτη δὲ ἡ σύγκρασις μεταξὺ τῆς πλησμονῆς καὶ τῆς κενώσεως, μεταξὺ τοῦ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, κ.τ.λ, καλεῖται ἔρως. Ἡ ἰατρικὴ ἄρα εἶναι ἐπιστήμη τῶν τοῦ σώματος ἐρωτικῶν πρὸς πλησμονὴν καὶ κένωσιν (1). Τί δὲ ἄλλο εἶναι ἡ μουσικὴ, ἐξακολουθεῖ ὁ Ἐρυξίμαχος, εἰμὴ ἐπιστήμη τῶν ἐρωτικῶν ὡς πρὸς τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν ῥυθμὸν, διότι ὡς ἐν τῷ σώματι ἡ ἰατρικὴ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ μουσικὴ ἐντίθησιν ἔρωτα καὶ ὁμόνοιαν μεταξὺ τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος, μεταξὺ τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος. Ἀνάγκη ἄρα νὰ διακρίνωμεν εἴς τε τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν μουσικὴν καὶ εἰς πάντα τὰ ἄλλα θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, τὸν ἔρωτα τοῦτον τὸν καλὸν, τὸν οὐράνιον, τὸν τῆς Οὐρανίας μούσης, ἀπὸ τοῦ ἑτέρου τοῦ πανδήμου, τοῦ τῆς Πολυμνίας, ὃν δέον νὰ ἐφαρμόζωμεν μετὰ πολλῆς ἀνασκοπῆς καὶ περισκέψεως, ἵνα μὴ καρπούμενός τις τὴν ἐξ αὐτοῦ ἡδονὴν ἐκπέσῃ εἰς ἀκολασίαν καὶ ἀκράτειαν. Ἀμφοτέρους δὲ τοὺς ἔρωτας τούτους παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν σύστασιν τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους· διότι ὅταν μὲν τὰ προμνημονευθέντα στοιχεῖα, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν τύχωσι πρὸς ἄλληλα τοῦ κοσμίου ἔρωτος καὶ λάβωσιν ἁρμονίαν συγκεκραμένην καὶ σώφρονα, φέρουσιν εὐετηρίαν καὶ ὑγείαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ τὰ φυτά· ὅταν δὲ ἀπεναντίας εἰς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους δεσπόζῃ ὁ ἀκρατὴς ἔρως, παρέπονται λοιμοὶ καὶ πολλὰ ἄλλα διάφορα νοσήματα καὶ εἰς τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά· αἱ πάχναι καὶ αἱ χάλαζαι καὶ αἱ ἐρυσίβαι εἰσὶν ἀποτελέσματα τοῦ ἀκόσμου καὶ ἀκανονίστου ἔρωτος τῶν στοιχείων, ὧν ἡ ἐπιστήμη καλεῖται ἀστρονομία, περιλαμβάνουσα ἐκτὸς τῆς φορᾶς τῶν ἀστέρων καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐνιαυσίων ὡρῶν. Πρὸς δὲ καὶ αἱ θυσίαι καὶ ἡ χρῆσις τῆς μαντικῆς, εἰς οὐδὲν ἕτερον ἀποβλέπουσιν ἢ εἰς τὴν τοῦ καλοῦ διατήρησιν καὶ τὴν τοῦ αἰσχροῦ ἴασιν· διότι ἅπασαι αἱ ἀσεβεῖς πράξεις εἴτε πρὸς τοὺς γονεῖς ζῶντας καὶ ἀποθανόντας, εἴτε πρὸς τοὺς θεοὺς, προέρχονται ἐκ τῆς ἀμελείας τοῦ κοσμίου ἔρωτος καὶ τῆς θεραπείας τοῦ ἑτέρου. Ἡ μαντικὴ λοιπὸν ἀπεργάζεται τὴν μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων φιλίαν, ἐπισταμένη τίνες τῶν ἀνθρωπίνων κλίσεων τείνουσι πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ τίνας πρὸς τὴν ἀσέβειαν. Ὅθεν καθόλου μὲν ὁ ἔρως ἔχει πολλὴν καὶ μεγάλην δύναμιν, ἀλλ' ὅταν ἐφαρμόζηται εἰς τὸ ἀγαθὸν κανονιζόμενος ὑπὸ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ τοὺς θεοὺς, τότε ἐξασκεῖ τὴν μεγίστην δύναμιν καὶ γίνεται ἡμῖν αἴτιος τελείας εὐδαιμονίας.

Περάναντος δὲ τὸν λόγον τοῦ Ἐρυξιμάχου, ὁ Ἀριστοφάνης, οὗτινος ἡ λὺγξ εἶχεν ἤδη καταπαύσειν, ἐπιχειρεῖ ὅπως καὶ αὐτὸς συνῳδὰ πρὸς τὸν χαρακτῆρά του ἐγκωμιάσῃ τὸν ἔρωτα ἐπὶ τὸ κωμικώτερον.

Ἵνα γνωρίσητε, λέγει, τὴν δύναμιν τοῦ ἔρωτος, δέον νὰ μάθητε πρῶτον τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Κατ' ἀρχὰς ἐκτὸς τῶν δύο φύλων τῶν ἔτι καὶ νῦν ὑπαρχόντων, τοῦ ἄῤῥενος, καὶ τοῦ θήλεος, ἦτο καὶ τρίτον σύνθετον ἐξ ἀμφοτέρων τούτων καλούμενον ἀνδρόγυνον. Ἔπειτα τὸ σχῆμα τότε τῶν ἀνθρώπων ἦτο στρογγύλον, ὧν ὁ νῶτος καὶ αἱ πλευραὶ ἀπετέλουν κύκλον. Εἶχον δὲ τέσσαρας χεῖρας καὶ τέσσαρα σκέλη, δύο πρόσωπα πάντη ὅμοια, κείμενα ἐπὶ μιᾶς κεφαλῆς ἐναντία πρὸς ἄλληλα, ἐξαρτώμενα ἐξ ἑνὸς αὐχένος κυκλοτεροῦς, καὶ τέσσαρα ὦτα καὶ δύο μόρια· ὁσάκις δὲ ἐπεχείρουν νὰ δράμωσι, περιεφέροντο κυκλικῶς μὲ τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένους, ἐπερειδόμενοι ἐπὶ τῶν ὀκτὼ μελῶν των. Ἀλλὰ διὰ τὴν εὐρωστίαν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἔπαρσιν τῶν φρονημάτων των ἐπεχείρησαν καὶ ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸν οὐρανὸν ἵνα ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν θεῶν. Ὁ Ζεὺς λοιπὸν μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν βουλευσάμενος πῶς νὰ περιστείλῃ τὴν αὐθάδειάν των, ἐπενόησα, εἶπε, νὰ τοὺς διχοτομήσω ἵνα ἐξασθενήσωσι καὶ οὕτω πολυπλασιαζομένου τοῦ ἀριθμοῦ των καταστῶσι χρησιμώτεροι. Θέλουσι δὲ βαδίζειν ὄρθιοι στηριζόμενοι ἐπὶ δύο σκελῶν· ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν τιμωρίαν ταύτην ἐπιμένωσιν εἰς τὴν αὐθάδειάν των, θέλω πάλιν τοὺς διχοτομήσειν, ὥστε νὰ πορεύωνται ἐπὶ ἑνὸς μόνου σκέλους ὡς οἱ ἐν τοῖς Διονυσίοις δι' ἑνὸς ποδὸς ἐπὶ τῶν ἀσκῶν χορεύοντες. Ὅθεν μετὰ τὴν διαβούλευσιν ταύτην ὁ θεὸς ἐδιχοτόμησε τοὺς ἀνθρώπους προστάξας τὸν Ἀπόλλωνα νὰ ἐπουλώσῃ τὰς πληγάς των καὶ νὰ μεταστρέψῃ τὸ πρόσωπόν των πρὸς τὸ μέρος τῆς τομῆς, ἵνα θεώμενοι τὴν τιμωρίαν ταύτην ὦσι κοσμιώτεροι καὶ μετριοφρονέστεροι. Διχοτομηθείσης οὖν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἕκαστον μέρος ὑπὸ τοῦ πόθου ἐλαυνόμενον ἐπεδίωκε τὸ ἑαυτοῦ ἥμισυ καὶ συναντώμενα συνεπλέκοντο πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐπιθυμοῦντα νὰ συμφυῶσιν, ἀπέθνησκον ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῆς ἀργίας, ἀποποιούμενα νὰ ἐργάζωνται κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ δὲ Ζεὺς ἐλεήσας τὴν δυστυχίαν των μηχανᾶται ἄλλο μέσον, μεταθέτει τὰ μόρια εἰς τὸ πρόσθεν μέρος, ἅτινα ἕως τότε ἦσαν κατὰ τὸ ὄπισθεν, ἵνα διὰ τῆς φιλότητος

(1) Κατὰ τὸν Ἱπποκράτη, πλησμονὴ μὲν λέγεται οὐ μόνον περὶ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀέρος, τοῦ θερμαντικοῦ, τῆς ἀναπνοῆς κ.τ.λ. κένωσις δὲ περὶ τῶν ὁπωσδήποτε γενομένων καταναλώσεων τοῦ σώματος, διὰ τοῦ ἱδρῶτος, τοῦ περιπάτου, τῆς ἀγαπνοῆς καὶ ἄλλων παραπλησίων.

ἐκπληροῦντες τὰς ἀμοιβαίας κλίσεις τρέπωνται εἰς τὰς ἐργασίας των πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς ζωάρκειαν. Ἐντεῦθεν οὖν ἕπεται ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ἔμφυτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐκ δύο ὄντων ἀπαρτίζων ἓν ἐπανάγει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ φύσιν καὶ ὁλικότητα· ἀλλὰ τώρα πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀδικίας μας διεσχίσθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἄρα φόβος, προσθέτει ὁ Ἀριστοφάνης, μήπως ἐὰν δὲν εἴμεθα εὐσεβεῖς πρὸς τοὺς Θεούς, διασχισθῶμεν πάλιν ἐκ δευτέρου ὑποδιαιρούμενοι καὶ μήπως ἀποβῶμεν ὡς αἱ ζωγραφίαι ἐκεῖναι, αἱ διὰ κατατομῆς ἐκτετυπωμέναι εἰς τὰς στήλας, αἵτινες δὲν παριστῶσιν εἰμὴ τὸ ἥμισυ τῆς ῥινὸς καὶ ἐν γένει τοῦ προσώπου. Ἀλλὰ διὰ ταῦτα ἂς προτρέπωμεν ἀλλήλους, ὅπως τὴν μὲν νέαν τιμωρίαν ἐκφύγωμεν, τὴν δὲ ἀρχικὴν ἡμῶν ἑνότητα ἀναλάβωμεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἔρωτος, πρὸς ὃν οὐδεὶς ὀφείλει νὰ ἐναντιῶται· ἐναντιοῦται δὲ ὁ ὑπὸ τῶν θεῶν μισούμενος. Ἐὰν ἄρα ἐξιλεόνωμεν τὸν θεὸν καὶ γινώμεθα μετ' αὐτοῦ φίλοι, θέλομεν εὑρίσκειν τὸ ἥμισυ ἡμῶν μέρος. Δικαίως λοιπὸν πρέπει νὰ ὑμνῶμεν τὸν ἔρωτα, τὸν αἴτιον τῆς εὐδαιμονίας ταύτης, ὅστις οὐχὶ μόνον ἐν τῷ παρόντι λίαν μᾶς ὠφελεῖ συνάπτων ἡμᾶς μετὰ τοῦ ἡμετέρου ἡμίσεος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι παρέχει μεγίστας ἐλπίδας ἐὰν εὐσεβῶμεν πρὸς τοὺς θεούς, νὰ μᾶς ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν καὶ ἐπανορθώσας τὰς ἀτελείας μας νὰ μᾶς καταστήσῃ μακαρίους καὶ εὐδαίμονας.

Τὸν κωμικὸν ποιητὴν εἰπόντα ταῦτα διαδέχεται Ἀγάθων ὁ τραγῳδοποιός, ὅστις προοιμιαζόμενος ἐπικρίνει ἅπαντας τοὺς προλαλήσαντας διότι δὲν ἐνεκωμίασαν αὐτὸν τὸν Ἔρωτα, ἀλλ' ἐμακάρισαν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰ ἀγαθά, ὧν ὁ θεὸς ἐγένετο αὐτοῖς αἴτιος. Ὅθεν μέλλων ἤδη καὶ αὐτὸς νὰ ἐπαινέσῃ τὸν ἔρωτα, προαναγγέλλει ὅτι πρῶτον θέλει διαλάβειν περὶ τοῦ θεοῦ ὁποῖος εἶναι, καὶ ἔπειτα περὶ τῶν δωρημάτων του. Ὁ ἔρως λοιπόν, λέγει, εἶναι εὐδαιμονέστατος πάντων τῶν ἄλλων θεῶν, διότι εἶναι κάλλιστος καὶ ἄριστος. Εἶναι δὲ κάλλιστος διὰ τοὺς ἐφεξῆς λόγους, πρῶτον μὲν ἐπειδὴ εἶναι νεώτατος τῶν θεῶν παντὶ σθένει ἐκφεύγων τὸ γῆρας ὅπερ ταχὺ ὂν μᾶς καταλαμβάνει τάχιον τοῦ δέοντος, συνδιάγει δὲ καὶ συνδιατρίβει ἀείποτε μετὰ τῶν νέων. Κατὰ τοῦτο δὲ ὁ Ἀγάθων διαφωνῶν πρὸς τὸν Φαῖδρον εἰπόντα ὅτι ὁ ἔρως εἶναι πρεσβύτατος τῶν θεῶν, διατείνεται ὅτι εἶναι νεώτατος καὶ ἀεὶ νέος· διότι ἐὰν ἀνέκαθεν ὁ ἔρως ἦτο μεταξὺ αὐτῶν, δὲν ἐγίνοντο ἐν τῷ Ὀλύμπῳ εὐνουχισμοὶ καὶ δεσμοὶ ἀλλήλων καὶ ἄλλαι πολλαὶ βιαιοπραγίαι καὶ ἔριδες, περὶ ὧν μνημονεύουσιν ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Παρμενίδης, αἵτινες ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς Ἀνάγκης, τῆς Εἱμαρμένης, καὶ οὐχὶ τοῦ ἔρωτος, ὅστις ἀφ' ἧς ἐποχῆς βασιλεύει ἐπὶ τῶν θεῶν, συντηρεῖ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν φιλίαν. Δεύτερον δὲ ἐπειδὴ ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι νέος εἶναι καὶ ἁπαλός· τεκμήριον δὲ τῆς ἁπαλότητός του εἶναι ὅτι δὲν πατεῖ ἐπὶ γῆς οὐδὲ ἐπὶ τῶν σκληρῶν κρανίων, ὡς ἡ Ὁμηρικὴ Ἄτη, ἀλλ' ἐπὶ τῶν μαλακωτάτων ὄντων· διότι ἐνοικεῖ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὄχι ἀδιακρίτως εἰς ὅλας, ἀλλ' εἰς τὰς μαλακὰς καὶ τρυφεράς. Καὶ τρίτον ἐπειδὴ ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι νεώτατος καὶ ἁπαλώτατος εἶναι καὶ λεπτότατος· ἄλλως δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσδύῃ παντοῦ καὶ ἀνεπαισθήτως νὰ εἰσέρχηται εἰς πᾶσαν καρδίαν καὶ νὰ ἐξέρχηται.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ κάλλους τοῦ θεοῦ ταῦτα ἔστωσαν ἱκανά· ὅτι δὲ εἶναι καὶ ἄριστος τεκμηριοῦται ἐκ τοῦ ὅτι οὔτε ἀδικεῖ θεόν τινα ἢ ἄνθρωπον οὔτε ὑπ' αὐτοῦ ἀδικεῖται· διότι διὰ τῆς βίας οὔτε ποιεῖ οὔτε πάσχει τι, ἐπειδὴ βία καὶ ἔρως εἶναι ἀσυμβίβαστα. Πᾶς τις ὑπείκει ἑκὼν εἰς τὸν ἔρωτα, πᾶσα δὲ ὁμολογία γινομένη ἑκουσίως καὶ αὐτοπροαιρέτως χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς δικαία. Ἐκτὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης μετέχει καὶ πλείστης ἐγκρατείας· διότι ἡ ἐγκράτεια συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἦναι ὑπερτέρα τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδεμία δὲ ἡδονὴ εἶναι ὑπερτέρα τοῦ ἔρωτος· ἐὰν λοιπὸν ὁ ἔρως ὑπέρτερος ὢν τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν κυριεύῃ αὐτάς, ἕπεται ὅτι εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐγκρατής. Ἔτι δὲ ὡς πρὸς τὴν ἀνδρίαν οὐδὲ αὐτὸς ὁ Ἄρης ἀνθίσταται εἰς τὸν ἔρωτα, διότι δὲν ἐξουσιάζει ὁ Ἄρης τὸν ἔρωτα, ἀλλ' ὁ ἔρως τῆς Ἀφροδίτης τὸν Ἄρη. Ὁ δὲ ἐξουσιάζων τὸν ἀνδρειότατον πάντων τῶν ἄλλων εἶναι ἀνδρειότατος. Περὶ δὲ τῆς σοφίας του τέλος πάντων παρατηρητέον ὅτι ὁ θεὸς εἶναι τοσοῦτον σοφὸς ποιητής, ὥστε καὶ ἄλλους καθιστᾷ ποιητάς. Καὶ τῳόντι ποιητὴς γίνεται πᾶς ὅστις ἐμπνευσθῇ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, καὶ ἂν τὸ πρὶν ἦτον ἄμουσος. Καὶ τίς δύναται βεβαίως ν' ἀρνηθῇ ὅτι ἡ γένεσις καὶ ἡ αὔξησις πάντων τῶν ζώων εἶναι ποίημα τῆς σοφίας τοῦ μεγάλου τούτου δημιουργοῦ, τοῦ ἔρωτος; ἢ τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι εἰς τὰ ἔργα τῶν τεχνῶν ὅστις μὲν διδαχθῇ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἀποβαίνει ἐλλόγιμος καὶ περίπυστος, ὅστις δὲ ἀμοιρήσῃ τῆς χάριτός του, σκοτεινὸς καὶ ἄδοξος; Καὶ εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς θεοὺς τὸ πάλαι συνέβαινον, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, πολλὰ ὀλέθρια πράγματα ὑπὸ τὸν νόμον τῆς ἀνάγκης· ἀφοῦ ὅμως ἐγεννήθη ὁ ἔρως τὸ αἴσθημα τῆς φιλοκαλίας παρήγαγε πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ θεὸς οὗτος μᾶς ἀπαλλάττει ἀλλοτριότητος καὶ μᾶς πληροῖ οἰκειότητος. Οὗτος ἐπιστατεῖ εἰς τὰς ἑορτάς, τοὺς χορούς, τὰς θυσίας. Οὗτος μᾶς ἐμπνέει τὴν πραότητα καὶ ἐξορίζει τὴν ἀγριότητα· φιλοδωρεῖ τὴν εὐμένειαν καὶ παύει τὴν δυσμένειαν· εἶναι ἵλεως εἰς

τοὺς ἀγαθούς, ἀρεστὸς εἰς τοὺς σοφούς, θαυμαστὸς εἰς τοὺς θεούς, ζηλωτὸς εἰς τοὺς δεομένους αὐτοῦ, θησαυρὸς πολύτιμος εἰς τοὺς κεκτημένους· πατὴρ τῆς εὐζωΐας τῆς ἁβρότητος, τῆς μαλθακότητος τῶν χαρίτων, τῶν θελγήτρων, τοῦ πόθου· ἐπιμελεῖται τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἀμελεῖ τοὺς κακούς· εἰς τὸν κόπον, τὸν φόβον, τὴν ἐπιθυμίαν, τὸν λόγον, συμβοηθός, κυβερνήτης, συνεργός, σωτὴρ ἄριστος· ἀγλάϊσμα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἡγεμὼν κάλλιστος καὶ ἄριστος· ὄντινα πᾶς θνητὸς ὀφείλει ν' ἀκολουθῇ νὰ ὑμνῇ, καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ πρὸς δόξαν του τὴν θείαν ἐκείνην ᾠδήν, ἣν ἐκεῖνος ᾄδει θέλγων καὶ καταπραΰνων τὸν νοῦν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἔρως, περαίνει ὁ Ἀγάθων, πρὸς ὃν ἀφιερῶ τοῦτον τὸν λόγον μου μετέχοντα κοσμίας σπουδῆς συνάμα δὲ καὶ ἀστειότητος, καθ' ὅσον ἐγὼ δύναμαι.

Τῶν δὲ συμπαρεστώτων ἐπευφημησάντων εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἀγάθωνος, ὁ Σωκράτης μετὰ τῆς συνήθους εἰρωνείας του ὁμολογεῖ τὴν ἄκραν αὐτοῦ ἀπορίαν καὶ ἔκπληξιν μέλλων νὰ ὁμιλήσῃ μετὰ λόγον οὕτω καλόν, οὕτω ποικίλον καὶ θαυμάσιον κατὰ πάντα τὰ μέρη του μάλιστα δὲ κατὰ τὸ τέλος, ἔνθα ὁ Ἀγάθων ἀνέπτυξεν ἐξαισίαν χάριν καὶ εὐφράδειαν. Ἐπαγγέλλεται οὖν νὰ ἐπαινέσῃ καὶ αὐτὸς τὸν ἔρωτα, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ἀποκλειστικὸν ὅρον τοῦ νὰ ἐκθέσῃ περὶ αὐτοῦ μόνην τὴν ἀλήθειαν, διότι οἱ προλαλήσαντες ἀδιακρίτως ἅπαντες ἀπέβλεψαν ἁπλῶς εἰς τὸ νὰ ἐγκωμιάσωσι μετ' εὐφραδείας καὶ χάριτος τὸν ἔρωτα, ἀδιαφοροῦντες εἴτε ἀληθῆ εἴτε ψευδῆ εἶναι τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα. Ἐπιτρεψάντων οὖν αὐτῷ τοῦ Φαίδρου καὶ τῶν ἄλλων ἵνα εἴπῃ ὅπως νομίζει πρεπωδέστερον, ἐξαιτεῖται πρῶτον τὴν ἄδειαν ὅπως ἀπευθύνῃ εἰς τὸν Ἀγάθωνα μικράν τινα ἐρώτησιν, καὶ ἀποδεικνύει αὐτῷ ὅτι ὁ λόγος του δὲν ἔχει ἀληθείας ἀποφήνας τὸν ἔρωτα ὡς καλὸν καὶ ἀγαθόν, διότι ἔρως σημαίνει ἐπιθυμίαν τινὸς πράγματος, ἑπομένως δὲ εἶναι ἐνδεὴς τοῦ πρὸς ὃ ἀπευθύνεται· διότι εἶναι κανὼν ἀνεξαίρετος ὅτι ὁ ἐπιθυμῶν ἐπιθυμεῖ τὸ μὴ ἕτοιμον καὶ τὸ μὴ παρὸν ὅπερ δὲν ἔχει, καὶ οὗ τινος εἶναι ἐνδεής. Ἰδοὺ τὸ σημαινόμενον τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ ἔρωτος. Ἀλλ' ὁ ἔρως δεῖται τοῦ καλοῦ· ὁμολογητέον ἄρα ὅτι ὁ ἔρως ἐνδεὴς ὢν κάλλους καὶ ἐπιθυμῶν αὐτὸ δὲν εἶναι καλός. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἔρως δέηται τοῦ καλοῦ, τὸ δὲ καλὸν ἦναι ἀναπόσπαστον τοῦ ἀγαθοῦ, δεῖται ἄρα καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Ὅθεν ὁ ἔρως δὲν εἶναι οὔτε καλὸς οὔτε ἀγαθός.

Τεθείσης οὖν ἀσφαλῶς τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἣν ὁ Ἀγάθων ἀναγκάζεται ὑπὸ τῆς ἀδυσωπήτου διαλεκτικῆς ἵνα παραδεχθῇ καίτοι ἀντιφάσκων πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ πρότερον εἰρημένα περὶ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἔρωτος, ὁ Σωκράτης ἐπιτηδείως ἀναφέρει ὅτι καὶ αὐτὸς ἄλλοτε κατείχετο ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀπάτης δοξάζων ὅτι ὁ ἔρως εἶναι μέγας θεὸς καὶ καλός, ἕως οὗ ἐδιδάχθη τὰ περὶ τοῦ ἔρωτος παρὰ τῆς Μαντινικῆς Διοτίμας, ἥτις θεόπνευστος οὖσα καὶ τιμωμένη παρὰ τῶν Ἀθηναίων χάριν τῆς ἁγιότητός της, τὸν εἶχε μυσταγωγήσει εἰς τὰ ἐρωτικά. Ταύτην δὲ τὴν μετὰ τῆς Διοτίμας συνδιάλεξίν του, λέγει ὁ Σωκράτης, προτίθεται ἤδη νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς παρεστῶτας ὡς ἴδιον αὐτοῦ λόγον περὶ τοῦ ἔρωτος. Ὅθεν ἰδοὺ ἡ διδασκαλία τῆς σοφῆς ἐκείνης γυναικός. Ὁ ἔρως, εἶπεν ἡ Διοτίμα πρὸς αὐτὸν δὲν εἶναι οὔτε καλὸς οὔτε ἀγαθός, οὐχὶ δὲ ἑπομένως αἰσχρὸς καὶ κακός, ἀλλά τι μεταξὺ τούτων. Ὅθεν ἀπατῶνται οἱ ὁμολογοῦντες ὅτι αὐτὸς εἶναι μέγας θεός· διότι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ θείου εἶναι ἡ καλλονή, ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ εὐδαιμονία· ἀνάγκη οἱ θεοὶ ἅπαντες νὰ ἦναι καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ καὶ εὐδαίμονες. Ἀλλ' ὁ ἔρως, ἄμοιρος ὢν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ ἐπιθυμῶν αὐτὰ ταῦτα ὥνπερ ἐστὶν ἐνδεής, πῶς δύναται νὰ ἦναι θεός; Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἦναι θεός, δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι εἶναι θνητός, ἀλλά τι μεταξὺ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου, ἤτοι δαίμων· διότι πᾶν τὸ δαιμόνιον εἶναι μεταξὺ θεοῦ καὶ θνητοῦ, οὗ τινος ἔργον εἶναι νὰ γίνεται διερμηνεὺς καὶ μεσίτης μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων· διότι ὁ θεὸς δὲν ἀποκαλύπτεται ἐμέσως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ διὰ τῶν δαιμόνων συγκοινωνεῖ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἴτε ἐγρηγορότας εἴτε καθεύδοντας. Οὗτοι δὲ οἱ δαίμονές εἰσι πολλοὶ καὶ διαφόρων εἰδῶν, εἷς δὲ τούτων εἶναι καὶ ὁ ἔρως· ἵνα δὲ ἐννοήσωμεν, λέγει ἡ Διοτίμα, διατί οὗτος ἔλαχε μέσης τινὸς φύσεως μεταξὺ ἀτελείας καὶ τελειότητος, ἀνάγκη νὰ διηγηθῶμεν πόθεν ἕλκει τὸ γένος. — Κατὰ τὰ γενέθλια τῆς Ἀφροδίτης, οἱ θεοὶ ἐποιήσαντο εὐωχίαν, ἐν ᾗ μεταξὺ τῶν ἄλλων παρευρίσκετο Πόρος ὁ υἱὸς τῆς Μήτιδος (1). Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἦλθεν ἡ Πενία καὶ στᾶσα περὶ τὰς θύρας προσῄτει ἐκ τῶν τῆς εὐωχίας περισσευμάτων. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ὥραν ὁ Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος εἰσῆλθεν εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον, ἔνθα βεβαρημένος τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τῆς μέθης ἀπεκοιμήθη. Ἡ Πενία οὖν ἐπιβούλως σχεδιάσασα διὰ τὴν ἀπορίαν της νὰ παιδοποιήσῃ ἐκ τοῦ Πόρου, κατακλίνεται παρ' αὐτῷ καὶ συλλαμβάνει τὸν ἔρωτα. Διὰ τοῦτο ὁ ἔρως συλληφθεὶς ἐν τοῖς γενεθλίοις τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἅμα φύσει ἐραστὴς ὢν τοῦ καλοῦ, ἐγένετο ἀκόλουθος καὶ θεράπων αὐτῆς καλῆς οὔσης. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι υἱὸς τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας

(1) Ὁ Πόρος, ἤτοι ἡ ἐπίνοια, ἡ ἐφεύρεσις καλεῖται υἱὸς τῆς Μήτιδος ἤτοι τῆς εὐβουλίας καὶ τῆς φρονήσεως, διότι παρίσταται ὡς ὁ θεὸς ὁ πορίζων καὶ ἐπινοῶν ἀληθῆ καλλονήν, σοφίαν καὶ ἀγαθότητα.

μετέχει τῆς φύσεως ἀμφοτέρων· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν καθὸ υἱὸς τῆς Πενίας εἶναι πάντοτε πένης, ἰσχνός, αὐχμηρὸς, ἀνυπόδητος, ἄοικος, ἐν ὑπαίθρῳ κοιμώμενος ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς· ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς φύσεως ἐπιδιώκει τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, εἶναι ἀνδρεῖος, ἐπιχειρηματίας, θηρευτὴς ἐπιτήδειος, μηχανορράφος, φιλομαθὴς, διὰ παντὸς τοῦ βίου φιλοσοφῶν, ἐπειδὴ μετέχει τῆς φύσεως τοῦ τε πατρὸς καὶ τῆς μητρός· διότι φιλοσοφεῖ ὁ μήπω κατέχων τὴν ἀλήθειαν, ὡς τὴν κατέχει ὁ θεὸς, ἀλλ' ὅμως αἰσθανόμννος τὴν ἀνάγκην ταύτης. — Τοιαύτης λοιπὸν οὔσης τῆς τοῦ δαίμονος φύσεως ἂς θέσωμεν νῦν τὸ ζήτημα, τίς ἡ ἐξ αὐτοῦ ὠφέλεια τοῖς ἀνθρώποις· διότι τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ λόγου τῆς Διοτίμας. Ὁ καλούμενος ἔρως εἶναι, λέγει, κυρίως ἡ εἰς ἅπαντας ἔμφυτος ἐπιθυμία τῆς εὐδαιμονίας. Ἅπαντες ἐρῶσι πάντοτε τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Ἀλλ' ἡ συνήθεια τῆς γλώσσης οἱονεὶ ἀποσπάσασα τὸ ὄνομα τοῦ ἔρωτος ἀπὸ τοῦ ὅλου γένους, περιέστειλεν αὐτὸ πρὸς ἐπιχαρακτήρισιν ἑνὸς μόνου εἴδους ἐπιθυμίας. Καὶ καθὼς ἡ λέξις *ποίησις* σημαίνει καθόλου μὲν τὴν αἰτίαν ἥτις μεταβάλλει ὁτιδήποτε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὄν, ὥστε πᾶσα ἐργασία οἱασδήποτε τέχνης εἶναι ποίησις, εἰδικώτερον δὲ ποίησις καλεῖται ἓν μόριον αὐτῆς, τὸ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὰ μέτρα, οὕτω καὶ ὁ ἔρως καθόλου μὲν σημαίνει πᾶσαν ἐπιθυμίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς εὐδαιμονίας, εἰδικώτερον δὲ περιορίζεται ἐντὸς στενωτέρου κύκλου σημαίνων τὴν τάσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ γεννᾷν καὶ τίκτειν καλὸν ἐκ καλοῦ καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· διότι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ὅταν φθάσῃ εἰς ὡρισμένην ἡλικίαν ἐπιθυμεῖ νὰ τίκτῃ, πλὴν δὲν δύναται νὰ τίκτῃ ἐν τῷ αἰσχρῷ ἀλλ' ἐν τῷ καλῷ. Καὶ κατὰ μὲν τὸ σῶμα ἡ συνουσία τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς εἶναι τόκος, ὅστις εἶναι ἔργον θεῖον· διότι τὸ θνητὸν ζῶον γίνεται ἀθάνατον διὰ τούτου μόνου τοῦ μέσου, διὰ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς γεννήσεως. Ὅθεν τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος δὲν εἶναι τὸ καλὸν, ἀλλ' ἡ ἐν τῷ καλῷ γέννησις καὶ σύλληψις, ἥτις τὴν θνητὴν ἡμῶν φύσιν ἀποτελεῖ ἀειγενῆ καὶ ἀθάνατον· διότι ἡ φύσις ἡμῶν ζητοῦσα ὅσον ἔνεστι νὰ διαρκῇ ἀεὶ καὶ νὰ ἦναι ἀθάνατος, ἐπιτυγχάνει τούτου διὰ μόνης τῆς γενέσεως, δι' ἧς ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀπαύστως καταλείπει ἕτερον νέον. Ἰδοὺ πῶς τὸ θνητὸν σῶμα καὶ πᾶν ἄλλο, μετέχει ἀθανασίας. Ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγοῦνται τὰ τεράστια ἐκεῖνα φαινόμενα τὰ κατὰ τὴν γέννησιν· ἡ μίξις τῶν φύλων, ἡ πρόνοια καὶ ἡ αὐταπάρνησις τῶν γονέων ὑπὲρ τοῦ γεννωμένου παρατηρουμένη οὐχὶ μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐνδέχεται νὰ ἐνεργῇ ἐν γνώσει καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπασαν τὴν φύσιν. Τὸ κυριῶδες αἴτιον τῶν φαινομένων τούτων εἶναι ὅτι πάντα τὰ θνητὰ ὄντα ὀργῶσι καὶ τείνουσι πρὸς τὴν ἀθανασίαν.

Ἀλλ' ὑψηλοτέρα ταύτης τῆς σωματικῆς γεννήσεως εἶναι ἡ ψυχικὴ, ἢ ἡ φιλοσοφικὴ παιδεραστία. Ταύτης δὲ ἔκγονά εἰσιν ἡ φρόνησις καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ, ἅς τινας γεννῶσιν οἱ ποιηταὶ καὶ ἐκ τῶν τεχνιτῶν οἱ εὐμοιροῦντες ἐφευρετικοῦ νοός· ἐκ τῶν διαφόρων δὲ εἰδῶν τῆς φρονήσεως τὸ κάλλιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον εἶναι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἤτοι αἱ ἀρεταὶ ἐκεῖναι αἱ ἐγκαθιδρύουσαι τὴν τάξιν καὶ τὴν εὐνομίαν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς ἀνθρωπίνας κοινωνίας. Ὅταν τις λοιπὸν θεῖος ὢν ἐγκυμονῇ παιδιόθεν κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ φθάσας εἰς ὥριμον ἡλικίαν ἐπιθυμῇ νὰ τίκτῃ καὶ νὰ γεννᾷ, τότε καὶ οὗτος περιτρέχων ζητεῖ τὸ καλὸν ἐντὸς τοῦ ὁποίου δύναται νὰ γεννήσῃ· διότι ἐν τῷ αἰσχρῷ οὐδέποτε θέλει γεννήσειν. Κατεπειγόμενος οὖν ὑπὸ τῆς ὁρμῆς ταύτης ἀσπάζεται τὰ καλὰ σώματα μᾶλλον ἢ τὰ αἰσχρὰ, καὶ ἐὰν συναντήσῃ ψυχὴν καλὴν καὶ γενναίαν καὶ εὐφυᾶ, ἀσπάζεται περιπαθῶς συναμφότερα, καὶ πρὸς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον εὐθὺς εὐπορεῖ λόγων περὶ ἀρετῆς, περὶ ἰδιοτήτων καὶ πράξεων τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν ἐκπαιδεύῃ. Ὅθεν διὰ τῆς μετὰ τοῦ καλοῦ συγκοινωνίας καὶ ἐπαφῆς τίκτει καὶ γεννᾷ τὸ κυοφορούμενον, καὶ συνεκτρέφει μετὰ τοῦ ἐρωμένου του τὸ γεννηθέν. Καὶ πᾶς τις ἤθελε προτιμήσειν τοιούτους παῖδας ἀντὶ σαρκικῶν, ἐὰν ἀποβλέψῃ εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον καὶ τοὺς ἄλλους περιωνύμους ποιητὰς μακαρίζων αὐτοὺς διότι κατέλιπον τοιαῦτα ἔκγονα, ἅτινα ἀθάνατα ὄντα παρέχουσιν αὐτοῖς ἀθάνατον φήμην καὶ μνημόσυνον· ἢ ἐὰν ἀποβλέψῃ εἰς τὸν Λυκοῦργον καὶ τὸν Σόλωνα θαυμαζομένους διὰ τοὺς παῖδάς των τοὺς σώσαντας τὴν Ἑλλάδα. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἄλλοι ἄνδρες ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος παραγαγόντες πολλὰ λαμπρὰ ἔργα καὶ γεννήσαντες ποικίλας ἀρετὰς διὰ τοὺς τοιούτους παῖδάς των ἀπεθεώθησαν.

(*Ἕπεται τὸ τέλος.*)

Η ΜΑΡΚΕΣΙΑ ΣΙΡΕ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 391.)

Β.

Μετά τινας ἡμέρας, ὡς εἶχε προειπεῖ ὁ ἰατρὸς, ὁ ἀσθενὴς ἀνέλαβεν. Αἱ δ' ἡμέραι αὗται εἶχον παρέλθει ἡσυχώτατα· οἱ ἐν τῷ πύργῳ ὑπηρέται, τρεῖς μόνον τὸν ἀριθμὸν, εἶχον μυηθῆ τὸ συμβὰν καὶ

διεδέχοντο ἀλλήλους φροντίζοντες τὸν ἄγνωστον ἐν ὅσῳ εἶχεν ἀνάγκην περιποιήσεως. Ὁ ἀββᾶς Μουρὸν καὶ ὁ Κ. Πιὰρ, μὴ θέλοντες νὰ διεγείρωσιν ὑπονοίας, δὲν ἤρχοντο εἰς τὸν πύργον ἢ καὶ τὴν πρότερον συνήθη ὥραν· ἐννοεῖται δ' ὅτι κατὰ τὰς ἐπισκέψεις ταύτας ὁ ἰατρὸς ἐξήταζε τὸν ἀσθενῆ. Οὗτος δὲν εἶχε διστάσει νὰ ὁμολογήσῃ εἰς αὐτὸν ὅτι ἦτο, οὐχὶ στρατιώτης, ἀλλ' ἀξιωματικὸς τοῦ παρὰ τὸν Λίγυρα στρατοῦ, ὅτι εἶχεν ἐνοχοποιηθῆ ὡς συνεργὸς τοῦ Λαβεδουαγὲρ καὶ ὅτι ὠνομάζετο Δεβρές. Ἦτο δ' ἀνὴρ γλυκὺς, κατὰ τὸ φαινόμενον συνεσταλμένος καὶ ὑπέκειτο εἰς παραδόξους ἀλλοφροσύνας· ἐνίοτε ἦτο βεβυθισμένος εἰς βεμβασμοὺς τοσοῦτον βαθεῖς, ὥστε δὲν ἔβλεπεν εἰσερχόμενον τὸν ἰατρόν· ἄλλως τε ἦτο λίαν πεπαιδευμένος, εἶχε τὴν ὁμιλίαν γλαφυρὰν, ἰδέας δὲ λεπτὰς καὶ ὀρθὰς περὶ παντὸς πράγματος, καὶ τὸν χαρακτῆρα ἐνίοτε μὲν εὔθυμον, τὸ πλεῖστον ὅμως μελαγχολικόν. Ὁ Κ. Πιὰρ καὶ ὁ ἀββᾶς ἠγάπων αὐτὸν πολύ· τὰ παιδία εἶχον οἰκειωθῆ μετὰ τοῦ φυγάδος, οὗτινος ἡ εἰς τὸν πύργον ἔλευσις ἦτο τὸ μέγιστον συμβὰν τοῦ βίου αὐτῶν, ἐκεῖνος δ' ἠγάπα αὐτὰ μετά τινος συστολῆς. Ὅτε ἤρχισε κατὰ πρῶτον νὰ ἐξέρχηται, συνηντήθη μετὰ τῆς βαρονίδος Κφιλὶ καὶ εἵλκυσεν αὐτὴν διὰ τῶν εὐσεβάστων τρόπων καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ.

— Παράδοξον, ἔλεγεν ἡ βαρονὶς, πῶς αὐτὸς ὁ χυδαῖος ὁμοιάζει εὐγενῆ! Ἂν τῷ ὄντι ὀνομάζεται Δεβρὲς, πρέπει τοὐλάχιστον νὰ συνανεστράφη μὲ εὐγενεῖς. — Ἡ δὲ κυρία Σιρὲ οὔτε εἶδεν οὔτε ἤθελε νὰ ἴδῃ αὐτόν. Ἅπαξ ἢ δὶς μόνον, ἐξ ἁπλῆς φιλοφροσύνης, ἠρώτησε τὸν ἰατρὸν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ἤθελε νομίσει τις ὅτι ἡ ὑπὸ τὴν στέγην αὐτῆς παρουσία τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἦτο βάρος τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἀνυπομόνως. Εἶχε κατά τι μεταβληθῆ, ἐδείκνυε δυστροπίας διὰ τὰς ὁποίας μετενόει καὶ δυσηρεστεῖτο πρώτη αὐτὴ, καὶ ἠρυθρία ἢ ἐρρίγει αἰφνιδίως. Ἠπόρει εἰς τί νὰ ἀποδώσῃ τὴν στενοχωρίαν ταύτην· ᾐσθάνετο δυσαρέσκειαν ὅτι ἀφῄρει ἀπὸ τὴν βασιλικὴν δικαιοσύνην προδότην ὃν ἡ δυστυχία δὲν ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ οἰκτον ἄξιον, διότι ἡ δυστυχία αὕτη ἦτο ἡ ποινὴ τῆς ἀνταρσίας καὶ ἐπιορκίας αὐτοῦ. Ὁ ἐνθουσιασμὸς οὗ τινος οὗτος ἦτο τὸ ἀντικείμενον ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν γελοῖος, ᾐσθάνετο δ' ἐμφύτως ἔχθραν πρὸς αὐτόν. Οὗτος δ' ἴσως ἐνόει ταῦτα, διότι οὐδέποτε ὡμίλει περὶ αὐτῆς, ἂν δὲ καὶ εἶχε παρακαλέσει τὸν ἰατρὸν νὰ ἐκφράσῃ αὐτῇ εὐχαριστίας διὰ τὴν παρεχομένην φιλοξενίαν, δὲν ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειαν ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτὴν αὐτοπροσώπως· βεβαίως δὲ ἡ κρυφία ἀκέχθεια, ἣν ᾐσθάνετο βαρύνουσαν αὐτὸν, καθίστη αὐτὸν ἐκ διαλειμμάτων ἀνήσυχον καὶ τεταραγμένον· ἂν καὶ καθ' ἡμέραν ἡ κατάστασις αὐτοῦ ἐβελτιοῦτο, ὁ ἰατρὸς εὕρισκεν ὅτι εἶχε πυρετόν. Ἡμέραν τινὰ, μετὰ μεσημβρίαν, εὗρεν αὐτὸν φέροντα τὸν στρατιωτικὸν μανδύαν, κρατοῦντα ῥάβδον καὶ ἑτοιμαζόμενον νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀλλ' ἀβέβαιον ἅμα καὶ ἐξημμένον. Ὁ ἰατρὸς ἐξήγησεν αὐτῷ τοὺς κινδύνους τῆς αἰφνιδίας ταύτης ἀναχωρήσεως, οὗτος δ' εὐκόλως ἐπείσθη καὶ συνῆνεσεν ὅπως μείνῃ μέχρι τῆς ἐπαύριον. Περοβισμένος διὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀξιωματικοῦ ὁ ἰατρὸς διεκοίνωσεν αὐτὴν εἰς τὸν ἱερέα καὶ τὴν βαρονίδα, μετὰ δὲ μακρὰν τῶν τριῶν σύσκεψιν, εἰς ἣν ἔλαβον σχεδὸν μέρος καὶ τὰ παιδία, ἀπεφασίσθη ὅτι τὸ καλλίτερον μέσον ὅπως σώσωσι τὸν λοχαγὸν Δεβρὲς ἐκ παντὸς κινδύνου ἦτο τὸ νὰ κρατήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸν πύργον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀπελθόντος παιδαγωγοῦ, ὥστε νὰ μὴ παράσχωσιν ὑποψίας. Ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἐστέλλη ἀνεσκίρτησαν ὑπὸ χαρᾶς. Ὁ πύργος ἦτο μεμονωμένος καὶ ἠδύνατό τις νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὸν διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ χωρὶς νὰ διέλθῃ τὸ χωρίον, ὥστε οὐδεὶς ἤθελεν ἐκπλαγῆ διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ νεωστὶ ἐλθόντος, ἐκτελοῦντος μάλιστα τὰ καθήκοντα αὐτοῦ. Ἀλλ' ἔπρεπεν ἡ ἀπόφασις αὕτη νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῆς μαρκεσίας, καὶ τοῦτο δὲν ἐφαίνετο εὔκολον· συνεφωνήθη ὅμως νὰ προταθῇ τὸ πρᾶγμα εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ γεῦμα.

Ἀλλὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ κυρία Σιρὲ ἐφάνη ψυχροτέρα ἢ συνήθως, τὸ δὲ γεῦμα ἐπλησίαζε περὶ τὸ τέλος καὶ οὔτε ὁ ἀββᾶς, οὔτε ὁ Κ. Πιὰρ, οὔτε αὐτὴ ἡ βαρονὶς εἶχον τολμήσει νὰ εἴπωσι λέξιν περὶ τῆς ὑποθέσεως, ὅτε ἡ τύχη ἐβοήθησεν αὐτούς. Ὑπηρέτης ἔφερεν ἐφημερίδας, ὁ δ' ἰατρὸς λαβὼν μίαν ἐξ αὐτῶν· — Ἄ! ἀνέκραξεν, ἡ κυβέρνησις εἶναι πάντοτε αὐστηρά. — Καὶ ἀνέγνω· « Ὁ Λαβεδουαγὲρ, οἱ ἀδελφοὶ Φωσὲ, ὁ Μουτὸν-Δυβερνὲ καὶ ὁ Σαρτρὰν θέλουσιν εἰσαχθῆ εἰς τὰ στρατοδικεῖα, ὁ δὲ στρατάρχης Νεῦ θέλει δικασθῆ ὑπὸ τῆς γερουσίας. Ἡ εἰς θάνατον καταδίκη αὐτῶν φαίνεται βεβαία. »

Οἱ λόγοι οὗτοι, διακόψαντες τὴν σιωπὴν καὶ τὰς ἐνδομύχους σκέψεις ἑκάστου τῶν παρόντων, προὐξένησαν πένθιμον ἐντύπωσιν, μάλιστα εἰς τὰ παιδία.

— Δὲν θέλω νὰ καταδικάσουν εἰς θάνατον καὶ τὸν φίλον μου Δεβρὲς, ἀνέκραξεν ὁ Ἐδουάρδος· ἡ δὲ μικρὰ Ἐστέλλη ἔκλαιεν.

— Ἄ! εἶπεν ἡ μαρκεσία ὡς ἐξεγερθεῖσα ἀῴνης, τόρα εἶναι καὶ φίλος σας;—καὶ προσεῖδεν αὐστηρῶς τὰ παιδία.

— Κυρία, εἶπεν ὁ ἰατρὸς, ὁ λοχαγὸς Δεβρὲς δὲν θὰ σᾶς βαρύνῃ πλέον πολὺν καιρὸν, διότι ἔχει σκοπὸν νὰ ἀναχωρήσῃ.

— Καλά! ἂς ἀναχωρήσῃ, δὲν τὸν ἐμποδίζω.

Ἀλλ' ἀμέσως ἐνόησεν ἡ κυρία Σιρὲ τὴν σκληρότητα τῶν λόγων αὐτῆς· ὅθεν καὶ προσέθηκεν·

— Αὐτὸ εἶναι τὸ φρονιμώτερον, ἀφ' οὗ ἰατρεύθη. Ἐν ὅσῳ ἦτο ἀσθενὴς καὶ κλινήρης δὲν ἔτρεχε κἀνένα κίνδυνον· ἀλλὰ τώρα, ἀφ' οὗ ἐξέρχεται, θὰ γίνῃ ἐντὸς ὀλίγου γνωστὸν, ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας ἢ ἀπροσεξίας τινὸς *τῶν φίλων του*, ὅτι εἶναι ἐδῶ, καὶ προτιμῶ νὰ μὴ τὸν συλλάβουν εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Ἀλλὰ θὰ τὸν συλλάβουν τόσον πλησίον αὐτῆς, ἀπήντησεν ὁ Κ. Πιὰρ, ὥστε θὰ μάθουν ἀμέσως ὅτι ἐφιλοξενήθη ἐδῶ.

— Τίς εἶναι ὁ σκοπός σας; ὑπέλαβε καθαρῶς ἡ μαρκεσία.

Ὁ ἀγαθὸς ἀββᾶς Μουρὸν ἔλαβε τὸν λόγον·

— Κυρία, εἶπεν, ὁ δυστυχὴς τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς στέλλει πρὸς ἡμᾶς πρέπει νὰ μᾶς εἶναι μέχρι τέλους ἱερός· δὲν ἀρκεῖ νὰ τὸν φιλοξενήσωμεν μίαν ὥραν καὶ νὰ τὸν ἀποδώσωμεν δυνάμεις· ὀφείλομεν νὰ μὴ τὸν ἀφήσωμεν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ οἴκου ὅταν οἱ ἐχθροὶ τὸν περιμένουν ἔξω.

Ἡ ὑπερήφανος μαρκεσία ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ ἀββᾶ ὀργίλον βλέμμα, ἀλλ' ὁ ταπεινὸς ἱερεὺς ὑπέμεινεν αὐτό· ἡ στάσις καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐδήλουν ἐνεργητικότητα γενναίαν ἅμα καὶ ἀφελῆ, ἦτο δὲ συγκεκινημένος καὶ εἶχε τὸ βλέμμα λάμπον ὡς πάντες οἱ συνεσταλμένοι ἄνθρωποι ὁσάκις ἐκτελοῦσι καθῆκον. Ἡ μαρκεσία ἔνευσε κάτω τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐννοήσασα ὅτι εἶχεν ἄδικον· ἡ δὲ γενναία καὶ εὐγενὴς αὐτῆς φύσις ὑπερίσχυσεν ἐν τῷ ἅμα. Ἐζήτει παρ' ἑαυτῆς λόγον τῆς ἀναιτίου ἀντιπαθείας πρὸς ἄνδρα ἄγνωστον εἰς αὐτήν· ἂν ὑπήκουεν εἰς κομματικὰς προκαταλήψεις, εἶχον αὗταί τι τὸ μικροπρεπὲς καὶ ἀνάξιον αὐτῆς· μὴ ἄρα ὑπεῖκεν εἰς προαισθήματα; ἀλλὰ ποῖα; ἠγνόει καὶ αὐτὴ νὰ ἀπαντήσῃ, ὅθεν ἐνέδωκεν εἰποῦσα·

— Λοιπὸν ἔχετε βέβαια κἀνὲν σχέδιον.

— Ναὶ, ἀπήντησεν ἡ βαρονὶς, καὶ ἐξήγησε πῶς, μέχρι τῆς παρελεύσεως παντὸς κινδύνου, καλὸν ἦθελεν εἶσθαι ἂν ὁ λοχαγὸς Δεβρὲς ἔμενεν εἰς τὸν πύργον ὡς παιδαγωγός.

Ἡ μαρκεσία ἤκουε· παρετήρησε δ' εἰς τὰ πρόσωπα πάντων τοιαύτην ὁμόφωνον ἔκφρασιν ἐπιθυμίας καὶ πεποιθήσεως, ὥστε ἠπόρησεν ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν ἀπέχθειαν ἣν ἐνέπνεεν αὐτῇ ὁ ἄγνωστος· ἐνόησε λοιπὸν ὅτι πᾶσα ἀντίστασις αὐτῆς ἤθελεν εἶσθαι παιδαριώδης.

— Ἔστω, εἶπε, συγκατατίθεμαι.

Ὅλοι ηὐχαρίστησαν αὐτὴν ζωηρῶς, ὁ δ' ἰατρὸς ἔδραμεν ὅπως ἀναγγείλῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν φυγάδα, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ προφανοῦς ἀνησυχίας ἅμα δὲ καὶ χαρᾶς· ἀλλ' ἡ χαρὰ ἦτο ἀνωτέρα καὶ σχεδὸν διαχυτική, ὅπερ ἐξέπληξεν ὀλίγον τὸν Κ. Πιάρ.

— Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, εἶπεν ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸν ἱερέα, εἶναι βέβαια ἀνδρεῖος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀλλ' εἰς τὰς συνήθεις περιστάσεις τοῦ βίου συγκινεῖται ὑπὲρ τὸ δέον. Οἱ στρατιωτικοὶ δὲν ἔχουν τὸ πολιτικὸν θάρρος.

— Διότι, ἀπήντησεν ὁ ἀββᾶς ὑπερήφανος εἰσέτι διὰ τοὺς πρὸς τὴν μαρκεσίαν λόγους αὐτοῦ, εἶναι τὰ ὄργανα τῆς ὀργῆς καὶ ὄχι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Κυρίου.

Οἱ δύο φίλοι ἠσθάνοντο μικράν τινα εὐχαρίστησιν ὅτι ἦσαν ἀνώτεροι τοῦ ὑπ' αὐτῶν προστατευομένου, ὃν ἕνεκα τούτου ἠγάπησαν καὶ ἔτι μᾶλλον. Ἡ εἰς τὴν μαρκεσίαν παρουσίασις τοῦ λοχαγοῦ καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις αὐτοῦ εἰς τὴν νέαν του θέσιν ἔμελλον νὰ γίνωσι τὴν ἐπαύριον, διότι ἔπρεπε πρῶτον νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτὸν πολιτικὰ ἐνδύματα εὐπρεπῆ, ὁ δ' ἰατρὸς ἀνέλαβε τὴν φροντίδα ταύτην. Ὅτε δὲ ὁ ἀξιωματικὸς ἐξυρίσθη καὶ ἐνεδύθη αὐτὰ, ἂν καὶ ἦσαν δανεικὰ, τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ ἐφάνη λίαν εὐγενές. Ὁ Κ. Πιάρ, ὀλίγον πρὸ τοῦ γεύματος, ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἥτις ἐφωτίζετο τότε ὑπὸ τοῦ τελευταίου φωτὸς τῆς ἡμέρας καὶ ὑπὸ τῆς λάμψεως τῆς ἐν τῇ ἑστίᾳ πυρᾶς. Ἐν ᾧ δ' ἡ μαρκεσία ἀνηγείρετο ὀλίγον πλησιάσαντος τοῦ λοχαγοῦ, ὁ βλὰξ ἐταράχθη ἐπὶ τοῦ θρονίου του καὶ ἀνέπεμψεν λαρυγγώδεις κραυγάς.

— Ἐντροπὴ, κύριε μαρκέσιε! εἶπεν ἡ βαρονὶς· φαίνεσαι ὡς νὰ γαυγίζῃς τοὺς ξένους.

Ἡ γραῖα δὲν μετεχειρίζετο συνήθως μετὰ πολλῆς γλυκύτητος τὸν γαμβρὸν αὐτῆς, καὶ τοῦτο ἦτο εὐεξήγητον. Ὁ βλὰξ εἶδεν ὅτι ἀπετείνετο πρὸς αὐτὸν καὶ ἐσιώπησεν. Ἐν τούτοις ἡ μαρκεσία ὑπεδείκνυε, μετὰ πολλῆς συντομίας, εἰς τὸν παιδαγωγὸν τὰ χρέη αὐτοῦ, ἅτινα συνίσταντο εἰς τὸ νὰ συνοδεύῃ τὰ παιδία εἰς τὸν περίπατον καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ ὅσα μαθήματα εἶχεν ἤδη ἀρχίσει, διότι, ὡς ἐγίνωσκε, τὰ καθήκοντα αὐτοῦ δὲν ἔμελλον νὰ διαρκέσωσι πολύ. Ὁ δὲ λοχαγὸς ἔνευσεν ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως. Μετ' ὀλίγον δὲ μετέβησαν εἰς τὸ ἑστιατόριον καὶ τότε, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς λυχνίας, ἡ κυρία Σιρὲ ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἀξιωματικοῦ. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ συνδαιτημόνες, εὑρίσκοντες αὐτὸν μεταβεβλημένον ὑπὸ τὴν νέαν του ἐνδυμασίαν, τὸν παρετήρουν μετὰ περιεργείας. Ἐφαίνετο ἀνὴρ ἡλικίας τριάκοντα πέντε ἢ τεσσαράκοντα τὸ πολὺ ἐτῶν, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο νεαρὸν ἅμα καὶ γεγηρακός· λύπαι ἴσως καὶ κόποι εἶχον χαράξει τὰς ἐπ' αὐτοῦ ῥυτίδας, ἀλλὰ συχνάκις ἐφωτίζετο ὑπὸ μειδιάματος δ.δόντος εἰς αὐτὸ γλυκυτάτην καὶ σχεδὸν νεανικὴν ἔκφρασιν. Οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ ἐδήλουν δραστηριότητα· τὸ μέτωπον ἦτο ὑψηλὸν καὶ περίφροντι, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ ζωηροὶ, καθαροὶ, ἀλλὰ σοβαροί. Ἡ κυρτὴ αὐτοῦ ῥὶς, οἱ εὐκίνητοι ῥώθωνες, τὸ λεπτὸν στόμα καὶ οἱ λευκότατοι ὀδόντες, ἀπεκάλυπτον φύσιν λεπτὴν καὶ εὐαίσθητον. Ἀμέσως τις ἐνόει ὅτι ὁ τοσοῦτον πλουσίως πεπροικισμένος οὗτος ἀνὴρ δὲν εἶχεν ὑπάρξει εὐτυχὴς, καὶ ἕκαστος ἀκουσίως συνεπάθει πρὸς τὰ ἄγνωστα δυστυχήματα, ἅτινα πιθανῶς εἶχον ἐπιπέσει κατ' αὐτοῦ καὶ τὰ ὁποῖα ὑπέμενε μετὰ γλυκείας καὶ εὐαισθήτου γενναιότητος. Οἱ φίλοι αὐτοῦ ἠθέλησαν νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν ὅπως διακριθῇ ἐνώπιον τῆς μαρκεσίας· καὶ ναὶ μὲν ἐφάνη προσηνὴς, ἀλλὰ λίαν συνεσταλμένος ὡς εἰ ἐπεθύμει νὰ συγχωρηθῇ εἰς αὐτὸν ἡ παρουσία του· τὸ δ' αἴσθημα τοῦτο ἦτο βεβαίως ἰσχυρὸν, διότι ἡ τρέμουσα αὐτοῦ φωνὴ ἐδήλου κάλλιον ἢ τὸ τεταραγμένον τοῦ προσώπου τὸν σάλον τῆς ψυχῆς του. Ἡ κυρία Σιρὲ παρετήρησεν αὐτὸν πολλάκις μετὰ παρατεταμένης προσοχῆς· μόλις ἤγγιζε τὰ παρατιθέμενα φαγητὰ, ἀπήντα, ὁσάκις ἠναγκάζετο, διὰ μονοσυλλάβων, καὶ ἐξηκολούθει ἐξετάζουσα αὐτόν. Ἡ ψυχρὰ καὶ ὑπερήφανος αὕτη συμπεριφορὰ παρήγαγε γενικὴν στενοχωρίαν. Ἀφ' οὗ δ' ἐπανῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, μετά τινα λέξεις καὶ μεγάλα διαστήματα σιωπῆς, ἕκαστος ἀπεχώρησεν, ἡ δὲ μαρκεσία ἔμεινε μόνη, τὸν ἀγκῶνα ἔχουσα ἐστηριγμένον ἐπὶ τῆς ἑστίας καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός. Αἴφνης ἀνηγέρθη καὶ εἶπε μεθ' ὑποκώφου φωνῆς· — Ἂν ἦτο ἐκεῖνος! — Ἔπειτα δ' ἔνευσεν ἀρνητικῶς καὶ ἀνύψωσε τοὺς ὤμους. — Ἀδύνατον! εἶναι μωρία. — Ἀμέσως ὅμως αἰφνιδία ὀργὴ κατέλαβεν αὐτὴν καὶ ἀνέκραξεν· — Ἀλλ' ἂν ἦτο ἐκεῖνος, ὁποία τόλμη!

Ἐπροχώρησεν ὀλίγον ἀτενίζουσα, δι' ἀστραπηβόλου βλέμματος, τὴν θύραν δι' ἧς ὁ ἀξιωματικὸς εἶχεν ἐξέλθει, ἑτοίμη ἴσως νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν τῆς οἰκίας· ἀλλ' ἐστάθη ἀμέσως. — Ὄχι, εἶπε καθ' ἑαυτὴν, δὲν ἔχω ἀκόμη πλήρη βεβαιότητα. — Καὶ, κρατήσασα τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς διὰ σπανίας θελήσεως, ἐσήμανεν ὅπως ἔλθῃ ἡ ὑπηρέτις.

Ἀλλὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ἐπαύριον οὐδεμίαν εἶχε πλέον ἀμφιβολίαν· ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον προσεπάθει ν' ἀναγνωρίσῃ, εἶχε προδοθῆ εἰκοσάκις· ἐταράττετο ὑπὸ τὰ βλέμματα αὐτῆς, ἐτραύλιζεν ὁσάκις ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον, ἠρυθρία καὶ ὠχρία ἄνευ αἰτίας. Τί λοιπὸν νὰ πράξῃ; ν' ἀποσύρῃ προστασίαν, ἣν πρὸ ὀλίγου μόλις εἶχε παραχωρήσει; ἀλλ' ὁ πύργος αὐτῆς ὤφειλε νὰ ἦναι ἄσυλον· ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ ὑπομείνῃ μέχρις οὗ παρέλθῃ διάστημά τι χρόνου, ὅπερ ἐσκόπευε νὰ καταστήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν σύντομον.

Καὶ ὁ ἀξιωματικὸς δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπατᾶται· ἔβλεπεν ἑαυτὸν ἀσθενῆ καὶ ἄοπλον πρὸ ἐχθρᾶς παντοδυνάμου. Ἡ κυρία Σιρὲ παρίστατο ἐνίοτε εἰς τὰς παραδόσεις τῶν τέκνων αὐτῆς, ἀλλ' οὐδέποτε πλέον ἀπέτεινεν αὐτῷ τὸν λόγον· ἐσπέραν δέ τινα, λαβοῦσα ἀφορμὴν ἐκ τῶν εἰδήσεων τῆς ἡμέρας, ἠτένισεν αὐτὸν καὶ εἶπε· — Φαίνεται, εὐτυχῶς, ὅτι ἡ ἀμνηστεία εἶναι πιθανωτάτη. — Αἱ λέξεις αὗται, τὰς ὁποίας οἱ ἄλλοι ἐξέλαβον ὡς συγχαρητηρίους, εἶχον πρὸς αὐτὸν ἔννοιαν εὐκρινῆ, διότι καὶ τὸ ὕφος καὶ τὸ βλέμμα ἐξήγουν ὅτι ἐσήμαινον·—Διὰ τί δὲν ἀναχωρεῖς; ἰδοὺ εὐκαιρία.—Ὅθεν ἔκυψε τὴν κεφαλήν. Καὶ τῷ ὄντι, διὰ τί δὲν ἀνεχώρει; μὴ ἄρα ἠγάπα τὴν μαρκεσίαν; ἴσως. Ἦτο δυστυχὴς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς, ἐποτίζετο πλείστας μυστικὰς ὕβρεις, καὶ ὅμως ἠσθάνετο παράδοξον ἡδονὴν διὰ τὴν λύπην καὶ τὸ αἶσχος εἰς ἃ ὑπέβαλλεν αὐτὸς ἑαυτόν. Ὁσάκις ἡ μαρκεσία δὲν ἔβλεπεν αὐτὸν, τὴν ἠκολούθει δι' ἐπιμόνου βλέμματος, ἐτρέφετο μετὰ πικρᾶς εὐδαιμονίας ἐκ τῆς λύπης τῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς ἀνεξαλείπτως κεχαραγμένης, διότι, ἂν ἀληθῶς ἦτο αἴτιος ταύτης, δὲν ἠδύνατο ἄρά γε νὰ καυχηθῇ ὅτι ἡ φρικτὴ πληγὴ ἦτο πάντοτε αἱματοσταγής; Εἶδος μέθης κατέλαβε. λοιπὸν αὐτὸν, οὐδὲν μὲν ἐλπίζοντα, οὐδὲν δὲ ἀναλογιζόμενον, ἀλλὰ παραδιδόμενον, ὡς ἐν ὀνείρῳ, εἰς τὰς ὑπερεκχεομένας συγκινήσεις τῆς καρδίας αὐτοῦ. Ἓν μόνον ἐσκέπτετο, τὸ νὰ μείνῃ παρὰ τῇ μαρκεσίᾳ μέχρις οὗ ἐκδιωχθῇ ὑπ' αὐτῆς.

Ἡ σιωπὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὸ νὰ μὴ ἐννοήσῃ τοὺς λόγους αὐτῆς, ἐξέπληξαν τὴν κυρίαν Σιρέ· ἔμενεν ἄρά γε εἰς τὸν πύργον φοβούμενος τὸν κίνδυνον καὶ τρέμων διὰ τὴν ἰδίαν ζωήν; Τοῦτο ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν ἄξιον τοῦ ἀνάνδρου καὶ ταπεινοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου. Ὅθεν οὔτε ἠθέλησε πλέον νὰ ἴδῃ αὐτὸν, καὶ ἔμενε πάντοτε κατάκλειστος ἐν τοῖς δωματίοις αὐτῆς, ἐξερχομένη μόνον ὅπως παρέχῃ τὰς ἀπολύτως ἀναγκαίας φροντίδας εἰς τὰ τέκνα καὶ τὸν σύζυγον.

Ἡ Ἐστέλλη καὶ ὁ Ἐδουάρδος ἐδιδάσκοντο τὰ μαθήματα αὐτῶν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ ἰσογείου, εἰς ἣν ἄλλως τε συνήρχοντο συνήθως ὅλοι, διότι εὑρίσκοντο οὕτω πλησίον τοῦ μαρκεσίου, ὅστις ἐφώναζεν ὁσάκις τὸν ἔθετον εἰς ἄλλο δωμάτιον. Ἡμέραν τινὰ, μετὰ μεσημβρίαν, ἐν ᾧ τὰ παιδία ἔπαιζον, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς βαρονίδος, εἰς τὸν κῆπον, ὁ διδάσκαλος αὐτῶν ἐτακτοποίει τὰ βιβλία καὶ τὰ τετράδια· ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ ἀββᾶς δὲν εἶχον ἔλθει εἰς τὸν πύργον, ἡ δὲ μαρκεσία δὲν εἶχε φανῇ ἀπὸ τῆς πρωΐας. Ὁ ἀξιωματικὸς ἦτο περίλυπος καὶ δύσελπις· ἡ μόνωσις ἣν ἐπέβαλλεν ἑαυτῇ ἡ μαρκεσία εἶχε πληγώσει αὐτὸν καιρίως· μὴ βλέπων δὲ πλέον αὐτὴν, σιωπηλὸς καὶ περίφροντις, ἀνελογίζετο ὅτι ὤφειλε νὰ ἀναχωρήσῃ· ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ ἀποφασίσῃ. Παρετήρησε τότε ὅτι εὑρίσκετο μό-

νος μετὰ τοῦ βλακὸς, ὅπερ πρῶτον ἤδη συνέβαινεν· ἀφ' οὗ δ' εἶδε περὶ ἑαυτὸν μετ' ἀνησύχου περιεργείας, ἐπλησίασε τὸν μαρκέσιον, κόπτοντα πάντοτε εἰκόνα, ἐκάθησε καὶ ἠτένισεν αὐτόν· καὶ ὁ βλὰξ δε, διακόψας τὸ ἔργον, ἐστήριξεν ἐπὶ τοῦ ξένου τοὺς ἀμαυροὺς αὐτοῦ ὀφθαλμούς. Τὸ πρᾶγμα διήρκεσεν ἐπί τινα λεπτὰ, καὶ βαθμηδὸν τὸ στῆθος τοῦ ἀξιωματικοῦ ἀνεκινεῖτο βιαίως, καὶ ὁ μαρκέσιος δὲ, σύνοφρυς, ἐφαίνετο ἀναζητῶν λείψανά τινα λογικοῦ καὶ μνήμης· ὁλόκληρον παρελθὸν, παράδοξον, ἀπαίσιον καὶ γλυκὺ, ἀνηγείρετο μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν, σκοτεινὸν μὲν καὶ ἀβέβαιον ὡς πρὸς τὸν ἕνα, πύρινον δὲ ὡς πρὸς τὸν ἕτερον. Τέλος ὁ ἀξιωματικὸς ᾐσθάνθη δάκρυα ἀναβλύζοντα καὶ πλημμυροῦντα τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ λαβὼν τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ βλακὸς κατεφίλει αὐτάς. Ὁ δὲ βλὰξ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφοβήθη· ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα αὐτὰ ἐννοοῦσι τὴν θωπείαν, ὥστε ὁ δυστυχὴς, ὅστις πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχεν ἀξιωθῆ τοιαύτης, ἐρρίγησεν ὅλος, ἤρξατο νὰ κλαίῃ, νὰ γελᾷ καὶ νὰ ἀφίνῃ κραυγὰς ἀνάρθρους· ἐτρίβετο δὲ ἐπὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἐκδηλῶν ὡς κύων πρὸς τὸν κύριον, τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν χαρὰν αὐτοῦ. Ἡ ἔξαψις τοῦ φυγάδος ηὔξησεν, ἡ συγκίνησις αὐτοῦ, ἡ ἐπὶ πολλὰ ἴσως ἔτη περισταλεῖσα, ἦτο πλέον ἀκράτητος· φοβηθεὶς δὲ μὴ παραφρονήσῃ καὶ αὐτὸς, ἀπεμακρύνθη ὠχρὸς καὶ ἀπηυδηκὼς καὶ κατέπεσεν ἐπὶ ἀνακλίντρου.

Τότε εἰσῆλθεν ἡ μαρκεσία μετὰ τοῦ ἰατροῦ, ὅστις, δραμὼν πρὸς τὸν μαρκέσιον καὶ ἰδὼν τὴν διεύθυνσιν τοῦ βλέμματος καὶ τὴν ζωηρὰν ἔκφρασιν τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ, ἀνέκραξεν·

— Ἐλθὲ λοιπὸν, λοχαγέ· σὲ ζητεῖ, μὲ σὲ τὰ ἔχει.

Ἐν ᾧ δ' ὁ ἀξιωματικὸς ἐπροχώρει διὰ βήματος κλονιζομένου ὁ ἰατρὸς προσέθηκε·

— Παράδοξον, κυρία! δὲν εἶδα ποτὲ τὸν μαρκέσιον εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Καὶ εἶναι μὲν ἀδύνατον νὰ ἀνεύρῃ τὸ λογικὸν, ἀλλ' ἂν κἀνεὶς ἠδύνατο νὰ τὸν ἰατρεύσῃ, αὐτὸς εἶναι ὁ Κ. Δεβρές.

Ἀλλ' ἡ μαγεία εἶχεν ἐκλίπει, διότι, παρούσης τῆς μαρκεσίας, ὁ ἀξιωματικὸς δὲν εἶχε πλέον ὅπως ἐμψυχώσῃ τὸ ἀναίσθητον ἐκεῖνο σῶμα διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας αὐτοῦ, οὔτε τὴν συγκίνησιν τῆς καρδίας, οὔτε τὸ δῶρον τῶν δακρύων. Αἱ χεῖρες τοῦ μαρκεσίου ἐψυχράνθησαν καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν ἠλιθίαν ἔκφρασιν· ἀποσπασθεὶς δὲ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ συμπλέξας τοὺς δακτύλους ἐσαλεύετο γογγύζων. Ἡ μαρκεσία, ἥτις προσεῖχε μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς, ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν μειδιάσασα περιφρονητικῶς· ὁ δ' ἀξιωματικὸς ἐνόησε τὸ μειδίαμα· ἡ κυρία Σιρὲ εἶχεν ἐκλάβει τὴν συμβᾶσαν σκηνὴν, ὡς κοινὸν στρατήγημα δι' οὗ οὗτος εἶχε προσπαθήσει νὰ κεντήσῃ τὴν περιέργειαν αὐτῆς καὶ νὰ γίνῃ περισπούδαστος. Καὶ ὅμως ἕνεκα σκέψεως ὑψηλοτέρας, εὐγενοῦς καὶ γενναίας δὲν παρετήρησε τὴν περιφρόνησιν τῆς μαρκεσίας. Ὁ βλὰξ, χάρις εἰς αὐτὸν, ἠδύνατο νὰ ἀνεύρῃ τὸ λογικόν· αὐτὸς λοιπὸν ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν μαρκεσίαν τὸν σύζυγον, διότι, τίς οἶδε; τοῦτον ἴσως εἶχεν ἄλλοτε ἀγαπήσει καὶ μόνον τὸν ἔρωτα αὐτῆς ἐθρήνει· τὸν ἔρωτα λοιπὸν αὐτὸν ἀπεφάσισεν ἐκεῖνος νὰ ἀναστήσῃ ἀντὶ πάσης ἐκδικήσεως. Ἡ ταχεῖα καὶ διάπυρος αὕτη ἀπόφασις ὑπῆρξεν ὡς νέος ὁρίζων πρὸς αὐτόν· εἶχεν ἔκτοτε σκοπὸν νὰ διώξῃ καὶ χρέος νὰ ἐκπληρώσῃ· μὴ ὁ ἰατρὸς δὲν εἶχεν εἰπεῖ ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ μόνος δυνάμενος νὰ θεραπεύσῃ τὸν μαρκέσιον;

Ὁ Κ. Πιὰρ ἐξήταζε τότε τὸν μαρκέσιον Σιρὲ, ἐπανελθόντα εἰς τὴν συνήθη βλακώδη κατάστασιν.

— Ὄχι, εἶπε, δὲν πρέπει νὰ ἀπατώμεθα· ἡ θεραπεία εἶναι ἀδύνατος.

— Καὶ διατί; ἠρώτησε ζωηρῶς ὁ Δεβρές.

— Διότι δὲν εἶναι παράφρων, ἀλλὰ βλάξ. Ἡ παραφροσύνη εἶναι μόνον ἀλλοίωσις τοῦ νοὸς, ἐν ᾧ ἡ βλακία εἶναι ἐξαφάνισις αὐτοῦ. Οἱ νεκροὶ δὲν ἀναζῶσιν.

Ὁ λοχαγὸς ἐζήτησε τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν τῆς καταστάσεως τοῦ μαρκεσίου, διότι ἐπεθύμει νὰ μάθῃ αὐτὴν ὅπως μὴ ἐνεργῇ ὅπως τύχῃ. Ἠρώτησε λοιπὸν τὸν Κ. Πιὰρ περὶ τῶν πιθανῶν αἰτίων τοῦ πάθους. Ὁ δὲ ἰατρὸς ἀπεκρίθη ὅτι ὁ μαρκέσιος, καὶ μετὰ τὸν γάμον του, διήγαγε νεότητα τρικυμιώδη καὶ ὅτι, λίαν πιθανῶς, δὲν ἐπεδόθη εἰς καταχρήσεις ἢ ὅπως φύγῃ μυστικὰς καὶ σκληρὰς λύπας, πρᾶγμα ἀληθῶς παράδοξον, προσέθηκεν ὁ ἰατρὸς, ἀφ' οὗ εἶχε σύζυγον ὡραίαν καὶ πολυθέλγητρον. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι τοῦ ἰατροῦ συνεκίνησαν τὸν ἀξιωματικόν. Πιθανὸν λοιπὸν ὁ μαρκέσιος νὰ μὴ ἠγαπήθη ὑπὸ τῆς γυναικός του, καὶ ἂν δὲν ἠγαπήθη παρ' αὐτῆς, ἄλλος ἴσως ἔρως δὲν εἶχε παύσει ἐμφωλεύων ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς κυρίας Σιρέ. Ταῦτα ἀναλογισάμενος, κατελήφθη ὑπὸ χαρᾶς ζωηρᾶς ἅμα καὶ δειλιώσης· ἔπειτα, ἐννοήσας τὸ πόσον ἡ ἀπέχθεια τοιαύτης γυναικὸς θὰ ὑπῆρξε δυσφόρητος, ᾐσθάνθη διπλασιαζομένην τὴν πρὸς τὸ πρὸ αὐτοῦ ὂν ἀγάπην καὶ τὸν οἶκτον· συλλαβὼν δὲ ὄνειρα καὶ ἐλπίδας, εἶπε πρὸς τὸν ἰατρόν· « Ὅσον δύσκολος καὶ ἂν ᾖναι ἡ θεραπεία, θὰ προσπαθήσω.»

Καὶ τῷ ὄντι, τὰς ἀκολούθους ἡμέρας ἀνέλαβε τὰς προσπαθείας· ὅπως δὲ μηδεὶς ἐνοχλῇ αὐτὸν, ἀπήτησε νὰ μένῃ μόνος μετὰ τοῦ μαρκεσίου· διήρχετο λοιπὸν μετ' αὐτοῦ ὥρας ὁλοκλήρους ἐπαιτῶν καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐπάνοδον εἰς τὸν διανοητικὸν βίον. Ἀλλὰ τὰ πάντα ἀπέβησαν μάταια καὶ μετ' ὀλίγον ἐπείσθη ὅτι, ἀτελῶς ὑπὸ τῶν ὀργάνων ὑπηρετουμένη ἢ καὶ πληττομένη κατὰ τὰς ζώσας καὶ ἀπὸ τῆς ὕλης ἀνεξαρτήτους πηγάς της, δύναται μὲν ἡ κατεστραμμένη διάνοια νὰ ἀνυψωθῇ μέχρι τῆς ἐμφύτου ὁρμῆς, ἀλλ' ὅτι ἡ ἔμφυτος αὕτη ὁρμὴ δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ περὶ αὐτὴν σκοτεινὰ ὅρια. Ὁ μαρκέσιος ἀνεγνώριζεν αὐτὸν ὁσάκις εἰσήρχετο, καὶ τοῦτο ἐφαίνετο ἐκ τοῦ βλέμματος, λάμποντος ἐπὶ ἓν δεύτερον λεπτόν· ἀλλ' ἡ λάμψις αὕτη ἦτο ἀστραπὴ μεταξὺ σκότους βαθέος· οὐδὲν φῶς προηγεῖτο ἢ ἠκολούθει αὐτήν. Ἐνίοτε μάλιστα ὁ βλὰξ οὐδὲ κἂν παρετήρει τὴν παρουσίαν τοῦ ἀξιωματικοῦ· ἄλλοτε δὲ πάλιν ἐμιμεῖτο χειρονομίας τινὰς, ἐγέλα καὶ διεσκέδαζε μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' ὅλα ταῦτα ἀπεδείκνυον ἴσως ἐπιτυχῆ τινα προσπάθειαν τῆς μνήμης, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀλληλουχίαν ἰδεῶν.

Οὐχ ἧττον οἱ καρποὶ οὗτοι, ὅσον ματαίους καὶ ἂν ἔκρινεν αὐτοὺς, ἐφαίνοντο σημαντικοὶ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ πύργου, θαυμάζοντας τὴν φαινομένην ζωὴν τὴν μεταδοθεῖσαν εἰς τὸν μαρκέσιον. Πάντες, ἐξ εὐνοίας πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν, ἀπεφάσισαν νὰ διοργανίσωσι μικράν τινα συνέντευξιν μεταξὺ τοῦ μαρκεσίου καὶ τοῦ λοχαγοῦ, ὅπως ἡ μαρκεσία ἴδῃ καὶ φανῇ δικαιοτέρα πρὸς τὸν ἄνδρα, τὸν προσπαθοῦντα νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν τὸν σύζυγον. Τοῦτο συνεφωνήθη ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ λοχαγοῦ, ὅστις ἠπόρησεν ἰδὼν, ἑσπέραν τινὰ, τὴν κυρίαν Σιρὲ, τοὺς ξένους καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς, καθημένους κύκλῳ ὡς ἐπὶ προσδοκίᾳ πειράματος. Ὅτε δὲ ἀπεκάλυψαν εἰς αὐτὸν τὸ τί ἐζήτουν, ᾐσθάνθη ἀποστροφὴν, διότι τὸ πρᾶγμα ἐφαίνετο αὐτῷ ἀσεβὲς καὶ σκληρόν· ἀλλ' οὐδεὶς ᾐσθάνετο τὴν ἠθικὴν αἰδὼ, ἥτις ἀνεχαίτιζεν αὐτὸν, διότι πρὸ πολλοῦ ὁ μαρκέσιος ἐθεωρεῖτο ἐν τῇ οἰκίᾳ ὡς αὐτόματόν τι καὶ οὐχὶ ὂν ἀνθρώπινον καὶ λογικόν. Πρὸς τούτοις δὲ ζωηρὰ περιέργεια μεμιγμένη μετ' ἐλπίδος ὤθει εἰς τὴν ἀπόπειραν τοὺς φίλους τοῦ λοχαγοῦ. Ἡ μαρκεσία Σιρὲ, εἴρων καὶ ὅμως ἀνήσυχος, περιέμενεν· ὁ δὲ λοχαγὸς ἐμάντευσεν ὅτι, ἂν ἠρνεῖτο, ἤθελεν ὑποπέσει εἰς τὴν συστηματικὴν αὐτῆς περιφρόνησιν· μὴ δὲν ἐθεώρει ἤδη αὐτὸν ὡς ἀγύρτην; Πρὸς τούτοις αὐτὴ ἡ παρουσία της ἐπεβεβαίου τὴν διαρκῶς κατακαίουσαν αὐτὸν ἰδέαν ὅτι δὲν εἶχεν ἀγαπήσει τὸν μαρκέσιον, διότι ἄλλως ἤθελεν ἀγανακτήσει διὰ τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς τὸν δυστυχῆ δοκιμασίαν, ὡς ᾐγανάκτει καὶ αὐτός. Ἤλπισε τέλος ὅτι ἤθελε μαλαχθῇ βλέπουσα τὰς ἐπιμόνους καὶ εἰλικρινεῖς αὐτοῦ προσπαθείας. Ἐπιβαλὼν λοιπὸν σιωπὴν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτοῦ, ὑπήκουσεν· ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη, τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο, νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιῤῥοὴν τὴν ἀναφανεῖσαν ἄλλοτε ἐν ὥρᾳ μεγάλης καὶ ἀπροόπτου συγκινήσεως· δὲν ἠδυνήθη νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν παιδαριωδῶν ἐκείνων ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ἡ σταθερὰ καὶ καρτερικὴ αὐτοῦ ἀγάπη παρῆγε καθ' ἡμέραν. Ὁ μαρκέσιος, ἀναίσθητος, οὐδ' ἐνόησε κἂν ὅτι ὁ ἀξιωματικὸς ἐφρόντιζε περὶ αὐτοῦ. — Κύριε, εἶπε ψυχρῶς ἡ κυρία Σιρὲ ἐγειρομένη, μὴ κουράζετε περισσότερον τὸν μαρκέσιον, καὶ μὴ κουράζεσθε καὶ σεῖς. — Καὶ ἐξῆλθεν. Ω.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

« Ἡ ἐν Πόντῳ ἑλληνικὴ φυλὴ ἤτοι τὰ Ποντικὰ, ἢ προσετέθησαν καὶ λόγοι τινὲς ἐν Τραπεζοῦντι ἐκφωνηθέντες. Ὑπὸ Περικλ. Τριανταφυλλίδου. Ἐν Ἀθήναις 1866 ».

Καὶ ἐκ τοῦ τίτλου αὐτοῦ συμπεραίνομεν ὁποῖος τοῦ συγγραφέως ὁ σκοπός. Ὁ συγγραφεὺς ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι, καὶ μετὰ μακροτάτην δουλείαν, καὶ μετ' ἀνηκούστους καταπιέσεις καὶ δεινοτάτας καταστροφὰς, ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἐπέζησεν ἐν Πόντῳ, καὶ ὅτι, τὸ πρὸ παντὸς ἄλλου ἄξιον σημειώσεως, ἐπέζησε σὺν αὐτῇ καὶ ὁ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν πόθος.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ ἐπικρατοῦσα ἰδέα τοῦ συγγραφέως, ὅν τινα ἀναφλέγει θερμὸς ἔρως πρὸς τὰ πάτρια· πολύτιμοι δὲ αἱ εἰδήσεις ὅσας, δαπάνῃ καὶ μόχθοις πορισθεὶς, Ποντικὸς ὢν καὶ αὐτὸς, παραθέτει πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κυρίου ζητήματος. Ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας, λέγει (σελ. 25—29), τῆς Τραπεζοῦντος ἐξήρτηνται πεντήκοντα χωρία, πάμπτωχα καὶ « τὸν ξηρὸν ἄρτον πολυτελείας νομίζοντα δεῖγμα,» ἕνεκα τῆς βαρείας φορολογίας καὶ τῆς δυσκόλου συγκοινωνίας, τῶν ὁποίων ὅμως οἱ κάτοικοι « οὔτε φιλομαθείας στεροῦνται καὶ εὐφυΐαν φυσικὴν ἔχουσιν », ὥστε « πολλάκις βραχέος χρόνου σπουδὴ, καὶ αὕτη ἀτελὴς, μείζονος χρόνου σπουδὴν ἀνεπλήρωσεν. » Εὐτυχῶς τῶν ἀπόρων τούτων φιλομαθῶν τὴν πρὸς τὰ φῶτα κλίσιν συνέτρεξεν ὁ Κ. Δ. Μπερναρδάκης δι' ἐτησίας χρηματικῆς συνεισφορᾶς πρὸς σύστασιν ἀλληλλοδιδακτικοῦ σχολείου. Τοῦ δὲ εὐεργέτου τούτου τῆς Ἑλλάδος τὸ εὐγενὲς παράδειγμα μιμηθέντες καὶ ἄλλοι ἐν Πετρουπόλει ὁμογενεῖς, οἱ ΚΚ. Α. Μουρούζης, Σ. Καράλης, Θ. Ῥοδοκανάκης καὶ οἱ ἀδελφοὶ Σκαραμαγκᾶ, συνέστησαν καὶ δεύτερον σχολεῖον.

Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐμπορευόμενοι Τραπεζούντιοι συνεκρότησαν ἑταιρίαν, *Πρόνοιαν* ὀνομάσαντες αὐτὴν, « ἧς τὸ πρόγραμμα ἡ προικοδότησις τῶν σχολείων Τραπεζοῦντος. Εἰσέπραξε δὲ ἐν διαστήματι πέντε ἐτῶν περὶ τὰς 750 ὀθωμ. λίρας» (σελ. 248). Ἐν τῇ Τραπεζοῦντι αὐτῇ, πλὴν τοῦ

ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου καί τινων ἰδιοσυντηρήτων σχολείων, ὑπάρχουσι καὶ τρία ἀλληλοδιδακτικὰ καὶ παρθεναγωγεῖον (σελ. 39—40). «Τὰ μαθήματα τοῦ φροντιστηρίου τούτου εἰς ἑξαετῆ περατοῦνται σειράν καὶ διδάσκουσιν ἓξ ἐν αὐτῷ. Τὰ δὲ ἀλληλοδιδακτικὰ ἔφθασαν τὴν δυνατὴν τελειότητα, περὶ δὲ τοὺς 700 φοιτῶσιν ἐν αὐτοῖς μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι. Ἡ παιδεία κατέστη προσιτωτέρα· οὐδεὶς πλέον ἀγράμματος, καὶ αἱ κατώτεραι τῶν πολιτῶν τάξεις τὴν ἀγάπην τῶν γραμμάτων αἰσθανθεῖσαι, μετ' ἴσης ἢ καὶ πλείονος προθυμίας τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῶν ἐπιποθοῦσιν . . . Ὁ κλῆρος ἐξεπαιδεύθη καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἐν τοῖς λογίοις συναριθμοῦνται. Καὶ δὲν περιορίζονται ἐν μόνῃ τῇ πρωτευούσῃ ταῦτα· πολλὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, πλείονα δὲ ἔτι ἀλληλοδιδακτικὰ ἐν πολλαῖς κώμαις καὶ χωρίοις συνεστήθησαν· πᾶσι δὲ τούτοις διδασκάλους ἡ πόλις παρέχει κτλ.» (σελ. 48—49).

«Ἡ Κερασοῦς, προστίθησιν ὁ ἡμέτερος συγγραφεύς, διατηρεῖ σχολεῖον νεόδμητον διῃρημένον εἰς ἀλληλοδιδακτικὸν ὑπὸ 250 φοιτώμενον μαθητῶν καὶ εἰς ἑλληνικὸν ὑπὸ 75. . . Τὸ ἑλληνικὸν συγκροτεῖται ἐκ τριῶν διδασκάλων καὶ μαθημάτων σειρᾶς πενταετοῦς» (σελ. 81).

Πολὺν χρόνον ἠθέλομεν κατατρίψει ἐὰν ἐπεχειροῦμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν συγγραφέα, καταδεικνύοντα τὰ μέρη ὅπου ὑπάρχουσι σχολεῖα· ἀρκεῖ μόνον νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ εἰς χωρία ἐκ τριάκοντα (σελ. 66) ἢ καὶ ὀλιγωτέρων οἰκιῶν συγκείμενα εὑρίσκονται τοιαῦτα. Ἐπειδὴ δὲ ἀπό τινος ἐπικρατεῖ συρμὸς νὰ μυκτηρίζωμεν τὸν ἡμέτερον κλῆρον, λησμονοῦντες ἀγνωμόνως ὅτι αὐτὸς κατὰ μέγα μέρος περιέσωσε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, καθῆκον νομίζομεν νὰ ἐπαναλάβωμεν μετὰ τοῦ συγγραφέως ὅτι ὁ νῦν οἰκουμενικὸς πατριάρχης Σωφρόνιος ἀπεδείχθη θερμὸς προστάτης τῶν γραμμάτων ὅτε ἦτο μητροπολίτης Ἀμασείας, ἱδρύσας σχολεῖα ἀῤῥένων καὶ θηλέων καὶ μεταδοὺς τὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας ζῆλον εἰς τὸ ποίμνιον αὐτοῦ (σελ. 142 καὶ 146)· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Τραπεζοῦντος Κωνστάντιος ἐδαπάνησεν ἐξ ἰδίων ὑπὲρ τῶν σχολείων 120 χιλ. γροσίων, ἤτοι ὑπὲρ τὰς 30 χιλ. δραχμῶν.

Ἕτερον δὲ ἀξιοθαυμαστότερον παράδειγμα ἐνθέου ἀληθῶς ζήλου ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἀναγινώσκομεν τὸ ἑξῆς· «Ἐνταῦθα, λέγει ὁ συγγραφεύς, ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων Καρδούχων, ἐπ' ἐσχάτων, ἀναλώμασιν οὐκ ὀλίγοις καὶ πόνοις πολλοῖς, ἀνήγειρε Μοναστήριον ὁ περὶ τὴν παιδείαν πάντοτε θερμὸς διακριθεὶς Ἱερεμίας, τότε μὲν παρὰ τῷ Χαλδίας διαμένων, νῦν δὲ Νικοπόλεως ἐπίσκοπος ἐκλεχθεὶς, σκοπὸν προθέμενος, ἵνα κεντρικόν τι σχολεῖον ἐν ταῖς ἀποκέντροις ταύταις χώραις ἀνεγείρῃ καὶ, συναγαγὼν ἐκ τῶν πέριξ χωρίων οἰκοσίτους μαθητάς, κατορθώσῃ δι' αὐτῶν τὰ πρῶτα κἂν στοιχεῖα τῶν γραμμάτων νὰ διαδίδῃ εἰς τὴν περίχωρον. Τούτου δὲ ἐντελῶς κατορθωθέντος, ἡ μονὴ ἤθελεν ἀποδῇ εὐεργετικὴ τοῖς ἐκεῖ ὁμογενέσι καὶ σωτήριος, ἀποκτηνωθεῖσιν ἐντελῶς· ἤθελε δὲ καὶ τὴν προχωροῦσαν σταματήσει μετανάστευσιν. Ἐξαντληθεὶς ὅμως ἔκ τε τῆς δαπάνης τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῶν ἀντενεργειῶν, ὅσας ἔδειξαν οἱ περὶ τὴν χώραν Μωαμεθανοὶ, παντὶ τρόπῳ πειρώμενοι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν κτίσιν τοιούτου κέντρου χριστιανικοῦ, ἀφοῦ ὅλην αὐτοῦ τὴν περιουσίαν ἐδαπάνησε, δὲν ἠδυνήθη ὅπως ἐπεθύμει νὰ συμπληρώσῃ τὸ σχέδιον, αἱ δὲ μεταναστεύσεις ἐν ταύτῃ τῇ περιφερείᾳ, πολυπληθέστεραι γεννηθεῖσαι, ἐψύχρανον τὸν ἄνδρα. Διατηρεῖται ὅμως ἐν τῇ μονῇ σχολεῖον ἀλληλοδιδακτικὸν καὶ ἑλληνικὸν οὐχὶ ἐκ τῶν ἀρίστων· ἅπερ ὅμως τοσοῦτον μᾶλλον ἐπισημότερα καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια καθίστανται, ὅσον οὐδὲν ἄλλο κατὰ τὴν περιφέρειαν ταύτην καὶ ἔτι ἀπώτερον σχολεῖον εὑρίσκεται, καὶ ἄνευ τούτου ἀγραμμάτευτοι ἤθελον μένει οἱ κάτοικοι. Οἱ μαθηταὶ, ὧν ὁ ἀριθμὸς σήμερον βραχὺς, τρέφονται δαπάνῃ τῆς μονῆς, διατηρουμένης καὶ ταύτης δι' ἑκουσίων συνδρομῶν εἰς αὐτούσια προϊόντα τὸ πλεῖστον, εἰς σῖτον δηλαδή, συνισταμένων καὶ διὰ τῶν φροντίδων τοῦ κτήτορος γινομένων. Ἠδύνατο ὅμως νὰ ἀποδῇ εὐεργετικωτάτη τοῖς περιοίκοις, εἰ εἶχε τοὺς πόρους ἐπαρκεῖς καὶ διαρκεῖς.»

Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι ἡ πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν αὕτη τάσις ἐτηρήθη καὶ μεταξὺ τῶν πάλαι μὲν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, μετὰ ταῦτα δὲ ἕνεκα τῆς ἀφορήτου καταθλίψεως ἀναγκασθέντων ν' ἀσπασθῶσι τὰ τοῦ Μωάμεθ. Ἀκούσωμεν καὶ πάλιν τοῦ συγγραφέως περιγράφοντος τὰ περὶ τούτου· «Πολλὰ δὲ ἄλλα χωρία, προστίθησιν ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐπαρχίας Ὄφιος, ἑλληνικὰς ἔχοντα τὰς ὀνομασίας, οἷον Ξένος, Φωτεινὸς, Χαλάεσσα, Γοργορὰ, Κοντοὺ, Χωλὸς, Ὄκελος, Ἀληθινὸς, ὑπὸ μόνων οἰκοῦνται Μωαμεθανῶν. Ὁ δὲ ὅλος πληθυσμὸς τῆς περιφερείας τοῦ Ὄφιος, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τῆς παραλίας ἐπὶ τὰ μεσογειότερα μέχρι Πάϊπερ, πόλεως ὑποκειμένης σήμερον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν Θεοδοσιουπόλεως, καί τοι ἐν τῇ Ποντικῇ ὑπαγομένης, καὶ ὑπαρχούσης ἄλλοτε Ἐπισκοπῆς Τραπεζοῦντος, συγκροτεῖται ἐκ δεκατριῶν μέχρι δεκαπέντε χιλιάδων οἰκιῶν. Καὶ προσθεύουσι μὲν οὗτοι τὸν μωαμεθανισμὸν, καὶ διατηρεῖται ἐν αὐτοῖς καλῶς συγκεκροτημένον ὀθωμανικὸν σχολεῖον, ἐξ οὗ ἐξέρχονται πλεῖστοι οὐλαμάδες (θεολόγοι), λαλοῦσιν ὅμως σύμπαντες τὴν ἑλληνικὴν κατ' οἶκον, καὶ ταύτην χρῶνται μητρικὴν γλῶσσαν· πολλὰς δὲ δύναταί τις ἐν αὐτοῖς νὰ ἀπαντήσῃ ἑλληνικὰς λέξεις, ἀξίας νὰ ἀποθησαυρισθῶσιν ἐν τοῖς λεξικοῖς· σώζουσι δὲ καὶ τὸ ἀρνητικὸν μόριον οὔ. Πολλοὶ δὲ χριστιανικὰς εἰσέτι σώζοντες ἐπωνυμίας, ὁμολογοῦσιν ἑαυτοὺς Ἕλληνας τὴν καταγωγὴν καὶ τὸν χριστιανισμὸν ἄλλοτε προσθεύοντας· αἱ πλεῖσται δὲ τῶν γυναικῶν γηράσκουσιν ἐν παντελεῖ τῆς τουρκικῆς γλώσσης ἀγνοίᾳ» (σελ. 33).

Τὸ παράδειγμα τοῦτο συντελεῖ εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἀληθείας ταύτης, ὅτι ἡ εἰς τὴν πάτριον γλῶσσαν ἐμμονὴ εἶναι διαρκεστέρα τῆς ἐμμονῆς εἰς πᾶσαν ἄλλην παράδοσιν.

Ἀλλὰ δὲν περιορίζεται εἰς μόνον τὰ περὶ παιδείας τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Τριανταφυλλίδου· ἐν αὐτῷ εὑρίσκεις καὶ ἐπιγραφὰς, καὶ περὶ γλώσσης παρατηρήσεις, καὶ εἰδήσεις περὶ νομισμάτων καὶ μεταλλείων, καὶ ἀρχαίαν ἱστορίαν, καὶ γεωγραφίαν τῶν κατὰ τὸν Πόντον ἐπαρχιῶν, καὶ ἀνέκδοτα. Ἐκ τῶν ἀνεκδότων δὲ τούτων δέν μοι φαίνεται ἀνάξιον περιεργείας τὸ ἑξῆς· Σώζεταί που τῆς Ποντικῆς ἀκέραιον σχεδὸν τεῖχος Κορδύλη μὲν τὸ πάλαι, Ἀλτζάκκαλε δὲ σήμερον καλούμενον. «Περὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως, λέγει ὁ συγγραφεὺς, τῆς πόλεως ταύτης σώζονται πολλαὶ ἐν ἐπιχωρίοις ᾄσμασι παραδόσεις, καὶ παράδοσις ὑπάρχει ὅτι θαλλός τις τοῦ Κομνηνείου γένους, κόρη κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ τὰ ᾄσματα, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς μητροπόλεως ὀχυρωθεῖσα ἐνταῦθα, ὑπέστη μακρὰν πολιορκίαν ματαιώσασα τὰς ἀποπείρας τῶν πολιορκητῶν, καὶ, δι' ἀπάτης ἢ στρατηγήματος ἁλόντος τοῦ φρουρίου, εὗρεν ὁ εἰσελθὼν πτώματα ἀντὶ κατοίκων. Ἔκτοτε μένει ἔρημος ἡ πόλις, καὶ διαδίδεται λόγος παρὰ τοῖς Ἑρμωνασσεῦσιν, οἷς ὁμορεύει τὸ φρούριον, ὅτι καὶ αἵματων ἴχνη ἐφαίνοντο ἐν τοῖς τείχεσι, μείναντα ἐκ τῆς πολιορκίας ἐκείνης. Ὁμοία τις ἄλλη παράδοσις περὶ ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως σώζεται παρὰ τοῖς Σουρμενίταις ἐπὶ ἄλλου περὶ τὴν ἐκεῖ παραλίαν φρουρίου, οὗτινος σώζονται εἰσέτι ἐρείπια, καὶ φαίνεται ὅτι, ἁλούσης τῆς πόλεως, οἱ κάτοικοι διεφιλονείκησαν πρὸς τοὺς κατακτητὰς πᾶσαν σπιθαμὴν γῆς τῆς περιχώρου. Σώζεται δὲ ἐν Τραπεζοῦντι, ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, ὅπου ἦσαν τὰ βασίλεια, πύργος, παλάτιον τῆς μαύρης κόρης ὑπὸ πάντων τῶν Τούρκων ὀνομαζόμενος· καὶ κοινὴ ἐν αὐτοῖς παράδοσις κυκλοφορεῖ ὅτι ἁλούσης τῆς πόλεως ἡ μαύρη (καρὰ κὴζ) ἀντέστη ἐπί τινα χρόνον, μὴ θελήσασα νὰ παραδοθῇ· κινδυνεύουσα δὲ νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας αὐτῶν, ἐφονεύθη κατακρημνισθεῖσα» (σελ. 66).

Ἡ τῶν ἐν κρυπτῷ μὲν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἐν τῷ φανερῷ δὲ μουσουλμάνων, τῶν διὰ τοῦτο καὶ Κλωστῶν ἤτοι μεταβλητῶν ἐπονομασθέντων, ἱστορία εἶναι περίεργος ἅμα δὲ καὶ κατανυκτική. Συγκειμένην ἐκ δέκα σελίδων (85—95) δὲν δυνάμεθα νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα· ἀνενθυμίζομεν μόνον τοῖς ἀναγνώσταις τὴν ἀνακήρυξιν αὐτῶν ὡς χριστιανῶν μετὰ τὸν ἐν Κριμαίᾳ ἀγῶνα τοῦ 1854, περὶ ἧς ἔγραψε καὶ ὁ Ῥῶσος περιηγητὴς Tchihatcheff [1]. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος, μὴ ὑπομένοντες οἱ περὶ αὐτὴν χριστιανοὶ Ἕλληνες τὰς βασάνους, τοὺς φόνους καὶ τὰς ἀδικοκόπους καταδυναστεύσεις, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκολπωθῶσι κατὰ τὸ φανερὸν τὴν θρησκείαν τῶν κρατούντων· μυστικῶς ὅμως ἐτήρουν καὶ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ τὴν πάτριον γλῶσσαν· διὸ καὶ ἐβαπτίζοντο καὶ ἐνυμφεύοντο καὶ ἐνεταφιάζοντο χριστιανικῶς. Τοιαύτη ἀξιοθαύμαστος καὶ θεία ἀληθῶς ὑπόκρισις, φαίνεται ἀκατανόητος· πῶς κατώρθωσαν, μεταξὺ ἐνθεομανῶν μουσουλμάνων ζῶντες, νὰ κρύψωσιν ἐπ' αἰῶνας τὸ φρόνημα αὐτῶν! «Ἐν ἑκάστῃ νηστείᾳ ὀθωμανικῇ (Ῥαμαζὰν), λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν *Ποντικῶν*, ἤρχετο ἐν ταῖς πολυπληθεστέραις τῶν συνοικιῶν μολᾶς, ἤτοι ὀθωμανὸς ἱερεὺς, συνήθως ἐξ Ὄφιος. Ἀλλ' ὅτε ἔμελλον θρησκευτικὴν νὰ ἐκτελέσωσι τελετὴν, ἢ νεκρὸν νὰ ἐκφέρωσι, παρουσιαζόμενοί τινες ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν ἀπεμάκρυνον τὸν μολᾶν, καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ ἀνεμποδίστως τὰ τῆς θρησκείας ἐτελοῦντο. Μνημονεύεται δὲ ὅτι μολᾶς τις συνίστα τὴν Κρώμνην ὡς τὸ ὑγιέστατον κλίμα ἔχουσαν, καὶ παρῄνει τοὺς ἀσθενοῦντας ἐκεῖ νὰ μετοικήσωσιν, ἐκφέρων τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ καὶ διαβεβαιῶν ὅτι ἐπὶ εἴκοσιν ὅλα ἔτη ἱερατεύων ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐν αὐτοῖς, οὐδένα εἶδέ ποτε ἀποθανόντα ἐν αὐτοῖς ἢ νοσήσαντα» (σελ. 90).

[1] Lettres sur la Turquie, 1839. Περὶ τῶν ἀνωτέρω Ἑλληνοτούρκων διαλαμβάνει ἰδίως ἡ ἐκ Γκιουμουςχανὲ τρίτη ἐπιστολὴ τῆς 8 Ἰουλίου 1838. Ὁ σοφὸς Ῥῶσος ἀξιοῖ ὅτι τῶν μυστικῶν τούτων χριστιανῶν ὁ ἀριθμὸς ὑπερέβαινε καὶ τὰς 30 χιλιάδας. Καὶ ταῦτα διηγούμενος παραθέτει τὴν ἑξῆς κρίσιν περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος· «Ἡ ἐπίμονος διατήρησις τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν ὑπὸ τὸν ἀποθεωτικὸν φλοιὸν τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας ἀποδεικνύει ἐναργέστατα τὴν ἠθικὴν ζωτικότητα τῆς ἑλληνίδος φυλῆς. Τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς ἐμμονῆς τῶν Ἑλλήνων ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην μου ἕτερον, τὸ ὁποῖον ἐθαύμασα ἔν τινι ἄλλῃ χώρᾳ τῆς Εὐρώπης, τῇ Καλαβρίᾳ. Κατὰ τὰ περίχωρα τῆς Κοσέντζας καὶ τοῦ Κατανζάρου εἶδον ἐλόκληρα χωρία κατοικούμενα ὑπὸ λαοῦ ἐξ Ἑλλήνων καταγομένου, εἰς ὃν μόνον τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα τοῦ καθολικισμοῦ κατώρθωσε νὰ ἐντυπώσῃ ὁ δεσποτισμὸς τοῦ Πάπα· διότι οὐ μόνον πάσας τὰς κυριωτάτας τελετὰς τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκείας τηροῦσιν οἱ Ἕλληνες οὗτοι, ἀλλ' εἰ καὶ περιζωννύονται ὑπὸ λαοῦ ὅλως ἰταλικοῦ, οὗτινος λαλοῦσι τὴν γλῶσσαν καὶ φέρουσι τὸ ἔνδυμα, ὅμως μεταξὺ αὐτῶν ὁμιλοῦσι τὴν ἑλληνίδα. Μετὰ τόσους λοιπὸν αἰῶνας καὶ τόσας ἐπαναστάσεις καὶ μεταβολὰς, οἱ εὐάριθμοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες ἐτήρησαν τὰς παραδόσεις τῆς ἀρχαίας ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντίου. Βέβαιον δὲ ὅτι τὸ περίεργον φαινόμενον τῶν Ἑλληνοτούρκων καταδεικνύει ἠθικὴν ζωτικότητα πολὺ ἰσχυροτέραν τῆς τῶν ἐν Καλαβρίᾳ. διότι οὗτοι μὲν συνθηκολογήσαντες μετὰ τῆς Ῥώμης, ἀπέκτησαν ἐπισήμως τὴν θέσιν αὐτῶν· οἱ τοῦ Πόντου ὅμως κρυφίως καὶ λάθρᾳ ἐτήρησαν τὸν χριστιανισμὸν ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τοῦ ἰσλαμισμοῦ κτλ.»

θαυμάσιον τῷ ὄντι τὸ κλίμα τῆς Κρώμνης, θαυμασιωτέρα ὅμως ἡ ὀξυδέρκεια τοῦ μολᾶ!

Τοιοῦτο ἐν γένει τὸ πόνημα τοῦ Κ. Τριανταφυλλίδου (1), ὅστις διδάσκων ἐν Κερασοῦντι καὶ, ὡς πάντες σχεδὸν οἱ λόγιοι, εὐτελεῖς ἔχων τοὺς πόρους, ἐπεχείρησε μακρὰν καὶ ἐπίπονον καὶ πολυδάπανον περιήγησιν, ὅπως συλλέξῃ τὰς εἰδήσεις, ἃς ἀναγινώσκομεν σήμερον τερπόμενοί τε καὶ διδασκόμενοι. Τὸ καθ' ἡμᾶς τοιούτων μονογραφιῶν ἡ ἐκπόνησις ἔπρεπε νὰ ἐνισχύεται πρὸ παντὸς ἄλλου, διότι πρὸ παντὸς ἄλλου ἀνάγκη νὰ μάθωμεν τὴν ἱστορίαν ἡμῶν, ὁποῖοι ὑπήρξαμεν καὶ ὁποῖα ἐπράξαμεν. Τὰ ποιητικὰ διαγωνίσματα διὰ λοιδοριῶν ἐπροίκισαν τὸν ἑλληνικὸν Παρνασσόν. Πλὴν τούτου ὁ ποιητὴς ἵνα ἐμπνευσθῇ δὲν ἔχει ἀνάγκην χρηματικῆς ἀμοιβῆς· ὁ Ζαλακώστας παραδείγματος χάριν εἶχε κορεσθῆ ἀπὸ τῶν ναμάτων τῆς Κασταλίας, πολὺ πρὶν ἢ ῥαντισθῇ ὑπὸ τῶν ψεκάδων τοῦ Πακτωλοῦ. Τὰ δὲ περὶ τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος καὶ τῶν τοιούτων θέματα, μεθ' ὅσης εὐρυΐας καὶ πολυμαθίας καὶ ἂν διεξάγωνται, εἰσὶ πολυτέλεια, ὑπερσάρκωσις ἀνδρωθείσης ἤδη καὶ εὐπαγοῦς φιλολογίας, μὴ ἐχούσης κατεσκληκότα καὶ νήπια τὰ μέλη ὡς ἡ ἡμετέρα (2).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ.

Μετὰ πλείονος περιεργείας ἢ πρὶν ἐσπεύσαμεν νὰ ἐπεξέλθωμεν τὴν ἔκθεσιν, τὴν ὑποβληθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Διοικήσεως τῆς ἀνωτέρω ἑταιρίας εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν μετόχων (3). Λέγομεν δὲ πλείονα τὴν περιέργειαν, διότι μετὰ τὰς εἰδήσεις τὰς ὁποίας, πορισθέντες αὐτοπροσώπως τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐδημοσιεύσαμεν περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ἑταιρίας, ἐπεχειρήσαμεν καὶ πολυήμερον πλοῦν ἐπὶ δύο ἀτμοπλοίων αὐτῆς (1), ἵνα καὶ ἰδίαις αἰσθήσεσιν ἀντιληφθῶμεν τῶν πολλῶν κακῶν καὶ τῶν ὀλίγων καλῶν ὅσα ἠκούσαμεν περὶ αὐτῶν.

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ στηλιτεύσωμεν ἰδιότητά τινα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, τὴν μεμψιμοιρίαν, ἥτις ἔχει μέν τι γενναῖον ἐν ἑαυτῇ, διότι δεικνύει ἀκατάσχετον σπουδὴν πρὸς βελτίωσιν καὶ μείζονα πρόοδον, διασπείρει ὅμως φόβους, δίδει τροφὴν εἰς τὸ φιλόψογον τῶν ἡμετέρων καὶ τὴν καθ' ἡμῶν καταφορὰν τῶν ξένων, ἀποτρέπει τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ, τὸ χείριστον, κλονεῖ τὸ θάῤῥος καὶ αὐτῶν τῶν εἰλικρινῶς καὶ ἀφιλοκερδῶς ἐνεργούντων καὶ κοπιώντων. Καὶ ταῦτα λέγοντες δὲν ἀξιοῦμεν σιωπὴν ὡς πρὸς τὰ κακῶς κείμενα, τὰ ἔχοντα ἀνάγκην διορθώσεως· ἀλλὰ φρονοῦμεν εἰς ἄκρον ἐπιβλαβὲς πρός τε τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον νὰ διαλαλῶνται ἀβασανίστως τὰ ἅπαξ ἀκρίτως ῥηθέντα.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀτμοπλοΐα εἶναι νεώτατον ἵδρυμα, ὑποκείμενον διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης εἰς ἐλλείψεις, μόνον διὰ χρημάτων θεραπευομένας. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεμία ἀτμοπλοϊκὴ ἐπιχείρησις, χαρακτῆρα ἔχουσα ταχυδρομικόν, εὐδοκίμησεν ἄχρις ὥρας ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην ἄνευ ἀδρᾶς συνδρομῆς παρὰ τῆς ἐξουσίας, ἐννοεῖται ὅτι οὔτε ἡ ἑλληνικὴ εἶναι δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ, ἐνόσῳ ἡ ἡμετέρα κυβέρνησις δὲν ἀποδίδει τὰ ὀφειλόμενα.

Αἱ κατὰ τῆς ἑταιρίας κατηγορίαι εἰσὶ κυρίως δύο· α'—ὅτι ἀδεξίως διοικεῖται καὶ
β'—ὅτι ἡ ἐν τοῖς ἀτμοπλοίοις ὑπηρεσία γίνεται ἀτελῶς.

Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἀντικρούουσιν ὁμοφώνως οἱ μέτοχοι τῆς ἑταιρίας, οἵτινες συμφέρον ἔχοντες νὰ ἐξελέγχωσι τὰς ἐλλείψεις, οὐ μόνον ἐγκρίνουσι κατ' ἔτος τὰ πρακτικὰ τῆς διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτὰ πρόσωπα ἐκλέγουσιν ἐκ νέου. Φυσικὸν ἄρα τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐὰν ἡ διοίκησις ἦτο ἀναξία ἐγκρίσεως, θὰ ἐπήρχετο κατάκρισις καὶ ἀποπομπή. Εἶναι δυνατὸν νὰ συνομνύῃ σύμπας σχεδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν μετόχων κατὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων;

Ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας κατηγορίας ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσωμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἐπὶ ἀτμοπλοίων μετερχομένων ἀκτοπλοΐαν καὶ συνεχῶς ὁρμιζομένων χάριν ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως ἐμπορευμάτων καὶ ἐπιβατῶν, ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ ἡ τάξις, ἡ ἐπικρατοῦσα ἐπὶ τῶν εἰς μακροὺς διάπλους ὡρισμένων. Καὶ ἀνὰ ἕνα ὑπηρέτην ἂν διορίσῃ ἡ ἑταιρία παρ' ἑκάστῳ ἐπιβάτῃ, πάλιν ἡ τήρησις ἐντελοῦς τάξεως θὰ ἦτο δύσκολος. Τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἡ συσσώρευσις τῶν ἐπιβατῶν.

Καὶ ὅμως ἡ πολυπληθεστέρα τούτων τάξις, ἡ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἔχει εὐκολίας ὅσας οὔτε ἐπὶ τῶν γαλλικῶν οὔτε ἐπὶ τῶν αὐστριακῶν πλοίων εὑρίσκει. Οἱ Αὐστριακοὶ καὶ οἱ Γάλλοι παρορῶσι, συνήθως δὲ καὶ καταφρονοῦσι τοὺς τῆς τάξεως ταύτης, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον ἠπίως φέρονται πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ προθύμως ὑπηρετοῦσι, καὶ ὕδωρ ἄφθονον παρέχουσι· διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τὰ ἑλληνικὰ ἀτμόπλοια προτιμῶσιν.

Ἡ δὲ ἐν τοῖς θαλάμοις ὑπηρεσία ἐκτελεῖται δεόντως, διότι καὶ οἱ ὑπηρέται εἰσὶ πρόθυμοι καὶ αἱ κλίναι καθαραί. Οἱ σκιατραφεῖς μόνοι δύνανται νὰ παραπονεθῶσιν ὅτι, εἰ καὶ ἀποτίουσι διὰ τὴν τράπεζαν ὅσα καὶ ἐπὶ τῶν ξένων ἀτμοπλοίων, δὲν δίδεται αὐτοῖς τροφὴ ἐπίσης ἐκλεκτή· ὅτι εἰ καὶ καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἐλλιμενίζουσιν, ὁ ἄρτος εἶναι σπανίως σύνωρος· ὅτι ὁ οἶνος δὲν εἶναι μὲν ἐν γένει ἐκτροπίας, ἀποτροπαίως ὅμως κνίζει τὸν λάρυγγα καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ μήπως πταίῃ διὰ τοῦτο ἡ διοίκησις τῆς ἑταιρίας; Γινώσκομεν ὅτι πολλάκις καὶ ἐτιμώρησε καὶ ἀντικατέστησε τοὺς ἐργολάβους· τὸ κακὸν ὅμως δὲν ἐθεραπεύθη, διότι ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων οὕτω καὶ οἱ ἐργολάβοι νομίζουσιν ἑαυτοὺς ἔχοντας τὸ δικαίωμα νὰ ὦσιν ἐλεύθεροι, ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον ἐν Ἑλλάδι, παραβάται τῶν νενομισμένων καὶ ἀπειθεῖς.

Τὴν διοίκησιν τῆς ἑταιρίας ἐδύναντο ἴσως νὰ μεμφθῶσιν ὅτι δὲν ἀνανεοῖ τὰ παλαιωθέντα καὶ συντριβέντα σκεύη, οἱ λησμονοῦντες ὅτι πάσχει χρημάτων ἀπορίαν. Τὰ καλὰ κόπῳ καὶ χρόνῳ κτῶνται· μὴ ζητῶμεν ἄρα ἐξ ἀρχῆς τὰ τέλεια. Πολὺ πλείονα δηνάρια καὶ πολὺ πλείονα ἔτη κατηναλώσαμεν ὑπὲρ τῆς καταρτίσεως, φέρ' εἰπεῖν, τῶν σχολείων· καὶ ὅμως πολὺ ἀπέχουσι τῶν τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τὴν ἀνὰ χεῖρας ἔκθεσιν, τὰ ἔξοδα τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐγένοντο ἀνώτερα τῶν ἐσόδων (1), ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας τὰ ἔσοδα τοῦ 1864, ἦσαν ὑπέρτερα τῶν ἐξόδων (2). Προέκυψε διὰ τοῦτο ἔκ τε τῆς διακοπῆς τῶν διάπλων ἕνεκα τῆς ἐν Ἀφρικῇ καὶ Τουρκίᾳ χολέρας, καὶ ἐκ τῶν ἐκτάκτων δαπανῶν τῶν γενομένων εἰς ἀνανέωσιν λεβήτων κλ.

Ἡ ἔκθεσις οὐδὲν λέγει περὶ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος γενομένης προτάσεως πρὸς τοὺς μετόχους, περὶ παραχωρήσεως τῶν τόκων εἰς ἀγορὰν νέων ἀτμοπλοίων· ἐδέχθησαν πάντες ἢ οὔ; Πρὸς τοὺς μὴ δεχθέντας πρέπει ἀφεύκτως νὰ δοθῶσιν οἱ τόκοι, διότι ἠκούσαμεν οὐκ ὀλίγους γογγύζοντας διὰ τοῦτο, ὅπερ ἀσύμφορον.

Καὶ ἄλλα εὐχάριστα ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ ἐκθέσει, τὴν τελειοποίησιν τῶν μηχανικῶν σπουδῶν νέων Ἑλλήνων, καὶ τὴν ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τῆς ἑταιρίας κατασκευὴν ἀτμοκινήτων μηχανῶν. Ἀξία δὲ ἰδίως παντὸς ἐπαίνου ἡ φιλογένεια τῶν διοικητῶν, οἵτινες οὐ μόνον οὐδεμίαν ἀποζημίωσιν δέχονται, ἀλλὰ καὶ « πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαίων πληρωμῶν καταβάλλουσιν ἐξ ἰδίων καθ' ἑκάστην ποσὰ οὐκ εὐκαταφρόνητα, πολλάκις δὲ καὶ δανείζονται διὰ τῆς ἀτομικῆς αὐτῶν ὑπογραφῆς » (σελ. 4.). Τοιαῦτα παραδείγματα πρέπει καὶ νὰ κηρύττωνται μετ' ἐγκωμίων καὶ ν' ἀμείβωνται.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΙΟΥΛΙΟΥ 15, 1866.

Ὁ βασιλεὺς ἀνεχώρησε τὴν 3 τοῦ μεσοῦντος εἰς Κέρκυραν.

* * *

Παραιτηθέντος τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ, διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Κ. Ζιμπρακάκης.

* * *

Πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου διωρίσθη ἐκ τῶν τριῶν ὑποψηφίων ὁ Κ. Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβῆς. Κοσμήτορες δὲ τῆς μὲν Θεολογικῆς σχολῆς ὁ Κ. Ῥομπότης, τῆς δὲ νομικῆς ὁ Κ. Σαρίπολος, τῆς ἰατρικῆς ὁ Κ. Πρετεντέρης καὶ τῆς φιλολογίας ὁ Κ. Κουμανούδης.

* * *

Αἱ οἰκονομίαι ὅσας προανήγγειλε τὸ ὑπουργεῖον ἐγένοντο, ἐγγράφως τοὐλάχιστον· ἔκθεσίς τις δὲ δημοσιευθεῖσα τὴν 29 τοῦ παρελθόντος μηνὸς λέγει, ὅτι ἠλαττώθη ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων κατὰ 1,584,531 δρ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἔκθεσιν αὐτὴν τὰ μὲν ἔσοδα ἔσονται 26,500,000, τὰ δὲ ἔξοδα 26,727,000, θέλουσι περισσεύσει 227,851 δρ. Αἱ οἰκονομίαι δὲ ἐγένοντο ἐκ παύσεων διαφόρων δημοσίων ὑπηρετῶν. Ὁ κατακυλίσας τοὺς ταλαιπώρους τούτους καταῤῥάκτης ὑπῆρξεν ἀκάθεκτος, διότι τὸ ὑπουργεῖον λαβὼν ἀφορμὴν ἔπαυσεν οὐκ ὀλίγους οὐχὶ χάριν οἰκονομίας, ἀλλ' ἵν' ἀντικαταστήσῃ ἄλλους. Τοῦτο παρατηρεῖται πρὸ πάντων εἰς τὰ ἐξωτερικά. Στρατιωτικὴν δὲ οὐδεμίαν οἰκονομίαν εἴδομεν, ἂν καὶ εἰς τὴν ἔκθεσιν λέγεται ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργείου ἠλαττώθη κατὰ 446,953 δρ.

* * *

Αἱ ἐφημερίδες τῆς Ζακύνθου ὁμιλοῦσι μετ' ἐγκωμίων περὶ τῶν ἐξετάσεων τοῦ αὐτόθι ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τοῦ γυμνασίου· ἀξιοῦσι δὲ ὅτι τὸ ἀποτέ-

---

(1) Ἐπειδὴ τῶν « Ποντικῶν » τυπωθέντων μὴ παρόντος τοῦ συγγραφέως παρεισέῤῥησέ τι σπουδαῖον παρόραμα, παρακαλεῖται ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης νὰ διορθώσῃ αὐτὸ, ἀντικαθιστῶν εἰς τὰς σελίδας 296 καὶ 298, στίχ. 11 καὶ 10, τὴν λέξιν « τριακοσίας » εἰς τὴν « τριάκοντα. »

(2) Ἐὰν ὁ φιλογενὴς ἀγωνοθέτης τοῦ ποιητικοῦ διαγωνίσματος ἐδαπάνα εἰς τύπωσιν καλοῦ τινος βιβλίου ὅσα κατ' ἔτος χορηγεῖ εἰς ἐκεῖνο, καὶ κοινωφελέστερος ἤθελε φανῆ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἤθελεν ἀπαθανατίσει. « Ὄργανον τῆς παιδείας τὸ βιβλίον ἐστί », τοῦτο εἶπεν ὁ Πλούταρχος καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἔχωσι διαρκῶς κατὰ νοῦν οἱ θέλοντες τὴν πρόοδον τῆς πατρίδος, μιμούμενοι τοὺς ἀειμνήστους Ζωσιμάδας. Ὅπως δὲ μὴ ἐκληφθῇ ἀπόλυτος ἡ περὶ διαγωνισμάτων ἡμετέρα γνώμη, σπεύδομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὸ προταθὲν ζήτημα διὰ τὴν τετάρτην περίοδον τοῦ Ῥοδοκανακείου ἀγῶνος, ὁμολογεῖται ἐκ τῶν κατάλληλοτάτων πρὸς διαφώτισιν τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας.

(3) Γεν. Συνέλ. τῶν Μετόχων τῆς Ἑλ. ἀτμοπλ. συγκροτηθεῖσα ἐν Ἑρμουπόλει τὴν 18 Ἀπριλ. 1866.

(1) Τὸ μὲν πρῶτον, τὸ « Βυζάντιον », ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Κ. Ν. Σαχτούρη, υἱοῦ τοῦ ἀείδιμου ναυάρχου, τὸ δ' ἕτερον ἡ « Εὐνομία », ὑπὸ τοῦ εὐπατρίδου τῶν Ψαῤῥῶν Κ. Ἀγγελικάρα· ἀμφότεροι δὲ ἐφέροντο μετὰ πολλῆς εὐγενείας πρὸς τοὺς πάσης τάξεως ἐπιβάτας καὶ ἐμερίμνων περὶ αὐτῶν.

(1) Ἔσοδα 1,991,456, ἔξοδα 2,685,412. Διαφορὰ, 693,950.
(2) Πανδ. τόμ. ις', σελ. 82 καὶ 188.

λεσμα τοῦτο ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὸν Γυμνασιάρχην Κ. Ν. Πετρῆν, ὅστις πολλοὺς κόπους καταβαλὼν μετὰ τὴν ἕνωσιν, οὐ μόνον τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ἔρωτα τῶν φιλομούσων Ζακυνθίων ἀνεπτέρωσεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ἀπὸ 60 εἰς 200 ἀνεβίβασε. Περὶ τῶν καρπῶν ὅσοι ἔμελλον νὰ παραχθῶσι τοῦ Κ. Πετρῆ γυμνασιαρχοῦντος δὲν εἴχομεν ἀμφιβολίαν, διότι ἐκ πείρας ἐγινώσκομεν τὸν ἄνδρα πεπαιδευμένον, καὶ, τὸ σπανιώτατον σήμερον, ζηλωτήν.

* * *

Ὁ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καθηγητὴς Κ. Δ. Μαυροφρείδης, εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων συντακτῶν τῆς *Πανδώρας*, καὶ τῶν πρώτων συντακτῶν τοῦ *Φιλίστορος*, νοσῶν πρὸ πολλοῦ χρόνιον νόσημα, ἀπέθανεν ἐν Μεσολογγίῳ. Ἐτάσσετο δὲ ὁ μακαρίτης μεταξὺ τῶν γνωστοτέρων φιλολόγων τῆς Ἑλλάδος· καὶ πλὴν τῶν πραγματειῶν ὅσας ἐξέδοτο διὰ τῶν δύο ἀνωτέρω περιοδικῶν συγγραμμάτων, ἐξεπονήσατο καὶ ἄλλας, αἵτινες μένουσιν ἀνέκδοτοι.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΞΟΧΟΣ ΑΓΧΙΝΟΙΑ ΚΥΝΟΣ. Ἄγγλος εὐγενὴς ἐπεσκέφθη ποτὲ δημόσιον κῆπον ἐν Ἁγίῳ Γερμανῷ τῆς Γαλλίας, παρακολουθούμενος ὑπὸ μεγάλου κυνός. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεποιήθησαν τὴν εἴσοδον εἰς τὸν κῦνά του τὸν ἀφῆκεν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ θυρωροῦ. Μετὰ μικρὸν δὲ ἐπανελθὼν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι ἀπώλεσε τὸ ὡρολόγιόν του, καὶ προσέθηκεν ὅτι ἐὰν ἐπετρέπετο εἰς τὸν κῦνά του νὰ εἰσέλθῃ ἤθελεν εὐθὺς ἀνακαλύψει τὸν κλέπτην. Γενομένης δεκτῆς τῆς προτάσεως ἔδωκεν εἰς τὸν κῦνα νὰ ἐννοήσῃ διὰ νεύματος τί εἶχεν ἀπολέσει· τὸ ζῶον ὥρμησεν ἐν τῷ ἅμα καὶ περιελθὼν πάντα τὸν κῆπον ἐκράτησεν ἐπὶ τέλους ἄνθρωπόν τινα ἀπὸ τῆς ἀναξυρίδος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἄγγλος ἐπέμενεν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ κλέπτης τοῦ ὡρολογίου, ἐξετάσαντες αὐτὸν οὐ μόνον αὐτὸ τὸ ὡρολόγιον ἀλλὰ καὶ ἕξ ἕτερα ἀνεῦρον ἐν τῷ θυλακίῳ του. Τὸ δὲ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον ἦν ὅτι ὁ κύων εἶχε τοιαύτην ἔμφυτον ἀγχίνοιαν, ὥστε ἔλαβε τὸ ὡρολόγιον τοῦ κυρίου του μεταξὺ τῶν ἕξ καὶ τὸ προσήνεγκεν εἰς αὐτόν.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Τοῦ Ἀθηναίου.

Τὸ «Ἀθήναιον», κατ' ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου αὐτοῦ, ἄρχεται τῆς δευτέρας περιόδου τῶν παραδόσεων αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς πρώτης Κυριακῆς τοῦ προσεχοῦς Ὀκτωβρίου. Οἱ θέλοντες νὰ ἐγγραφῶσι δύνανται ἀπὸ τοῦδε ν' ἀποταθῶσιν εἰς τὸν πρόεδρον κ. Α. Ρ. Ῥαγκαβῆν. Τὰ εἰσιτήρια τιμῶνται, ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, διὰ μὲν τοὺς κυρίους πρὸς δρ. 12, διὰ δὲ τὰς κυρίας πρὸς δρ. 6 δι' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου. Ἐν οἰκογενείαις δὲ, ὅπου εἰσὶ περισσότεροι τοῦ ἑνὸς υἱοῦ, πληρώνει εἷς μόνος καὶ δίδονται εἰσιτήρια εἰς ὅλους. Ὁμοίως καὶ ὅπου εἰσὶ θυγατέρες πλείονες τῆς μιᾶς. Τὰ ἀνήλικα παιδία δὲν ἐμπεριλαμβάνονται. Ἐκ τοῦ προεδρείου τοῦ «Ἀθηναίου».

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 591 φυλλαδ. αἰνίγματος καὶ τοῦ γρίφου.

Ἀετός. — Ἔτος.

Πρόοδος καὶ σκοτία πάντη ἀσύμφωνα.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Τετράπουν ἅμα κ' ἑρπετὸν εἰμὶ κἀγὼ ἐπὶ τῆς γῆς·
Ἢ κεφαλήμου ἂν τμηθῇ, ἐπὶ τῆς γῆς μή με ζητῆς.
Στὴν ἀτμοσφαῖραν παρευθὺς ἄνευ πτερύγων καὶ πτοῆς
Καὶ ἵπταμαι καὶ πνέω,
Καὶ εἰς τὴν φύσιν ἄνεσιν καὶ τέρψιν διαχέω.

Κ. Π. Υ.
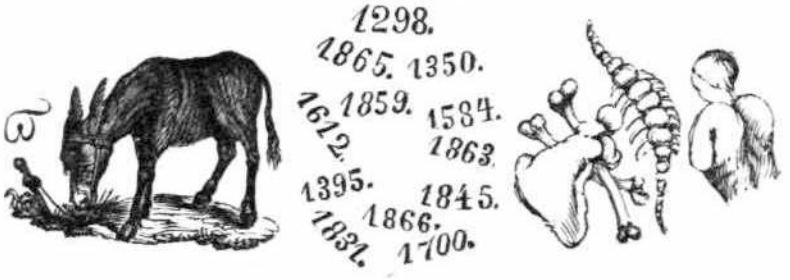
ΓΡΙΦΟΣ.